

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

NEOLİBERALİZMİN GÖLGESİNDE AVRUPA'DA NEOPOPÜLİZM

Saime Sümeyye KALLECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Rukiye SAYGILI

Konya-2024

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

NEOLİBERALİZMİN GÖLGESİNDE AVRUPA'DA NEOPOPÜLİZM

Saime Sümeyye KALLECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Rukiye SAYGILI

Bu araştırma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 23203004 Proje numarası ile desteklenmiştir.

Konya-2024

Bu çalışma 24.10.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Savunma Tez Jürisi

Danışman: Doç. Dr. Rukiye SAYGILI
Selçuk Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hülya EŞKİ UĞUZ
Selçuk Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sibel
ÇALIŞKAN
İstanbul Arel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım kıymetli Danışman Hocam Doç. Dr. Rukiye SAYGILI'ya sonsuz şükranlarımı sunarım. Lisansüstü eğitimim süresince zengin bilgi birikimi ve eşsiz bakış açısını benimle paylaşan Hocam Prof. Dr. Hülya EŞKİ UĞUZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez savunmamda değerli katkıları ve akademik önerileriyle çalışmamı zenginleştiren Jüri Üyesi hocam Dr. Öğr. Üyesi Sibel ÇALIŞKAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümündeki tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans tez yazım sürecim boyunca araştırmama destek sağlayan Selçuk Üniversitesi BAP Koordinatörlüğüne de çok teşekkür ederim.

Özel olarak ise sadece bu tez çalışmasında değil hayatımın tüm aşamalarında yanımda olan babam İsmail KALLECİ ve annem Huriye KALLECİ'ye, değerli arkadaşlarım Merve TÜRKAN ve Abdullah NAWAFLEH'e teşekkürlerimi sunarım. Bu tez çalışmasını, annem Huriye KALLECİ'ye ithaf ediyorum.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Saime Sümeyye Kalleci	
	Numarası	214928031001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı/Anabilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Rukiye SAYGILI	
	Tezin Adı	Neoliberalizmin Gölgesinde Avrupa’da Neopopülizm	

ÖZET

2007-2008 küresel mali krizinin ardından neoliberalizmin siyasette ve küresel ekonomi üzerindeki etkileri artmış, popülist siyasetin gelişmesine zemin hazırlanmıştır. Küresel mali kriz yalnızca ekonomi alanında sarsıcı etkiler meydana getirmemiş olup aynı zamanda toplumsal eşitsizliğin artmasına sebep olmuş, popülizmin doğuşunu tetiklemiştir. Neopopülist görüş neoliberalizmin yarattığı tahribatın sonuçlarını siyasi bir sermaye olarak kullanmıştır. Popülizm neoliberalizme karşıt görüş olarak yorumlansa da ekonomi politikalarının devamı niteliğini de taşımaktadır. Bu çalışmada cevap aranan en önemli sorular Avrupada ortaya çıkan popülist hareketlerin neoliberal politikalarla nasıl eklemlendiği, demokrasi üzerinde nasıl bir tehdit oluşturduğu, neopopülist hareketlerle ortaya çıkan eşitsizliğin nasıl siyasal sermayeye dönüşerek Avrupa’da halkın desteğini aldığıdır. Bu sorulara İtalya ve Macaristan örneklerinden hareketle cevap aranacaktır.

Avrupa'da meydana gelen olaylar ile birlikte popülizm yeni bir görünüme kavuşmuştur. Klasik popülizm ve neopopülizm arasında belirgin farklar ortaya çıkmış olup, neopopülizmde neoliberalizmin etkilerine değinilmektedir. Popülist politika ile süslense de neoliberal etkilerin görüldüğü noktalar incelenmek istenmektedir. Bu bağlamda neoliberalizm ve neopopülizm kavram ilişkisi açıklanmaya çalışırken, demokrasiye etkileri de sunulmaya çalışılacaktır. Popülist hareketlerin neoliberalizm ile ilişkisinin bir sonucu olarak demokrasinin tehdit altında olduğu fikri sorgulanacaktır. Bu çalışma, Avrupa'daki popülist hareketlerin neoliberal politikalarla nasıl bir ilişki kurduğunu ve bu hareketlerin Avrupa demokrasisine yönelik tehditlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Neoliberal politikaların toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği bir dönemde, popülist hareketlerin bu eşitsizlikleri nasıl siyasal sermayeye dönüştürerek halk desteğini sağladığı incelenecektir. İtalya örneği üzerinde durularak, üç farklı popülist hareketin birbirinden nasıl farklı ve ortak özelliklere sahip olduğu incelenecek ve Macaristan örneği analiz edilerek popülizmin Avrupa'daki etkileri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, İtalya, Macaristan, Neoliberalizm, Neopopülizm, Popülizm.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Saime Sümeyye KALLECİ	
	Numarası	214928031001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı/Anabilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Rukiye SAYGILI	
	Tezin Adı	Neopopulism in Europe in the shadow of neoliberalism	

ABSTRACT

After the 2007-2008 global financial crisis, neoliberalism's influence on politics and the global economy increased, creating fertile ground for the rise of populist politics. The global financial crisis not only had devastating economic impacts but also exacerbated social inequality, which helped fuel the emergence of populism. Neopopulist movements capitalized on the damage caused by neoliberalism, using it as political capital. While populism is often seen as opposing neoliberalism, it can also be viewed as a continuation of its economic policies. This study aims to address key questions such as how populist movements in Europe have become intertwined with neoliberal policies, how they pose a threat to democracy, and how the inequalities brought about by neopopulist movements have turned into political capital, gaining popular support across Europe.

Recently, populism in Europe has undergone a significant transformation, distinguishing contemporary neopopulism from its classical counterpart. Neopopulism increasingly incorporates elements of neoliberalism, blurring the lines between populist rhetoric and neoliberal policy influences. This study seeks to examine the relationship between neoliberalism and neopopulism, highlighting their impacts on democratic governance. A key question addressed is whether the interplay between populist movements and neoliberal ideologies undermines democratic principles. In an era where neoliberal policies exacerbate social inequalities, populist movements have been adept at converting these disparities into political capital, thereby securing popular support. The analysis will focus on Italy, exploring three distinct populist movements, to uncover both their divergent and converging characteristics. Additionally, the Hungarian example will be scrutinized to assess the broader implications of populism's rise in Europe and its potential threats to democracy. Through this comparative analysis, the study aims to provide a nuanced understanding of how populism and neoliberalism intertwine, shaping political landscapes and influencing democratic institutions.

Keywords: Europe, Hungary, Italy, Neoliberalism, Neopopulism, Populism

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NEOPOPÜLİZM VE NEOLİBERALİZM

1.1. Külkedisi Sendromu: Popülizmin Ne’liğinin Zorluğu Üzerine	9
1.2. Külkedisi Sendromunu Aşmak Mümkün (mü): Popülist Bir Platform Üzerinde Hareket Etmek	15
1.3. (Klasik) Popülizmden Neopopülizme (Mi?)	35
1.4. Popülizmin Tarihinde Bir An (mı): Neopopülizm	43
1.5. İki Yüzlü Bir Eklemlenme: Neoliberal Neopopülizm	58

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA’DA NEOLİBERAL NEOPOPÜLİZM

2.1. İtalya Örneğinde Neoliberal Neopopülizm.....	69
2.1.1. İtalya’da Popülist Partiler ve Neopopülist Görünümler	74
2.1.1.1. Beş Yıldız Hareketi	75
2.1.1.2. Lig Partisi.....	83
2.1.1.3. İtalya’nın Kardeşleri: Giorgia Meloni’nin Popülizm Anlayışı	86
2.2. Macaristan Örneğinde Neoliberal Neopopülizm	90
SONUÇ	107
KAYNAKÇA.....	110

KISALTMALAR VE SİMGELER

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AfD	Almanya İçin Alternatif
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AN	Anayasa Mahkemesi
ANEL	Anayasa Mahkemesi Başkanlığı
FdI	İtalya'nın Kardeşleri
FDP	Hür Demokrat Parti
FI	Forza Italia
FPÖ	Avusturya Özgürlük Partisi
FrP	İlerleme Partisi
GSYİH	Gayri Safi Yurt içi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
LEGA	Kuzey Ligi Partisi
LGBT	Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği İbares
M5S	Beş Yıldız Hareketi
NA	Kuzey Amerika
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

Neoliberalizmin Gölgesinde Avrupa’da Neopopülizm başlıklı bu çalışma, neoliberalizmin etkisi altındaki Avrupa’da yükselen neopopülist hareketlerin kökenlerini, yapısını ve sonuçlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Neoliberalizmin küresel ekonomi üzerindeki etkileri ve siyasi süreçlerle olan ilişkisi, özellikle 2007-2008 küresel mali krizinden sonra, siyasal popülizmin yeniden doğuşuna ve güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Avrupa’da hızla yayılan bu yeni popülist dalga, sadece ekonomik politikaların bir sonucu değil, aynı zamanda siyasi ve toplumsal bir yeniden yapılanma sürecinin göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Bu tez, neoliberalizmin Avrupa’da şekillendirdiği toplumsal ve siyasi dinamiklerin, popülizmin yeniden biçimlenmesiyle nasıl iç içe geçtiğini ve bu süreçlerin Avrupa demokrasilerine yönelik tehditler içerip içermediğini analiz etmeye çalışmaktadır.

Popülizm tarihsel olarak halkın iradesini ve elit karşıtlığını yücelten bir söylem ve siyasi hareket olarak tanımlansa da, neoliberalizmin küresel hâkimiyeti altında şekillenen neopopülizm, bu hareketin klasik biçimlerinden farklı bir görünüm kazanmıştır. Neopopülist hareketler, neoliberal ekonomi politikalarının yarattığı eşitsizlik ve toplumsal dışlanma gibi sorunlara bir tepki olarak doğmakla birlikte, bu eleştirilerini radikal bir alternatif sunmaksızın neoliberal düzenin sınırları içinde ifade etmektedir. Neopopülizm, bir yandan neoliberal sistemin başarısızlıklarını hedef alarak halkın hoşnutsuzluğunu siyasi bir sermaye olarak kullanırken; diğer yandan neoliberal politikaların sürdürülmesine zemin hazırlayan bir strateji olarak işlev görmektedir. Bu durum, popülizmin hem bir karşıt ideoloji hem de mevcut ekonomik düzenin devamını sağlayan bir unsur olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu tez, özellikle Avrupa’daki neopopülist hareketlerin neoliberalizmin bir uzantısı olarak nasıl şekillendiğini incelemekte ve bu hareketlerin demokrasiler üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. Avrupa’nın siyasi tarihinde önemli dönüm noktalarından biri olan 2007-2008 küresel mali kriz, yalnızca ekonomik yapıları sarsmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri derinleştirerek popülist hareketlerin doğuşunu tetiklemiştir. Neopopülist liderler, bu kriz sonrasında neoliberal politikaların yarattığı toplumsal adaletsizlikleri vurgulayarak, halkın geniş kesimlerinin desteğini kazanmış, ancak bu destek toplumsal ve ekonomik sistemde köklü bir değişiklikten ziyade,

neoliberal yapının yeniden şekillendirilmesine hizmet etmiştir. Bu bağlamda, tezin temel varsayımı, neopopülizmin Avrupa'da sadece bir muhalefet hareketi olarak değil, neoliberalizmin yeni bir formu olarak işlev gördüğüdür.

Avrupa'da yaşanan bu süreç, popülizmin klasik anlamından saparak yeni bir siyasi mantıkla işlediğini göstermektedir. Klasik popülist hareketler, büyük toplumsal dönüşüm vaatleriyle halkın desteğini kazanırken, neopopülist hareketler, daha çok mevcut düzenin eksiklikleri ve neoliberal reformların halk üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmaktadır. Neopopülist liderler, halkın mevcut düzene yönelik hoşnutsuzluğunu ve kaygılarını kullanarak, radikal bir dönüşüm vaadinde bulunmadan, daha çok küçük çaplı reformlar ve düzeltmeler önererek halkı mobilize etmektedirler. Bu yönüyle neopopülizm, radikal bir değişim değil, neoliberal politikaların toplumsal sonuçlarına karşı bir tepki olarak öne çıkmaktadır. Neopopülist hareketlerin bu özellikleri, Avrupa demokrasileri için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Neopopülist liderlerin halkla kurduğu doğrudan ilişki, demokratik kurumları ve süreçleri zayıflatırken, popülist söylemle maskelenmiş neoliberal politikaların sürdürülebilirliğini sağlayan bir mekanizma işlevi görmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, bu tehditleri analiz etmek ve Avrupa'daki neopopülist hareketlerin neoliberalizme nasıl eklemlendiğini ortaya koymaktır. Çalışma, neoliberalizm ile neopopülizmin birbirleri ile nasıl eklemlendiğini açıklamaya çalışırken, aynı zamanda bu yapının demokrasi üzerindeki potansiyel yıkıcı etkilerini de değerlendirecektir.

Ancak bu çalışmanın belirli sınırlılıkları da bulunmaktadır. Popülizm kavramı oldukça geniş bir yelpazeyi kapsadığı için, tezin kapsamı Avrupa ile sınırlanmıştır. Latin Amerika gibi neopopülizmin güçlü olduğu diğer bölgeler hakkında kısa değerlendirmeler yapılmış olsa da, çalışmada esas olarak Avrupa'daki hareketler üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, tezin incelenen zaman dilimi 2007-2020 yılları arasındaki gelişmelerle sınırlıdır, çünkü bu dönemde küresel ekonomik kriz sonrası Avrupa'daki popülist hareketler hızla yükselişe geçmiş ve siyasi sahnede belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır.

Neopopülist hareketlerin neoliberal politikalarla nasıl bir eklemlenme ilişkisi kurduğunu ve bu hareketlerin Avrupa demokrasisi üzerinde nasıl bir tehdit oluşturduğunu analiz etmeyi amaçlayan çalışmada bu iddianın doğrulanmaya çalışıldığı iki örnek de – Macaristan ve İtalya- bu bağlamda seçilmiştir. 'Neopopülizm' olarak adlandırılan olgunun

İtalya’da aldığı çoklu biçimler ve 'iki kez (neo)popülist' olarak değerlendirilen hükümetlerin kurulması ülkeyi bir tür vaka çalışması haline getirmesi İtalya’yı çalışma açısından iyi bir örneğe dönüştürmektedir. Aslında İtalya’da popülizm bir değil, birbirini (nispeten hızlı bir şekilde) takip eden üç farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Neo-popülizmin bu üç 'biçimi' ve üç 'figürü' kendi adlarını taşıyan 'kahramanlarının' isimleriyle adlandırılabilir: Berlusconizm, Grillizm ve Renzizm... Üçü de 'yükselişlerinin' zamanlaması ve 'hegemonya dönemleri' açısından olduğu kadar 'siyasi kültürleri' açısından da farklılık göstermektedir. Ama aynı zamanda, sadece biçimsel düzeyde değil; sahip oldukları bazı ortak özelliklerle de birleşmektedirler. Bu siyasi deneyimlerin üçü de güçlü bir kişiselleştirme ile karakterize edilmektedir. Onlara atfedilen isimlerden de görebileceği gibi, her biri, deyim yerindeyse, onları ulusal siyaset sahnesinde 'icat eden' ve 'yorumlayan' kişiden ayrılmaz. Dahası, her üçü de (türleri farklı olsa da) bir tür 'aracısızlaştırma mekanizması' kullanmıştır; yani, daha önceki siyasi güçler tarafından siyasi ve kültürel olarak sınırlandırılmış geleneksel olarak yerleşik alanın ötesine uzanan, genellikle belirsiz bir kitleyle doğrudan ilişkiye dayanan bir iletişim ve eylem tarzıdır. Son olarak, bu kahramanların üçü de kendilerini ve kendi hareketlerini, partilerini ya da hiziplerini bir kopuş -farklılık, yeni bir başlangıç- kavramlarıyla sunma eğilimindedir. Abartılı ifadeler kullanırken ya da 'gerçekleşmesi mümkün olmayan vaatlerde' bulunurken, kendilerini sadece bir kötülükler birikimi olarak yazılan bir geçmişten ya da bugünden uzaklıkları ya da daha doğrusu iddia ettikleri uzaklıkları açısından sunmaktadırlar (Revelli, 2019). Neopülizmin Avrupa’da kendisini en bariz biçimde sunduğu örneklerden biri ve ilki olan Macaristan da çalışmanın örneklerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Macaristan, özellikle Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz hükümetiyle birlikte, neopopülizm ve neoliberalizmin nasıl iç içe geçebileceğini gösteren iyi örneklerden bir diğerini teşkil etmektedir. Orbán, "elit karşıtı" ve milliyetçi bir retorikle neopopülist liderliğin klasik özelliklerini sergilerken, halkın endişelerini kendi iktidarını pekiştirmek amacıyla manipüle etmekte ve ulusal egemenlik söylemi ile birleşen güçlü bir liderlik sunmaktadır. Bununla birlikte, hükümeti döneminde neoliberal ekonomi politikalarını uygulayarak, düşük vergiler ve yabancı yatırım teşvikleriyle serbest piyasa ilkelerini desteklemektedir. Aynı zamanda devlet müdahalesini artırarak, medya, eğitim ve yargı gibi kurumları kontrol altına alarak kamu kaynaklarının yandaş sermaye gruplarına aktarılması gibi özelleştirme ve piyasa reformlarının neopopülist bir çerçevede nasıl yürütülebileceğini göstermektedir. Kültürel muhafazakârlık ve ulusal kimlik

vurgusu altında, Macaristan'ın Avrupa Birliği fonlarını kendi denetimindeki alanlara yönlendirmesi ve Avrupalı liberal değerlere meydan okuyan bir söylem geliştirmesi, neoliberalizmin ekonomik pragmatizmi ile popülist milliyetçiliği bir arada sürdürmenin bir diğer yönümünü oluşturmaktadır. Demokratik kurumların zayıflatılması, yargının bağımsızlığının aşındırılması ve medya üzerindeki kontrol gibi süreçler, güçlü liderlik ile otoriterleşme eğilimlerinin neoliberalizmin klasik serbest piyasa anlatısıyla nasıl birleşebileceğini ve Macaristan'da bunun, demokratik değerlerin zayıflaması pahasına nasıl uygulandığını göstermektedir. Dolayısıyla, Macaristan'ın neoliberal ve neopopülist politikaların harmanlanmasıyla otoriter bir yönetime dönüşmesi, bu ikili dinamiğin nasıl bir arada çalışabileceği açısından dikkat çekici bir vaka olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Ancak bahsi geçen örnekler üzerinden bir neopopülizm okuması yapmadan önce çalışmada önce 'neopopülizmin ne olduğu' sorusunun yanıtı aranacak, bu sorunun yanıtını verebilmek için de 'onun popülizmin klasik formundan farklı bir türe ya da popülizmin tarihinde yeni bir ana' işaret edip etmediği sorusuna yanıt verilmeye çalışılacaktır. Bu oldukça zor bir uğraştır. Nitekim popülizm, zaman ve mekâna göre çok çeşitli şekillerde tanımlanan, tartışmalı bir kavramdır. Popülizmin doğası üzerine yapılan tartışmalar, bu kavramın tanımı ve sınırlarının belirlenmesi konusunda -Külkedisi sendromu/kompleksi olarak da isimlendirilen- ontolojik bir sorunsalı da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, popülizmi söylemsel bir tarz, siyasi bir mantık, gücü ele geçirme stratejisi, 'ince' bir ideoloji veya kapsayıcı bir seferberlik tarzı olarak tanımlayan beş ana kavramsal yaklaşımı ayırt edebiliriz. İlk yaklaşım, popülist tarzın temel özellikleri olarak ikna ve kutuplaşma üzerinde ısrar etmektedir. Laclau tarafından ortaya atılan ikinci yaklaşım, popülizmi siyasi kimliklerin ifade edilmesine yönelik söylemsel bir mantık olarak analiz etmektedir. Üçüncü yaklaşım, popülizmi seçmen kitlesini ve onun aracılığıyla iktidarı hızla fethetmeye yönelik siyasi bir strateji olarak tanımlamaktadır. Düşünsel yaklaşım olarak isimlendirilen popülizmi 'toplumu nihai olarak "saf halk" ve "yozlaşmış elit" olmak üzere iki homojen ve antagonistik kampa ayrılmış olarak gören ve siyasetin halkın *volonté générale*'inin (genel irade) bir ifadesi olması gerektiğini savunan ince merkezli dördüncü yaklaşım ise popülizmi bir 'ideoloji' olarak tanımlamaktadır. Beşinci yaklaşım, popülizmi bir 'siyasi uygulama biçimi', yani 'sıradan insanları yücelten elit karşıtı, milliyetçi bir retoriği dile getirirken, normalde marjinalleştirilmiş toplumsal kesimleri kamusal olarak görünür ve çekişmeli siyasi eylemlere seferber eden sürekli,

büyük ölçekli bir siyasi proje' olarak analiz etmektedir (Tarragoni, 2021). Akademisyenleri popülizmin daha dar bir tanımına yönlendiren ve popülizmi tarihsel ve bölgeler arası bir perspektife oturtan daha analitik yaklaşımları besleyen sonuncusu hariç, ilk dördü, farklılıklarına rağmen, iki temel metodolojik özelliği paylaşmaktadır. İlk olarak, kavramsal esnekliklerinin ve neredeyse tüm çağdaş siyasi nesnelere uygulanabilirliklerinin de önemli bir nedeni olan 'minimalist' tanımlara yönelik ortak bir tercihleri vardır. İkinci olarak, ampirik metodolojilerinde şimdiki zaman geçmişe göre önceliklidir. Çalışmada popülizmin neliğine ilişkin ilk kısımda, önce tanımlamanın zorluğu üzerinde durulacak sonrasında ise bu zorluğu aşmanın bir yolu olarak bir platform üzerinde hareket ederek literatürde genel kabul gören bu beş farklı tanım ele alınacaktır. Çalışmanın birinci bölümünün ilerleyen kısımlarında ise yeni bir popülizmle karşı karşıya olup olmadığımız bir başka deyişle popülizmin tarihinde yeni bir ana tanıklık edip etmediğimiz sorusu sorulacak, bu çerçevede önce popülizmin klasik görünümü ile onun 'neo' hali karşılaştırmalı bir okumaya tabi tutulacak ve sonrasında ise popülizmin 2007 krizi sonrasında yeni bir anı olarak kabul edilen neoliberalizm ile eklemlenmiş neopopülist görünümünün ne'liği ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NEOPOPÜLİZM VE NEOLİBERALİZM

Neoliberalizm, 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya genelinde ekonomik ve politik norm haline gelmiş bir doktrin olarak, devlet müdahalesini minimize etmeyi, serbest piyasa dinamiklerini ön plana çıkarmayı ve özelleştirmeleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu sistemin temel ilkeleri, serbest ticaret, deregülasyon ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi gibi politikaları içermektedir. Ancak neoliberal uygulamalar; sosyal adaletin zedelenmesi, ekonomik eşitsizliklerin artması ve işçi sınıfının güçsüzleşmesi gibi sonuçlara yol açmıştır. Bu toplumsal değişimler, neoliberalizmin ortaya koyduğu eşitsizliklerin halk arasında yarattığı hoşnutsuzluğu tetiklemiş ve neopopülist hareketlerin yeniden yükselmesine zemin hazırlamıştır. Neopopülizm, neoliberal politikaların yarattığı eşitsizliklere ve toplumsal dışlamaya karşı bir tepki olarak şekillenmiştir. Popülist liderler, özellikle kriz dönemlerinde, toplumun marjinalleşmiş kesimlerine hitap ederek geniş kitlelerin desteğini kazanmayı başarmışlardır. Neopopülist liderlerin en belirgin özelliklerinden biri, halkın sorunlarını dile getirirken, bu sorunların kaynağını neoliberal elitlere ve mevcut siyasi yapıya yüklemeleridir. Bu bağlamda, Alberto Fujimori'nin Peru'daki yönetimi, neoliberal politikaların uygulanmasına rağmen popülist söylemi kullanarak halkın desteğini nasıl kazandığını gösteren önemli bir örnektir. Fujimori, neoliberal reformları hayata geçirirken, aynı zamanda halkın ekonomik sıkıntılarına doğrudan bir çözüm sunma vaadiyle iktidarını pekiştirmiştir (Krastev, 2012).

Avrupa'da 2007-2008 küresel mali krizi, neoliberalizmin yarattığı ekonomik sorunların daha da görünür hale gelmesine neden olmuştur. Kriz sonrası dönemde, birçok Avrupa ülkesi, toplumsal huzursuzlukların patlak verdiği bir ortamda neopopülist hareketlerin yükselişine tanıklık etmiştir. Yunanistan'da Syriza, İspanya'da Podemos ve İtalya'da Beş Yıldız Hareketi gibi partiler, neoliberal politikaların yarattığı ekonomik eşitsizlikleri eleştirerek, bu durumu halkın tepkisiyle birleştirip iktidara gelmişlerdir. Ancak bu hareketler, iktidara geldiklerinde neoliberal ekonomik düzenin köklü bir şekilde değiştirilmesi yerine, bu düzenin belirli unsurlarını sürdürmeyi tercih etmişlerdir (Crabtree, 1997).

Neopopülist liderler, kendilerini "halkın gerçek temsilcisi" olarak tanıtırken, neoliberal politikaları eleştiren bir dil kullanmalarına rağmen, bu eleştiriler çoğu zaman sistemin köklü bir eleştirisini yapmaktan uzak kalmıştır. Bunun yerine, popülist liderler, halkın ekonomik taleplerine yanıt verme vaadiyle yine neoliberal politikaların sınırları içinde kalmayı seçmişlerdir. Bu durum, neoliberalizmin toplumsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü ve popülist hareketlerin bu dönüşümü nasıl yönlendirdiğini göstermektedir. Neoliberalizmin ve neopopülizmin eklemlenmesi, iki söylem arasında karmaşık bir ilişki oluşturmaktadır. Bu ilişki, hem ekonomik hem de politik düzeyde ortaya çıkan yeni dinamikleri kapsamaktadır. Neopopülist liderler, neoliberal politikaların yarattığı toplumsal eşitsizliklere karşı bir eleştiri geliştirirken, bu eleştirinin temel unsurlarını benimseyerek halkın desteğini kazanma stratejisi izlemektelerdir. Bu süreç, popülist liderlerin neoliberal politikaları eleştirirken, bu düzenin sürdürülmesine katkıda bulunmalarına yol açmaktadır (Weyland, 1999). Örneğin, neoliberalizmin serbest piyasa ilkeleri, neopopülist liderlerin otoriter eğilimleriyle birleştiğinde, demokratik sistemler üzerinde ciddi tehditler ortaya çıkarmaktadır. Neopopülist liderler, genellikle hukukun üstünlüğü ve demokratik denetim mekanizmalarına karşı mesafeli bir duruş sergileme ve neoliberal politikaları uygulayarak ekonomik gücü kendi otoriteleri altında toplama eğiliminde olmuşlardır. Bu durum, neoliberalizmin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirici etkisiyle birleştiğinde, halkın demokratik sisteme olan güveninin daha da zayıflamasına neden olmaktadır (Mudde, 2004).

Neopopülist liderler, halkın hoşnutsuzluğunu yönlendirmek için güçlü bir retorik kullanmaktadırlar. Bu liderler, genellikle kendilerini "sıradan insanlar" olarak tanıtarak halkla yakın bir ilişki kurmaya çalışmaktadırlar. Bu samimi ve duygusal söylem, neoliberal politikaların yarattığı yoksullaşma ve eşitsizliklere karşı bir tepki olarak ortaya çıkan duygusal tepkileri manipüle etme çabasıdır. Neopopülist liderler, halkın duygusal deneyimlerini kendi siyasi ajandalarına dahil ederek, geniş kitlelerin desteğini kazanmayı hedeflemektelerdir (Rosanvallon, 2021). Bu manipülasyon, genellikle iki yüzlü bir stratejiye dayanır. Daha önceden de belirtildiği gibi bir yandan halkın ekonomik sıkıntılarını dile getirirken, diğer yandan neoliberal düzenin belirli unsurlarını savunarak iktidarlarını sürdürmeye çalışırlar. Bu durum, halkın ekonomik ve sosyal adalet taleplerinin radikal bir şekilde ele alınmadığı ve neoliberalizmin devamına hizmet eden bir stratejiye dönüştüğü anlamına gelmektedir. Neopopülist hareketlerin, demokratik

sistemler üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bu etkilerin otoriterleşme eğilimleriyle birleştiği görülmektedir. Neopopülist liderler, demokratik kurumları zayıflatırken, halkın iradesini temsil ettiklerini iddia etmektedirler. Ancak bu süreç, genellikle hukukun üstünlüğünün ihlali, medya üzerindeki baskılar ve muhalefetin marjinalleştirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Özellikle Yunanistan'daki Altın Şafak ve Macaristan'daki Viktor Orbán'ın uygulamaları, demokratik süreçleri nasıl zayıflattıklarını ve otoriter bir yönetim anlayışını nasıl pekiştirdiklerini göstermektedir.

Bu bağlamda neopopülizm, neoliberalizmin gölgesinde ortaya çıkan bir siyasi strateji olarak, demokratik sistemleri tehdit eden önemli bir faktör haline gelmiştir. Neopopülist liderler, demokratik kurumları zayıflatırken, neoliberal ekonomik düzenin sürdürülebilirliğini sağlamakta ve bu durum, demokratik değerlerin aşınmasına yol açmaktadır (Kaltwasser&Mudde, 2017). Sonuç olarak, neoliberalizm ile neopopülizm arasındaki eklemlenme, modern siyasal ve ekonomik yapılar üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Neopopülist liderler, neoliberal politikaların yarattığı toplumsal eşitsizliklere karşı halkın tepkisini örgütlerken, bu eşitsizlikleri radikal bir şekilde ortadan kaldırmak yerine, neoliberal düzenin sınırları içinde kalmayı ve bunları sürdürmeyi seçmişlerdir. Bu süreç, Avrupa'da demokrasiye yönelik ciddi tehditler oluşturmuş ve demokratik sistemlerin temel ilkelerinin aşındırılmasına yol açmıştır. Neopopülizm, neoliberalizmin gölgesinde yükselen bir siyasi hareket olarak, hem ekonomik hem de siyasi yapıyı derinden etkilemekte ve bu etkiler, demokratik toplumlar açısından önemli riskler barındırmaktadır. Gelecekte, neoliberalizmin ve neopopülizmin nasıl bir etkileşim içinde olacağının ve bu iki fenomen arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenmesi, demokrasi ve sosyal adalet mücadelesi açısından büyük bir anlam taşımaktadır.

Neoliberalizm ve neopopülizmin ilişkisini, tarihsel bağlamda ve çağdaş örneklerle derinlemesine inceleyerek, bir analiz sunmayı hedefleyen bu metnin birinci bölümü bahsi geçen iki kavramın ne zaman ve neden eklemlendiği sorusunun yanıtına özgülenmiştir. Ancak bu sorunun yanıtına geçmeden önce salt anlamda popülizmin ne olduğu sorusuna bir yanıt aranacaktır. Ancak bu oldukça zorlu bir uğraştır. Birden fazla nedenle, popülizmin ne olduğu sorusunun yanıtı -Isaiah Berlin'in popülizmin 'Külkedisi (Cinderella) kompleksinden' muzdarip olduğu iddiası çerçevesinde- yanıtsız kalmaya mahkum görünmektedir. Öyle ki popülizm "herhangi bir siyasi doktrine, teorik detaylandırma, ideolojik-kültürel yönelim ve ekonomik ve sosyal politika ile karakterize

edilen sosyal hareketlere uygulanabilen genel bir kavramdır. Ancak bu genel anlamın yanı sıra, kavram, bazı özellikleri paylaşan kesin doktrinleri ve siyasi hareketleri (komünizm, Nazizm, Faşizm) belirtmek için kullanılan daha spesifik ve dar bir anlamı da muhafaza etmiştir: tarihsel ve sosyal süreçlerin kapsamlı (ve kesin) bir açıklamasını sağlama iddiasında olan az çok ayrıntılı bir teorik arka planın varlığı; kesin bir modele göre toplumu ve insanı tamamen dönüştürme girişimi; militanların genellikle 'dini inanç' benzeri yoğun duygusal katılımı; telaşlı ve kılcal bir örgütlenmeye sahip bir partinin liderlik rolü (Giraudi, 2018).

Popülizmin temel doğası, kapsayıcılığı ya da farklı görünümüleri üzerinde uzlaşmaya varmak, bu alandaki başlıca zorluklardan biri olmaya devam etmektedir. Bu zorluğun aşılmasının mümkün olup olmadığı ve külkedisi sendromunun üstesinden gelinip gelinemeyeceği, çalışmanın birinci bölümünde ele alınacak diğer önemli konular arasında yer almaktadır. Önemli ontolojik farklılıkları içerisinde barındırsa da (i) popülizmi siyasi bir 'ince' ideoloji olarak gören düşünsel yaklaşım; (ii) siyasi liderlerin iktidara ulaşmak ve iktidarı kullanmak için yaptıkları eylemlere odaklanan siyasi-stratejik yaklaşım; (iii) popülist iddiaların nasıl dile getirildiğine odaklanan söylemsel yaklaşım; (iv) sosyo-kültürel bir boyut içeren ve siyasi tarzlara odaklanan performatif yaklaşım ve (v) kapsayıcı bir seferberlik tarzı olarak (Osuna, 2021) beş farklı tanım çabası bu çerçevede ele alınacaktır. Bu tanımlama çabasını takiben popülizmin tarihinde önemli bir momente denk geldiği ileri sürülen neopopülizmin analizine geçilecek bu çerçevede önce neopopülizmin popülizmin klasik görünümünden farklı bir görünüme işaret edip etmediği sorusuna yanıt verilecek ve sonrasında ise neoliberalizmle eklemlenmiş bir neopopülizmin ne anlama geldiği analiz edilerek iki yüzlü bir eklemlenmenin sonuçları üzerinde durulacaktır.

1.1. Külkedisi Sendromu: Popülizmin Ne'liğinin Zorluğu Üzerine

Tarragoni (2021), popülizm kavramını Ortaçağ skolastiğindeki 'quaestio' kavramına benzetir. Quaestio, kavramı skolastik düşüncede “çok tartışmalı bir konuyu” ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Kavram, tartışmanın soruna verilen farklı çözümlerden değil, sorunun kendisinin ikircikli durumundan, yani onu tartışan araştırmacılar tarafından aynı şekilde tanımlanmamasından kaynaklanmasındır. Bugün popülizmin durumu da tam olarak budur. Bu kavram, yarım yüzyıldır çelişkili sonuçlar veren, sosyal bilimlerin neredeyse çözölemeyen bir sorununa atıfta bulunmaktadır. Genellikle soyut

gerçekliklere (Tanrı veya Araf gibi) atıfta bulunan Ortaçağ quaestiones'inde olduğu gibi, popülizmi başlı başına bir soruna dönüştüren şey her şeyden önce akademisyenler arasında uzlaşmaya varılamayan tanımıdır. Öyle ki kavrama ilişkin sınıflandırma, ifade etme ve argümantasyon stratejileri kimi zaman bilginin kümülatif olmasını imkansız kılacak kadar birbirinden uzaktır. Dahası, skolastik tartışmalarda olduğu gibi, bilimsel nesnenin inşası aksiyolojik yaklaşımları içermektedir. Popülizmin niteliği, aynı zamanda sosyologlar ve siyaset bilimciler tarafından dile getirilmeyen değer yargılarıyla da ilişkili bir meseledir. Bu nedenle kavram, akademik literatürde sürekli olarak işaret edilen olumsuz bir anlama sahip olmaya devam etmekte, ancak bilimsel analize aktarılmasından kaçınılmaktadır. Bazı araştırmacılar içinse olumsuz anlam olumluya dönüşmüş ve popülizm ahlaki ve siyasi olarak yüceltilmiştir. Son olarak, günümüzde bazı akademisyenler quaestio'nun meşruiyetini kabul etmemekte ve ondan türetilen bilimsel terminolojiyi kullanmayı reddetmektedir. Farklı tanımlar ve sınıflandırmalar, 'artılar' ve 'eksiler' arasındaki Maniheist karşıtlıklar, nesnenin kendisine yönelik şüphecilik: skolastik felsefenin princeps quaestio'sunu, yani Tanrı'nın varoluşunu yeniden canlandırdığımız izlenimini beraberinde getirmektedir (Tarragoni, 2021).

Gerçekten de günümüzde popülizm, sosyologlar, tarihçiler, siyasi analistler ve ekonomistler tarafından en yaygın kullanılan kategorilerden biridir. Kavramın sosyal bilimlerde ve özellikle de siyasi bilimlerde için önemi konusunda şüphe yoktur. Popülist uygulamaların (siyasi hareketler, konuşmalar, semboller ve mitoloji) yeniden canlanması bazı analistler tarafından Soğuk Savaş sonrası siyasetin temel özelliği olarak görülmektedir. "Popülizm" kavramının yoğun bir şekilde kullanılmasını ve araştırmacılar arasında popülerlik kazanmasını sağlayan şey çoğu zaman çelişkili olan farklı gerçeklikleri tanımlama imkânıdır. Sadece popülizm kadar muğlak ve belirsiz bir kavram bize dünyanın pek çok yerinde meydana gelen radikal siyasi dönüşümleri algılama ve analiz etme yeteneği verebilmektedir. Aynı şekilde günümüzde, demokrasinin içinden geçmekte olduğu süreci en iyi yansıtan kavram da popülizmdir. Kavramı tanımlamanın zorluğu, bir doktrin ya da hareket olarak "popülizmin" karmaşık ve çok yönlü doğasından, dünyanın her yerinde, çeşitli ve çelişkili bağlamlarda ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Popülizm çeşitli ya da melez durumlara uygulanabilme özelliğine sahiptir ve bu da onu tanımlama olasılığı konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bu durum

Isaiah Berlin'in popülizmin 'Külkedisi (Cinderella) kompleksinden' muzdarip olduğu iddiasını akıllara getirmektedir (Pantelimon, 2014; Pantelimon, 2018).

19-21 Mayıs 1967 tarihleri arasında London School of Economics'te düzenlenen 'Popülizmi Tanımlamak' başlıklı kolokyumun¹ ardından popülizm kavramı üzerine yapılan tartışmaların çıkmaza girmesini kınamak için Isaiah Berlin tarafından ortaya atılan bu ifade, bilimsel çevrelerde konuyla ilgilenen herkes tarafından iyi bilinen bir düşünceyi ifade etmektedir. Berlin'in (1967) kendi ifadeleri ile dile getirmek gerekirse, Külkedisi kompleksi:

"[Bu formülle] şunu kastediyorum: bir yerde ayağı olan bir ayakkabı - 'popülizm' kelimesi - var. Ona az ya da çok uyan her türlü ayak vardır, ama ona az ya da çok uyan ayaklara aldanmamalıyız. Prens ayakkabısıyla her zaman tetiktedir; ve bir yerlerde, eminiz, saf 'popülizm' denen bir uzuv beklemektedir. Popülizmin çekirdeği, özü budur. Diğer tüm popülizmler bunun türevleri, ondan sapmalar ve onun varyantlarıdır, ancak bir yerlerde, sadece altı ay sürmüş veya sadece bir yerde [meydana gelmiş] gerçek, mükemmel popülizm gizlidir. Platonik popülizm fikri budur, diğerlerinin hepsi bunun sulandırılması ya da saptırılmasıdır..."

Formül ne kadar kucaklayıcı olursa, o kadar az açıklayıcı olacaktır. Formül ne kadar zengin tanımlayıcı olursa, o kadar çok şeyi dışarıda bırakacaktır. Amaç ne kadar büyükse, kapsam o kadar küçük olacaktır. Çağrışım ne kadar büyükse, gösterilen anlam o kadar

¹ Aralarında Ghiță Ionescu, Isaiah Berlin, Ernst Gellner, Alain Touraine, Franco Venturi ve Hugh Seton-Watson'ın da bulunduğu bir dizi araştırmacı tarafından popülizme adanmış tematik bir kolokyum olarak düzenlenen toplantıda farklı hareketler ve rejimler analiz edilmiş ve olgunun küresel yayılımı, popülizm hayaletinin komünizm hayaletinin yerini aldığını bile düşündürmüştür. Bununla birlikte, bu konferansa katılanlar bir dizi çok heterojen siyasi deneyimi "popülizm" olarak nitelendirdiler. Örneğin Arjantin Peronizmini, Brezilya Varghizmini, Maoizm'den etkilenen hareketleri, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındaki Rus Narodniki'sini, Amerikan Halk Partisini, McCarthyçiliği ve hatta Orta Çağ'daki köylü isyanlarını "popülist" hareketler olarak tanımladılar. Dahası, akademisyenler bu fenomenin doğası hakkında herhangi bir fikir birliğine varamamışlardı. Onların gözünde popülizmin bir ideoloji mi, bir "sendrom" mu yoksa bir dizi üslup ögesi mi olduğu net değildi. Konferansı yorumlayan Berlin, popülizmin "özüne" dair bir tanım arayışında olan araştırmacıların, durmaksızın paradigmatik bir vaka, teorik bir tanımın ayakkabısına mükemmel bir şekilde uyabilecek bir tür Külkedisi aramaya mahkum göründüklerini gözlemledi (Palano, 2022; Gherghina&Soare, 2013).

küçük kalacaktır. "Kısacası "Popülizm şeklinde bir ayakkabımız var ama içine sığacak bir ayağımız yok" şeklinde ifade edilebilecek metafora, Berlin, kullanmayı seçtiği kelimenin anlamını ciddiye alarak bir kompleksten bahsettiğine göre, temel bir soru sormak gerekir. Bu kompleksin, bu psikolojik metafora, bastırılmış bir hafıza/tutum ile bir ilgisi var mıdır? Bu bastırılmış tutumun, araştırmacıların büyük bir çoğunluğunun popülizmi hem teorik düzeyde hem de siyasi fenomenoloji düzeyinde normal ve sıradan bir analiz nesnesi olarak görmeyi reddetmekten ibaret olan önyargıdan kendilerini kurtaramamalarına karşılık geldiği söylenebilir. Gerçekten de, siyasi gerçekliğin her gün doğruladığı gibi, popülizme çoğu zaman kendisine hiç de yakışmayan olağanüstü bir karakter verilmiştir. Dayandığı temellerin organik ve tutarlı bir formülasyonundan yoksun olduğu gerekçesiyle zamanımızın önemli siyasi akımları arasına dahil edilmesi reddedilmiştir. İster demokratik ister otoriter olsun, siyasi sistemler içindeki somut tezahürleri, önemli bir iz bırakmadan hızla kapanmaya mahkûm tuhaf parantezler olarak görülmüştür. Bazen de - çok nadir olmamakla birlikte - varlığı inkar edilecek kadar ileri gidilerek, adı siyaset sözlüğünden çıkarılıp yerine başka kelime ve kavramlar (anti-politika, demagoji, demokratik radikalizm vb) önerilmiştir. Böylece popülizm kendi adıyla anılan olguların (genellikle aşırı sağ) gerçek doğasını gizlemek için kullanılan bir maske düzeyine indirgenmiştir (Tarchi, 2017).

Bazı akademisyenler popülist partileri ve liderleri incelerken, diğerleri olgunun kavramsallaştırılmasına daha fazla önem vermiş ve popülizmin altında yatan ortak temel nitelikleri - fikirler, bileşenler ve/veya güdüler - belirlemeye çalışmıştır. Literatürde çok sayıda nitelik veya tanımlayıcı özellik öne sürülmüştür. Örneğin popülizm, genellikle elitlere, bazen de diğer sosyal gruplara veya azınlıklara karşı yöneltilen 'kendine özgü bir olumsuzluk' olarak nitelendirilmiştir. Sosyo-ekonomik değişim dürtüsü ve geleneksel değerlerin savunulması ile özdeşleştirilmiştir. Popülizm aynı zamanda yaygın olarak temsil krizleri, halkın idealleştirilmesi ve liberal olmayan demokrasi anlayışı ile de ilişkilidir. Bu hiçbir şekilde popülist özelliklerin kapsamlı bir listesi değildir. Bununla birlikte kavramın çok yönlü doğasını örneklemeye ve alandaki farklı yazarların yorumlarının ve araştırma yollarının neden önemli ölçüde farklılaştığını göstermeye hizmet etmektedir. 'Popülizm' kavramıyla ilişkilendirilen özelliklerin çeşitliliği göz önüne alındığında, evrensel ve her şeyi kapsayan bir tanım üzerinde anlaşmaya varmak son derece zor bir görev olarak kabul edilmektedir. Berlin'in 'Platonik popülizm'e ve

'Külkedisi kompleksi'ne düşmeye karşı uyarıda bulunmasına yol açan temel etmenlerden birisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır (Osuna, 2021).

Popülizmin gerçek anlamı üzerine yapılan tartışmalar bununla da sınırlı değildir. Kavram sanat tarihi, kriminoloji, ekonomi, eğitim, tarih, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarındaki çalışmaları içeren araştırmaların çok disiplinli doğasının bir sonucu olarak da muğlaklıkla karakterize edilmektedir. Çalışma açısından bu muğlaklığı sorun haline getiren hususlardan birisi de siyaset bilimi gibi tek bir disiplin içinde bile akademisyenlerin popülizm kavramının özü ve kullanışlılığı konusunda temelde anlaşmazlığa düşmeleridir. Öyle ki en alakalı ve artık klasikleşmiş katkıların yanı sıra en yeni tanımlara kısa bir genel bakış, popülizmin bir ideoloji, bir siyasi hareket, yani toplumsal kökleri olan veya ekonomik yönleri olan bir olgu; bir tanımlama biçimi, bir isimlendirme süreci veya siyasetin bir boyutu; demokratik bir "yatkınlığın " ipucu; siyasi kültürün bir yönü ve hatta belirli bir siyasi kültür türü olarak anlaşıldığını göstermektedir. Dolayısıyla, kavrama yüklenen anlamların yalnızca bir kısmı dikkate alındığında dahi, kavramın çok çeşitli bağlamlarda işlevsellik kazandığı görülmektedir (Şandru, 2013).

Kavram, her şeyden önce kullanımındaki anlamsal belirsizliğin kanıtladığı üzere, sezgisel bir kendini kanıtlama eğilimini bulanık bir biçimle bir araya getirmektedir. Zira kullanımı o kadar düzensizdir ki, kesinlikle şekillendirilebilir bir kelimedir. Bu kavram aynı zamanda paradoksaldır: demokratik yaşamın olumlu temellerinden türetilmiş olmasına rağmen, çoğu zaman aşağılayıcı bir çağrışıma sahiptir. Aynı zamanda, karmaşıklığı nedeniyle ve bir dizi çağdaş siyasi mutasyona tek bir etiket uyguladığı için bir perdeleme sözcüğüdür. Örneğin Chavez'in Venezüella'sını, Orbán'ın Macaristan'ını ve Duterte'nin Filipinler'ini karakterize etmek için aynı kavramı kullanmak, Trump gibi bir figürden aynı kelime özelinde bahsetmek uygun mudur? Podemos'un İspanyollarını ve Jean-Luc Mélenchon'un La France Insoumise (Boyun Eğmeyen Fransa) hareketinin takipçilerini Marine Le Pen, Matteo Salvini veya Nigel Farage'ın ateşli destekçileriyle aynı kefeye koymak mantıklı mıdır? Bir şeyi anlamak için ayrımlar yapmak gerekir; basitleştirici birleşimlere direnmek esastır. Son olarak, popülizm şüpheli bir kavramdır, çünkü genellikle yalnızca muhalifleri damgalamaya ya da güçlü ve eğitilmiş sınıfların, her zaman uğursuz tutkular tarafından yönetilen pleblere dönüşme olasılığı olduğu düşünülen "alt" sınıflardan üstün olduklarına dair eski iddialarını meşrulaştırmaya hizmet

etmektedir. Bu gözlem akıllarda tutulmadan popülizm meselesi ele alınamaz (Rosanvallon, 2021).

Tüm bunlar Isaiah Berlin'in, ayak ile ayakkabı, nesne ile kavram arasındaki uyumsuzluğa işaret ederek "Külkedisi kompleksi"ni kavrama uyguladığında kesinlikle haklı olduğunun işaretleri olarak görülmelidir. Gerçekten de olgunun karmaşıklığı ve çeşitliliği ile tanımın uygun işlevselliği ve basitliği arasında gerekli dengeyi bulma zorluğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda "Yanlış giden neydi?" diye soran Allcock, kollokyumdaki akademisyenlerin "kavramın kabul edilebilir bir kullanımını" oluşturmadaki ısrarlı başarısızlığına dikkat çekmektedir. Ona göre kompleks, popülizmin evrensel bir tanımının -belki de diğer tüm büyük ideolojilerden veya siyasi hareketlerden daha fazla- onun değişen ve bazen çelişkili anlamını asla yakalayamayacağı varsayımına dayanmaktadır. Eğer "halka" yapılan her çağrı popülist bir söylem içeriyorsa, o zaman popülizmin şeceresi neredeyse istisnasız olarak bilinen tüm ideolojik aileleri kapsama tehdidinde bulunmaktadır. Zamansal kapsamını modern zamanlara indirgediğimizde ve sözde eşitlikçi bir amaç ortaya koyduğumuzda bile, böyle bir kategoriye dahil edilebilecek toplumsal hareketler ve siyasi liderler dizisi çok geniş ve çeşitlidir: "Levellers, Diggers, Chartists, Narodniki, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) popülistleri, Sosyalist-Devrimciler, Gandhi, Sinn Fein, Demir Muhafızlar, Alberta'daki Sosyal Kredi, Cardenas, Haya de la Terre, Poujade, Belaunde, Nyerere. " Bu nedenle kavramın evrimine yönelik bir yaklaşım, siyasetin varlık nedeni olarak halka yapılan atıflara yönelik arkeolojik bir araştırmadan farklı bir strateji gerektiriyor gibi görünmektedir. Ya popülizmin halkı belirli bir doğaya sahiptir ya da kavramın saplantılı kullanımı popülizmi tanımlamak için yeterli değildir. Her iki gözlem de muhtemelen doğrudur. Popülizmlerin halkı, siyasi bir özne veya sosyal bir sınıftan çok daha fazla ahlaki bir kategori oluşturmaktadır ve popülizmler, söylemlerinde ve kendini meşrulaştırma mekanizmalarında halkın merkeziliğine ek olarak, geleneksel aracılık ve temsil araçlarına alternatif olarak güçlü liderliğin inşası gibi başka özelliklere de sahiptir (Fuentes, 2020).

1.2. Külkedisi Sendromunu Aşmak Mümkün (mü): Popülist Bir Platform Üzerinde Hareket Etmek

Popülizm; tarihsel olarak homojen bir siyasi rejim türü olarak tanımlanmamış, mesajının aracı olan tüm hareketlerde aynı içeriği sergilememiş ve ne açık bir dünya vizyonuna ne de tüm üyeleri tarafından tamamen paylaşılan bir siyasi programa bağlanamamıştır. Yine de bu karmaşık durum, olgunun tekçil özünü kavramayı imkansız kılmamaktadır. Gerçekten de, popülizmin bir ideolojinin tüm özelliklerine olmasa da pek çok özelliğine sahip olduğu inancı tersine çevrilebilmekte ve popülizmin kendi görünür çekirdeğine, bir ruha, 'zaman ve mekânda tekrar eden, onu bir ideolojiye benzeten unsurlardan' oluşan bir kalbe sahip olduğunu göstermek için kullanılabilmektedir (Tarchi, 2016). Nitekim Müller (2016), Külkedisi sendromunu aşmak için bir popülist platform üzerinde hareket etmenin yerinde olacağını düşünmektedir. Ona göre bu platform, neoliberal küreselleşmiş kapitalizm altındaki liberal anayasal temsili demokrasilerdeki çağdaş popülist hareketlerin çoğunda bulunan programlar, söylemsel uygulamalar ve temel normatif tercihlere ilişkin mevcut araştırmalardan damıtılmıştır. Platformun münferit unsurları, popülist müdahalelerde tipik olarak sergilenen temel söylemsel kalıplar veya senaryolar olarak ele alınabilmektedir. Bunlar, siyasi tartışmaya katılanların bir pozisyonu, söylemi veya kişiyi popülist olarak güvenilir bir şekilde tanımlamalarına olanak tanıyan, sosyal olarak tanınan belirgin özelliklerdir. Yine Muller'den hareket edilecek olursa popülist bir platformu siyasi olarak tanımlamak (ve böylece kavrama ayırt edilebilir bir anlam veya uygulama kazandırmak) için, popülizm araştırmalarındaki bazı ana 'okulların' yaygın olarak kabul gören gözlemleri üzerinden hareket etmenin doğru bir yol olduğu görülmektedir. Bu yolun ilk uğrağı 'Düşünsel' ekol olup, ekolün en önemli temsilcilerinden biri olan Cas Mudde (2004), popülizmi, “toplumu nihai olarak iki homojen ve antagonistik kampa, 'saf halk'a karşı 'yozlaşmış elit'e ayrılmış olarak gören ve siyasetin halkın iradesinin (genel irade) bir ifadesi olması gerektiğini savunan ince merkezli bir ideoloji” olarak tanımlamaktadır. Birçok ideoloji, halk ile seçkinler arasındaki temel bir karşıtlığa dayanmaktadır. Ancak sosyalizmde bu karşıtlık, sınıf kavramına ve milliyetçilikte ulus kavramına dayanırken; popülizmde karşıtlık ahlak kavramına dayanır.² Popülistler kendi ulusları içinde bile "halk" ve "elit" arasında temel

² Popülizm, sınıf temelli toplumsal yapılar yerine, toprak sahipliği ve oligarşik tahakküm gibi unsurların egemen olduğu, az sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, halk ile seçkinler arasındaki karşıtlık, birçokları için en belirgin ve anlamlı ayrım haline gelmiştir. Halkın çıkarlarını savunan ve onları

bir karşıtlık görmektedirler. Farklı sosyo-ekonomik çıkarlara sahip olsalar da, bunun nedeni popülizmin en iyi ihtimalle ikincil gördüğü bir kavram olan sınıf değil, ahlaktır (Mudde, 2017). Halk ve elit kutupsal karşıtlığındaki ahlaki göstergeler dikkat çekicidir: halk tanım gereği 'iyi'dir ve farklı çıkarlara sahip olanlar bu nedenle 'kötü'dür. Gerçekten de normatif değer yüklü halk ve elit ikilemi, geçmişte ve günümüzde, solda ve sağda, popülizmin bilinen tüm ifadelerinin asgari içeriğidir. Ne de olsa popülizmin kök kelimesi Latince populus, yani bir demokraside sözde yöneten halktır (Yunanca demos) (Joppke, 2023). Demokrasi kuramcıları, "halk" konusunda iki farklı yorumdan birini benimseme eğilimindedir. Bir yandan, "halk"ın bir bütün olamayacağını kabul ederler, ancak "halk" kavramını demokratik devletin meşruiyetini bir anayasa ile temellendiren soyut bir yapı olarak kullanmaktadırlar. Bu, halkın varsayımsal bir açıklaması olarak adlandırabileceğimiz ve birçok liberal tarafından benimsenen bir görüştür. Öte yandan, "halkın" belirsiz olduğunu kabul eden, ancak onu devletten haklarını talep etmek veya yoksullara, savunmasızlara veya ezilenlere yapılan yanlışları düzeltmek için örgütlenen, fiilen var olan vatandaş gruplarının taleplerinden doğan olumsal siyasi hareketler olarak düşünen teorisyenler de vardır. Bu popülistler ve destekçileri tarafından sıklıkla benimsenen halkın tarihsel anlatısıdır (Espejo, 2017).

Bu anlatının hangi 'halk'a atıfta bulunulduğu izaha muhtaç görünmektedir. Halk kavramının popülist anlatıda farklı kullanımlarından söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki, partilerin bölme eğiliminde olduğu bütünlüklü bir varlık olarak anlaşılan 'birleşik halk'a ya da ulusa hitap etmektedir; bu durumda popülizmin kendisine biçtiği işlev, bir kenara atmayı amaçladığı ideolojik ve sınıfsal bölünmelerin üzerine yerleştirilmiş, halkı temsil eden eşsiz bir organizasyonun temellerini atmaktır. İkinci bir popülist versiyon ise halkı, zengin olmak için iktidarı kullanan egemen sınıflara karşı polemikte 'kızgınlıklarından yararlanan sıradan insanlara, mülksüzlerin, yoksulların ya da mütevazı işçilerin halkı'na atıfta bulunarak kullanır. Buna karşılık, çağrı sıradan insanları

temsil eden bir lider figürü de bu toplumsal yapının bir ürünü olarak öne çıkmıştır. Kolombiyalı lider Jorge Eliécer Gaitán'ın 1930'lu ve 1940'lı yıllarda sıkça dile getirdiği "Ben bir insan değilim, ben bir halkım" ifadesi, Latin Amerika'daki popülist hareketlerin tonunu belirleyen önemli bir söylem olmuştur. Gaitán'ın bu sözü, halkın kolektif iradesini temsil eden bir liderin, elitlere karşı halkın sesi olarak nasıl konumlandığını vurgulayan güçlü bir metafor olarak, kıta genelindeki popülist hareketlere ilham vermiştir (Rosanvallon, 2021).

ya da normal vatandaşları destekliyorsa, popülist hedef profesyonel politikacılar ve onların çıkarlarına uymayan temel taleplere karşı kibirli kayıtsızlıkları, eylemlerindeki şeffaflık eksikliği ve aşağıdan gelen protestolara karşı sağırılıklarıdır. Son olarak, etnik halk, "bizim halkımız" olarak adlandırılan, belirli kültürel, dilsel, dini ve ırksal kökleri paylaşan bir kimlik ve gelenekle karakterize edilen, sürekliliği savunulması gereken ve asla tam olarak asimile edilemeyen yabancılara ve/veya göçmenlere karşı bir bariyer oluşturmak için kullanılan belirli bir topluluğu temsil etmektedir (Tarchi, 2013). Öyle ki "Yanlış giden neydi; kim suçlanmalı ve durumu tersine çevirmek için ne yapılmalı?" sorusuna yanıt ararken ve verirken de popülistler halk/elit ikiliği üzerinden hareket etmekteLERdir. Bu sorunun yanıtı açıktır: (a) halkın iradesini yansıtmaması gereken hükümet ve demokrasi yozlaşmış elitler tarafından işgal edilmiş, çarpıtılmış ve sömürülmüştür; (b) halkın içinde bulunduğu mevcut istenmeyen durumdan elitler ve 'diğerleri' (yani 'halktan' olmayanlar) sorumludur; (c) halka popülist lider ve parti aracılığıyla sesi ve gücü geri verilmelidir. Bu görüş, halkın hem homojen hem de erdemli olduğuna dair temel bir anlayışa dayanmaktadır (Albertazzi&McDonnell, 2008).

Seçkinler, halkın anti-tezi olarak görülse de popülizm literatüründe teorik anlamda daha az ilgi görmüştür. Birçok akademisyen, seçkinlerin basitçe "ex negativo" yani halkın zıttı olarak tanımlandığını öne sürmektedir. Bu yaklaşım teorik düzlemde kısmen doğru olsa da, pratikte her zaman geçerli değildir. Teorik açıdan popülizm, halk ve seçkinler arasındaki ayrımı ahlaki bir eksen üzerine inşa etmektedir. Bu bağlamda, saf ve erdemli halk, yozlaşmış seçkinlere karşı konumlandırılmaktadır; yani bu ayrım Manichean bir yaklaşımla, halkın "iyi", seçkinlerin ise "kötü" olduğu bir ikilik yaratmaktadır. Ancak pratikte popülist liderler, popülizmi diğer ideolojilerle birleştirmekte ve halka farklı anlamlar atfetmektedirler. Halkı tanımlarken sınıfsal ya da toplumsal statü üzerinden hareket eden popülist liderler, genellikle bu ölçütleri elitler için de kullanmaktadırlar (Mudde, 2017). Örneğin, İtalya'dan Silvio Berlusconi, ABD'den Ross Perot ve Donald Trump gibi figürler ekonomik elitin bir parçası/oldukça varlıklı kişiler olsalar da, kendilerini popülist liderler olarak sunmaktadırlar. Bu, aslında başarı elde etmiş ama aynı zamanda seçmenleriyle ortak değerler paylaşan bir lider arayışında olan halk için kabul edilebilir bir durumdur. Perot'a oy veren seçmenler, başarıyı elde etmiş, yetkinlik ve beceri sergileyen bir lider tarafından temsil edildiklerini hissetmişlerdir. Perot'nun destekçileri, "onlar" derken siyasi elitleri kastederken, "biz" derken tüm halkı temsil

ettiklerine inanmışlardır. Bu bağlamda, Berlusconi, Perot ve Trump gibi milyarderler, popülist düzen karşıtı söylemlere uymaktadır. Çünkü bu figürler, daha mütevazı bir sosyo-ekonomik statüye sahip liderlere kıyasla halkın daha otantik temsilcileri olarak algılanmaktadır. Halktan biri olmak, öznel ahlak açısından "saf" olmak anlamına gelmemektedir. Örneğin, Berlusconi, birçok İtalyan erkeği gibi, Trump'ın "soyunma odası konuşmaları" olarak nitelendirdiği davranışları sergilemiştir. Halkın adamı olmak, tıpkı Alberto Fujimori'nin 1990'daki seçim kampanyasında kullandığı "Sizin Gibi Bir Başkan" sloganında olduğu gibi, elit olmayan bir lider olarak kendini sunmak anlamına gelmektedir. Bu durum, birçok popülist lideri kapsayan bir olgudur. Trump da sıradan vatandaşlar gibi yasaları esnetmeye ve vergi boşluklarından yararlanmaya çalışmış ve seçim kampanyası sırasında vergi ödememek ya da asgari düzeyde ödemek için tüm yasal yolları kullanmakla gurur duyduğunu itiraf etmiştir. Sonuç olarak, popülist seçmenler; Berlusconi, Fujimori ya da Trump'ın "aziz" gibi saf olmasını beklememiştir, çünkü kendileri de öyle değildir. Öznel ahlaki saflık, popülist seçmenler için önemli bir mesele değildir. Asıl mesele, gücün nasıl kullanıldığıdır (Urbinati, 2019).

Normatif ekolün dayandığı bu halk/elit dikotomisini takip eden Mudde, Laclau, Rodrik, Fraser ve diğer isimlerin yaklaşımlarının çoğu, ayrıca popülist platformların elitlere karşı ya yatay, kültür temelli muhafazakâr ve ilerici ölçeğinde ya da dikey, sınıf veya ekonomi temelli elit olmayan ve elit (veya 'aşağı' ve 'yukarı') ölçeğinde karşı çıkabileceğini gözlemlemektedir. Bu da, muhafazakâr ve ilerici elit karşıtı pozisyonların olasılığını doğurmaktadır. 'Popülizm' kavramını 'elitizm karşıtlığı' ile birlikte ele aldığımızda, tüm önemli popülizm yaklaşımlarına göre popülizmin geleneksel parti-politik sınıflandırmaların sol-sağ hayaletini aştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Hugo Chavez'in, Orb'un, Putin'in ya da Peron'un politikaları, sol-sağ spektrumunda radikal biçimde farklı ideolojilere sahip olmalarına rağmen, tartışmasız biçimde popülist olarak kabul edilmektedir. Bu teşhis popülizmi, çağdaş temsili liberal demokraside seçim desteği için rekabet eden sosyalizm, faşizm, liberalizm gibi kalın ideolojik platformlarla eşit derecede uyumlu olması anlamında ideolojik olarak 'ince merkezli' olarak nitelendirmektedir (Mueller, 2019).

Popülizmi "ince-merkezli bir ideoloji" olarak tanımlamak, söz konusu kavramın sıkça iddia edilen şekillendirilebilirliğini anlamak açısından faydalıdır. Bir ideoloji, insanın ve toplumun doğası ile toplumun örgütlenmesi ve amaçları hakkında normatif

fikirler bütünüdür. Basitçe ifade etmek gerekirse, dünyanın nasıl olduğuna ve nasıl olması gerektiğine dair bir görüştür. "Kalın merkezli" veya "tam" ideolojilerin (örneğin faşizm, liberalizm, sosyalizm) aksine, popülizm gibi ince merkezli ideolojiler kısıtlı bir morfolojiye sahiptir ve zorunlu olarak diğer ideolojilere bağlı görünmekte ve hatta bazen asimile edilmektedir. Aslında popülizm neredeyse her zaman, daha geniş bir kitleye hitap eden siyasi projelerin tanıtımı için hayati önem taşıyan diğer ideolojik unsurlara bağlı görünmektedir. Sonuç olarak, popülizm tek başına modern toplumların ürettiği siyasi sorulara ne karmaşık ne de kapsamlı cevaplar sunabilir. Bu, sosyal ve ekonomik meselelerde devlet müdahalesinin arzu edilebilirliği ve bireysel özgürlük ile sosyal eşitsizliklerin iyileştirilmesi arasındaki uygun denge hakkında iyi ifade edilmiş ilkelere dayanan liberalizm veya muhafazakarlıktan oldukça farklıdır. Bu da, popülizmin temel kavramlarının diğer kavramlarla ilişkili görünme biçimlerine bağlı olarak çok farklı şekiller alabileceği ve farklı toplumlar için daha fazla veya daha az çekici olabilecek yorumlayıcı çerçeveler oluşturabileceği anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında popülizm, bireylerin siyasi gerçekliği analiz ettiği ve kavradığı bir tür zihinsel harita olarak anlaşılmalıdır. Tutarlı bir ideolojik gelenekten ziyade, gerçek dünyada oldukça farklı ve bazen de çelişkili ideolojilerle birlikte ortaya çıkan bir fikirler bütünüdür (Mudde&Kaltwasser, 2015; Bonikowski, 2016). İster liberalizmden (yurttaş iradesinin kendi kaderini tayin etme kapasitesi), ister muhafazakarlıktan (cemaat geleneklerine atıf), ister sosyalizmden (dezavantajlı toplumsal grupların temsil ettiği "halk"a yapılan çağrı), isterse de son olarak milliyetçilikten ("biz" ve "ötekiler" arasında "iç sınırlar" oluşturarak aynı "halk"a uygulanan etnik temelli renklendirme) bahsedilsin, popülizmin diğer ideolojilerden doktriner unsurları devralma kapasitesine dayanmaktadır. İşte tam da bu nedenle "popülizm, ideolojiler arasında bile dikkate değer bir intihalcidir ve büyük ölçüde daha iyi yerleşmiş diğer tutumlardan edindiği doktrin ve imge kırıntılarıyla yetinir". Bu nedenle, "popülizmde bulduğumuz unsurların büyük bir kısmının, hem modern popülizmden önce gelen hem de kronolojik olarak onunla birlikte var olan diğer 'izm'lerde de bulunması şaşırtıcı değildir" (Şandru, 2013).

İnce merkezli bir ideoloji olarak popülizm anlayışı, popülizmin nasıl işlediğine dair makul bir açıklama sunmaktadır. Gerçekten de elitlerin kötülenmesi ve halkın yüceltilmesi tipik olarak başka siyasi çıkarlara hizmet etmektedir. Bunlar arasında Avrupa entegrasyonuna muhalefet, kısıtlayıcı göç yasalarına destek veya daha sınırlı hükümet

arzusu sayılabilir. Popülist aktörler, güçlü azınlığa ahlaki gerekçelerle saldırarak ve onları özel çıkarlara hizmet etmekle suçlayarak, kendi geniş kapsamlı siyasi gündemlerine hizmet etmek için halkın memnuniyetsizliğinden, korkusundan ve kızgınlığından faydalanabilmektedir. İnce merkezli ideoloji yaklaşımı, ekonomik eşitsizlik ve durgunluk, artan göç seviyeleri veya artan serbest ticaret gibi popülist aktörlerin ve hareketlerin başarısının bağlamsal belirleyicilerini aramayı mümkün kılmaktadır. Ayrıca, hükümete güvensizlik, otoriter inançlar veya ırkçılık gibi popülist mobilizasyonu körükleyebilecek kamuoyu eğilimlerinin belirlenmesine de yardımcı olmaktadır (Bonikowski, 2016).

Popülist ideolojinin çok ince olması, bazı akademisyenlerin popülizmin geçici bir fenomen olarak algılanması gerektiğini öne sürmelerinin nedenlerinden biridir. Onlara göre popülizm ya başarısız olur ya da başarılı olursa kendisini daha büyük bir şeye "dönüştürür". Temel geçicilik, popülizmin kaçınılmaz olarak, sadece daha karmaşık ve istikrarlı olmakla kalmayıp aynı zamanda popülizmin "alt türlerinin" oluşmasına da olanak tanıyan diğer ideolojilerin kavramlarını kullanması gerçeğinde yatmaktadır. Başka bir deyişle, her ne kadar popülizm belirli anlarda geçerli olsa da, popülist ideolojinin morfolojisiyle yakından ilişkili bir dizi kavram uzun vadede popülist aktörlerin dayanıklılığı için en az o kadar önemlidir. Dolayısıyla, popülizm nadiren saf halde var olmaktadır. Daha ziyade, diğer kavramlarla birlikte ortaya çıkmakta ve bu kavramlar sayesinde hayatta kalmayı başarmaktadır (Mudde & Kaltwasser, 2015). Yine bu hususta bitirmeden belirtilmelidir ki düşünsel yaklaşım içindeki çeşitli popülizm akademisyenlerinin ideoloji kavramıyla ciddi pratik ve (meta-)teorik sorunları bulunmaktadır. Genellikle içerik açısından neredeyse aynı tanımları kullanmalarına rağmen, ideoloji kavramını açıkça reddetmektedirler. Bunun yerine, bazıları alternatif bir kavram sunmazken, diğerleri popülizmi esasen iddia oluşturma, bir iletişim tarzı, söylem, (söylemsel) çerçeve, siyasi çekicilik, siyasi argüman, siyasi tarz veya retorik ile değerlendirmektedir. Bu yazarların birçoğu ideoloji kavramının kullanımına karşı genel bir teorik isteksizlik duymaktalar ve bu kavramın çok esnek ve monolitik olduğunu ya da rasyonel seçim teorisine uygun olarak siyasi aktörlerin her zaman stratejik hareket ettiğini savunmaktadırlar (Mudde, 2017).

Popülist platformda hareket edildiğinde karşımıza çıkan Taggart ve Canovan'ın geleneğini takip eden Mueller'in (2016) 'ideal tipi' düşünsel ekole şunları eklemektedir:

"Antielitist olmanın yanı sıra popülistler her zaman antiplüralisttirler. Popülistler, kendilerinin ve yalnızca kendilerinin halkı temsil ettiğini iddia etmekteLERDİR. Diğer tüm siyasi rakipler esasen gayrimeşrudur ve onları desteklemeyen herkes halkın bir parçası değildir. Muhalefetteyken, popülistler zorunlu olarak elitlerin ahlaksız olduğunda ısrar edeceklerdir, oysa halk ahlaki, homojen bir varlıktır ve iradesi hata yapmamaktadır. Eğer iktidardaki popülizmin kökeni tüm halk değilse, bunu Rousseau'nun *volonté générale*'i ile ilişkilendirmek gerçekten yanlıştır. Egemenlik iddiası, halkın sadece bir kısmı tarafından yapılmakta ve ex ante olarak halkın ihlali olarak tanımlanan başka bir kısmı dışlamaktadır. Montesquieu'nun diliyle, düalist şema (düzene karşı halk) popülizmin "ruhudur" ve onu iktidar için rekabet eden mevcut tüm partilerden farklı kılan şeydir. Bu sayede demokrasi, "bütüncül bir parti olma ve yönetme iddiasında olan belirli bir çoğunluğun ya da seçimlerin ortaya çıkardığı ancak yaratmadığı tek iyi çoğunlukmuş ve muhalefet aynı halka ait değilmiş gibi davranan bir kesimin iktidarı olma riskini taşımaktadır (Urbinati, 2019). Popülistler için bu denklem, her zaman işe yaramaktadır: herhangi bir geri kalan, ahlaksız ve halkın bir parçası olmadığı için reddedilmektedir. Bu, kimlik siyasetinin tüm versiyonları popülist olmasa da, popülizmin her zaman bir kimlik siyaseti biçimi olduğunu söylemenin başka bir yoludur. Popülizmi kimlik siyasetinin dışlayıcı bir biçimi olarak gören bu anlayıştan çıkan sonuç, popülizmin demokrasi için tehlike arz etme eğiliminde olduğudur. Çünkü demokrasi, çoğulculuğu ve özgür, eşit ama aynı zamanda indirgenemez bir şekilde farklı vatandaşlar olarak birlikte yaşamının adil koşullarını bulmamız gerektiğinin kabul edilmesini gerektirir. Tek, homojen ve otantik halk fikri, bir fantezidir; filozof Jürgen Habermas'ın bir zamanlar ifade ettiğİ gibi, "halk" yalnızca çoğul olarak ortaya çıkabilmektedir ve bu tehlikeli bir fantezidir. Çünkü popülistler, sadece çatışmadan beslenmemektedirler ve kutuplaşmayı teşvik etmemektedirler. Aynı zamanda siyasi rakiplerine "halk düşmanı" muamelesi yapmaktalar ve onları tamamen dışlamaya çalışmaktadırlar (Mueller, 2016). Nitekim popülistler, sessiz ve ezilen çoğunluk olarak kalmaktansa, bir zamanlar sahip olduklarını kaybetmiş ve şimdi seslerini bulup duyurmazlarsa her şeylerini kaybedecek olan topluluklar fikrine oynamaktadırlar (Albertazzi & McDonnell, 2008).

Bu popülizm anlayışı, halkın nasıl tamamen yapay bir kimlik, toplumun yapısında temeli olmayan ve yalnızca bir liderin (ve entelektüellerinin) çeşitli grupların memnuniyetsizliğini istismar etme ve talepleri mevcut siyasi partiler tarafından

duyulmayan ve dolayısıyla yeterli temsilden yoksun kitlelerin iradesini harekete geçirme yeteneğine dayanan boş bir gösterge olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla popülizm, basitçe azınlığın yönetme biçimine bir itiraz eylemi değildir. Seçkinlerin mazlum muamelesi yaptığı kişilerin egemen güç için gönüllü bir arayışıdır ve toplumsal ve siyasal düzenle ilgili kararlar almayı, seçkinleri dışlamayı ve nihayetinde çoğunluğu kazanarak devleti muhaliflerini bastırmak, sömürmek veya kontrol altına almak için kullanmayı amaçlamaktadır. Popülizm aynı zamanda dışlanmanın kınanmasını ve dışlama yoluyla (müesses nizamın) bir içirme stratejisinin inşasını ifade etmektedir. Bu nedenle, kendisini bir hükümet olarak ilan ettiğinde, yurttaşların eşit gücüne dayalı yeniden dağıtımçı vaatlerde bulunan anayasal demokrasiye ciddi bir meydan okumadır. Popülist bir demokraside, halkın inşacı okumasında bir yargı ve meşruiyet ölçütü olarak genellik alanı ortadan kalkarken; siyaset, siyasi çatışmayı kazanmanın kendi başına meşruiyet ölçütü olduğu güç arayışı ve şekillendirmeden ibarettir (Urbinati, 2019).

Bu, tüm popülistlerin düşmanlarını hapse tıkacağı ya da ülke sınırları boyunca duvarlar inşa edeceği anlamına gelmemektedir. Ancak popülizm zararsız bir kampanya söylemi ya da popülist iktidarı kazanır kazanmaz sönen bir protestoyla da sınırlı değildir. Popülistler popülist olarak yönetebilirler. Bu durum, popülist protesto partilerinin bir kez seçim kazandıklarında kendilerini feshettiklerini savunan geleneksel görüşe ters düşmektedir, zira tanım gereği bir kişi hükümette kendisine karşı protesto yapamamaktadır. Popülist yönetim üç özellik sergiler: devlet aygıtını ele geçirme girişimleri, yolsuzluk ve "kitlese kayırmacılık" (popülistlerin "müşterileri" haline gelen vatandaşların siyasi destek için maddi menfaatler veya bürokratik iyilikler takas etmesi) ve sivil toplumu sistematik olarak bastırma çabaları. Elbette pek çok otoriter de benzer şeyler yapacaktır. Aradaki fark, popülistlerin halkı sadece kendilerinin temsil ettiğini iddia ederek davranışlarını meşrulaştırmalarıdır; bu da popülistlerin uygulamalarını oldukça açık bir şekilde ortaya koymalarına olanak tanımaktadır (Mueller, 2016).

Elbette bir demokraside çoğunluk her zaman hükümeti yönetmekte ve ülke siyasetini seçmenlerin desteklediği planlarına göre şekillendirmektedir. Oylar; güçtür ve çoğunluk, kurumların ve anayasanın izin verdiği tüm güç ve kararlılıkla yönetme eğilimindedir. Ancak popülist çoğunluk farklıdır, çünkü yalnızca seçmen gücünün bir teyidi değildir. Popülist bir çoğunluk, kendisini geçici bir kazanan olarak değil; popülist liderlerin zaman zaman konuşmalarında iddia ettikleri gibi "unutulmuş" ve "gerçek"

ülkeyi geri getirme misyonu ile iktidara yerleştirmektedir. Bu “sanki” kurgusu temsildir ve inanç alanında işlemektedir. Sanki hükümet, tek doğru ve gerçek çoğunluğun ifadesiymiş gibi yöneten, kitlenin sürekli seferber edilmesini teşvik eden bir yöntem olarak sunulmaktadır. Popülist bir hükümet; seçimleri, serbest ve gizli oylamayı askıya almadan, propaganda ve iletişimi kullanarak muhalefeti küçültür ve mevcut çoğunluğa meydan okumak için güçsüz hissettirmektedir (Urbinati, 2019). Bu bağlamda popülizmin temel özelliği, genellikle muhaliflerinin demokratik meşruiyetini tanımayı reddetmektedir. Popülist lider sadece halkın tekil iradesini temsil ettiğini iddia ettiğinden, diğer partiler ve siyasetçiler halkın iradesini temsil etmekten ziyade çarpıtan gayrimeşru gaspçılar olarak damgalanmaktadır (Rummens, 2017). Bu nedenle popülist bir rejim, siyasi muhalefeti aşağılama ve muhalefetin "doğru" insanlardan oluşmadığı için ahlaki açıdan gayrimeşru olduğu inancını yayma biçimiyle ve kitleleri, seçimlerden çok daha önemli olduğunu düşündüğü bir ses haline getirme biçimiyle tanınabilmektedir. Böyle bir rejim, çoğunluğun hoşlanmadığı azınlıkların hakları ve meşruiyeti pahasına hareket etmeye hazır ve cazip olabileceği bir iklim yaratabilmektedir (Urbinati, 2019). Popülizm için çoğunlukçuluğun önemi, halkın iradesinin gerçekliğini güçlendirmeye yardımcı olmasıdır. Belirli bir politika ya da ahlaki değer lehine ne kadar büyük bir çoğunluk olursa, halkın iradesini yansıttığı o kadar inandırıcı bir şekilde söylenebilir. Nihayetinde, en önemli şey otantik bir halk fikrine hitap etmektir. Otantiklik ve sıradanlık çağrısı, popülistlerin gerçek bir temsiliyet iddiasında bulunmalarına olanak tanıdığı için popülizmin halka hitap etmesinin kilit bir yönüdür. Burada 'temsil', seçkinlerin genel iyinin aydınlanmış idaresine değil, halk iradesinin yansıtıcı ifadesine atıfta bulunmuş; halktan gelen ve onlardan biri olarak konuşabilen birinin biçiminde kavramsal olarak ete kemiğe bürünmüştür. Popülistler kendilerini 'sıradan insanın aklıyla' yankılanan ses tahtaları olarak göstermeye çalışmaktadırlar. Sıradan insanın 'gerçeklerine' yakınlıklarının altını çizmek için tipik olarak halka fiziksel yakınlıklarını ve elitlerden uzaklıklarını ('benim siyasi faaliyetim salonlarda doğmadı') vurgulamaya çalışmaktadırlar. Bu, halkın olumlu bir şekilde yüceltilmesi ve seçkinlerin aşağılanması popülist söylemle alakalı hale geldiği noktadır. Halk egemenliği fikrinin popülist bir şekilde yürütülmesi, kendi başına, halkın otantik genel iradesinin önceliği için basit bir gerektir. Ancak popülizm sadece halkı mazlum olarak tanımlamayı değil, aynı zamanda halk olarak kutlamayı da içermekte; benzer şekilde elitleri sadece halkın karşıtları olarak yapısal konumlarına referansla tanımlamak değil, aynı zamanda onları

temsil ettikleri kimlikler ve çıkarlar nedeniyle mahkum etmektir. Pozitif-negatif şema, popülistin halkın ve seçkinlerin tanımlanabileceği antitetik kriterler ortaya koymasına olanak tanımaktadır (Stanley, 2008).

Demokratik prosedürlerle kurduğu çarpık ilişki, popülist hükümeti demokrasinin nasıl uygulanması gerektiğine dair otoriter bir yorum haline getirmektedir ki otoriter kavramı, çoğulculuğu ve meşru muhalefet ilkesini küçümseyerek çoğunluğunun lideri olarak yöneten seçilmiş bir lideri ifade etmektedir. İktidardaki popülizm, halkın sadece bir kısmını meşru olarak gösteren ideolojik bir yapıdır. Böylece lider, seçildikten sonra tek taraflı hareket etme ve anlamlı bir kurumsal istişare ya da arabuluculuk olmaksızın kararlar alma yetkisine sahip olduğunu düşünürken, Trump'ın defalarca ima ettiği gibi, kendisinin oyunun efendisi, şövalyesi olduğuna dair güvence vermek için hükümet dışındaki insanlarla sürekli iletişim halindedir. Ahlak siyasetinin "ince ideolojisi", kurucu çekirdeğinde hoşgörüsüz bir yönetim bulunan iktidarı ele geçirmeye yönelik açık bir stratejiyi gizlemektedir. Bu, popülist seçim zaferinin yorumlanma biçiminde açıkça görülmektedir: bu yorumlar sanki popülist lider seçilmeden önce halk temsil edilmeyormuş gibi ya da "ülkeyi geri almak" gibi vurgular üzerinde durmaktadır. Bu masum olmayan iddiaların anlamı, önceki tüm çoğunlukların gayrimeşru olduğu ve onlara kötü davranmanın ve aşağılamanın doğru olduğudur (Urbinati, 2019).

Popülist liderlerin, halkın iradesini temsil ettikleri ve bu irade doğrultusunda ortak iyiyi savundukları iddiası popülist söylemin merkezinde yer alır. Popülist siyaset anlayışının temelinde, halkın homojen bir şekilde yorumlanmasıyla yakından ilişkili olan "genel irade" kavramı bulunmaktadır. Popülistler, Jean-Jacques Rousseau'nun toplum sözleşmesi anlayışına dayanan bir argüman çerçevesinde, siyasetin halkın genel iradesine uygun olarak yönlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, popülist söyleme göre halk, saf ve homojen bir yapıdadır; içsel farklılıklar ve toplumsal bölünmeler ise yapay ya da önemsiz olarak görülüp göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla, popülist düşünceye göre halk, ortak çıkarlara ve tercihlere sahip tek bir bütün olarak ele alınmaktadır. Halkın genel iradesi kavramı, popülist ideolojideki iki kilit unsurla bağlantılıdır: sağduyu ve özel çıkarlar. Popülist liderler, siyasi kararlarını ve politikalarını "sağduyu" temelinde şekillendirdiklerini iddia etmekte; bu sağduyu, sıradan insanların doğal ve dürüst önceliklerine dayanan bir kavram olarak sunulmaktadır. Popülistlere göre, sağduyuyu reddeden herkes, tanım gereği yozlaşmış elitin bir parçasıdır ve halkın

çıkarlarına karşıt bir pozisyon almaktadır. Popülist liderler, karmaşık toplumsal ve siyasi sorunlara basit ve pratik çözümler sunduklarını ileri sürerek, elitlerin bu sorunları çözmekten uzak olduklarını ve halktan koptuklarını ima etmekteledir. Bu bağlamda, popülistler genellikle kendilerini halkın sesi (vox populi) olarak tanıtmakta; halkın genel iradesini ifade eden, ideolojik olmayan ya da partizanlıktan uzak aktörler olarak görünmekteledir. Sonuç olarak, popülistlerin sunduğu çözümler ne ideolojik ne de partizan olarak kabul edilmekte; aksine, halkın genel iradesine dayalı "mantıksal" çözümler olarak sunulmaktadır. Bu da popülist liderlerin, siyasal karar alma süreçlerinde yalnızca halkın sağduyusuna ve çıkarlarına sadık kaldıkları iddiasını pekiştirmektedir (Mudde, 2017).

Popülistler için önemli olanın gerçek bir irade oluşturma sürecinin ürünü ya da sağduyu sahibi herkesin anlayabileceği bir ortak iyilikten ziyade, doğru politikanın kendisinden çıkarıldığı "gerçek halkın" sembolik bir temsili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da popülistlerin siyasi pozisyonlarını ampirik çürütmelere karşı bağışık hale getirmektedir. Popülistler her zaman "gerçek halkı" ya da "sessiz çoğunluğu" seçilmiş temsilcilere ve bir oylamanın resmi sonucuna karşı kullanabilmektedir. Halkın popülist temsili ile Rousseau'nun genel iradesi arasındaki temel fark da burada açığa çıkmaktadır. İkincisinin oluşumu yurttaşların fiili katılımını gerektirmekte; öte yandan popülistler, halkın uygun iradesini ilahileştirebilmektedirler. Bu çokluğun değil, "özün", "ruhun" ya da daha açık bir ifadeyle "gerçek kimliğin" karar verdiği bir demokrasi anlayışıdır. Başlangıçta popülistlerin iradeyi temsil etme iddiası gibi görünen şey, sembolik bir töz gibi bir şeyi temsil etme iddiasına dönüşmektedir (Mueller, 2016). Bir başka deyişle popülizmle birlikte toplumun ya da sosyal yapının herhangi bir parçasıyla özdeşleştirilmediği için tüm vatandaşları kapsayan halkın genel/belirsiz anlamından uzaklaşılarak, halk en iyi parça olarak belirlenen şeyle özdeşleştirilmekte ve çoğunluk diğer parça(lar)a karşı bu parçanın yönetici gücü haline getirilmektedir. Bu temsili demokrasiye göre radikal bir değişikliktir, çünkü pars pro toto³yu ihlal eden ve (en iyi olduğu varsayılan) bir parçayı diğer(ler)ine karşı ya da onların yerine öne çıkaran bir mantıktır. Popülizmin mantığı, bir parçanın yüceltilmesidir. Bütünü temel alan hukuki kurgu, temsili kurumları genelliği içinde karakterize etmek üzere tasarlanmıştır ve genellik kavramını reddeden popülizm için geçerli değildir. Popülist hükümet pars pro

3 Latince 'bütün için alınan bir kısım' anlamına gelen söz öbeği.

parte'⁴dir. Esasen hizipçi bir hükümettir. Açıkça kendi iyiliği için yöneten, kendi ihtiyaçlarını ve çıkarlarını tatmin eden bir kısım (en iyi olarak tanımlanan) tarafından yönetilmektedir. Bu da onu parti sistemine, seçimle temsile ve anayasal demokrasiye karşı radikal bir meydan okuma haline getirmektedir. İktidardaki popülizm, (temsili demokrasinin özü olan) parça ile bütün arasındaki gerilimi, bütünü bir parça ile özdeşleştirerek çözmeyi planlamaktadır. Bu da demokrasinin çoğunluk tarafından değil, çoğunluğun rejimi olarak açıkça ilan edilmesi anlamına gelmektedir (Urbinati, 2019). Dolayısıyla popülisti, halkı düzene karşı harekete geçirme iddiasında olan ya da halkı kendi kurtuluşlarının failleri haline getirmek için harekete geçirmek isteyen bir halk ideolojisi olarak görmek yetersizdir. Popülist liderlerin bu düzen karşıtı imgeyi kullanarak halktan kendileriyle özdeşleşmelerini ve dahası popülist lidere duydukları inancın halkın diğer kesiminden ya da kesimlerinden intikamını alarak kurtuluşları için çalışacağına, daha da önemlisi liderlerin bu işi onlar için yapacağına inanmalarını istediklerini söylemek daha doğru olacaktır (Roberts, 2015).

Popülist platformların önemli özelliklerinden birisi de, popülist söylem ve aktörlerin demokratik kurumlarla doğrudan ilişkileriyle ilgilidir. Neredeyse tüm popülizm araştırmacıları, popülist platformların 'kontrolü geri alma' ve 'halkın kendisi' vurgusunu, iktidardaki popülist platformların demokratik kurumlar üzerindeki fiili etkileri ve otoriter eğilimleri ile bir araya getirildiğinde can sıkıcı bulmaktadır. Çok az sayıda popülist hükümet, iktidara gelmelerine yardımcı olan demokratik devletlerin temel kurumlarını, özellikle de bağımsız yargı, özgür basın, bilimsel ve akademik kurumlar gibi halkın kontrol ve hesap verebilirlik mekanizmalarıyla en yakından ilişkili olan kurumları parçalara ayırmamaktadır. Popülizmin demokrasiye yönelik normatif kararsızlığı, temsili demokratik siyaseti, popülist platformların kitlesel destek kazanabileceği normal koşulların bir parçası olarak sunmalarına imkan tanımaktadır. Popülist platformların kitlesel destek kazanmasının koşullarından biri, bir parti sisteminin belirli kısıtlamalarla uyumlu olduğuna ve dolayısıyla hükümetteki partiler tarafından temsil edilenlere karşı nüfusun çıkarlarını temsil etme konusunda sınırlı olduğuna dair genel bir algıdır. Bu da popülist platformların şekillendiği genel bir 'post-demokrasi' ve 'düzen partisi' algısı yaratmaktadır (Rummens, 2017). Ancak, bu düzen partisi algısı yanıltıcıdır. Birleşik bir sıradan halk fikri, birleşik bir halk iradesi olduğu anlamına gelmektedir. Popülist siyasetin

4 Latince'de "bir parça için bütün" anlamına gelen söz öbeği.

amacı, böyle bir halk iradesini, çoğunlukçu olmayan kontrollerin halk iradesi üzerindeki uzlaşmacı etkileri olmaksızın otantik bir şekilde uygulamaktır. Popülistler, çoğunlukçu demokrasi üzerindeki hukukun üstünlüğü kısıtlamalarından kaynaklanan bitmek bilmeyen davacılığı eleştirmekte ve kamusal alanı yeniden siyasallaştırmayı amaçlamaktadır. Buna göre popülistler, halkın kurucu iktidarının hala kullanılmak üzere mevcut olduğu görüşündedir, bu da anayasal hukukun siyasetten üstün olması gerekmediği anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, popülist liderler halkla doğrudan ve aracısız bağlantı ve destek iddiasındadır (Petrov, 2022).

Popülizm platformunda popülizmin bir başka görünümü Ostiguy (2017) tarafından ifade edilen 'performatif/sosyo-kültürel yaklaşım'dır. Bu yaklaşımda popülizm, siyasi liderler ile toplumsal taban arasında, sosyal-kültürel tarihsel nedenlerle toplumun belirli kesimlerinde yankı bulan ve olumlu karşılanan "alçak" çağrılar aracılığıyla kurulan ve ifade edilen belirli bir siyasi ilişki biçimiyle karakterize edilmektedir. Bu bağlamda Ostiguy popülizmi, çok az kelimeyle, "'düşük' olanın gösterişi" olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım popülizmde duygulanımların önemini küçümsememektedir. Ancak bu olguyu manipülasyona ya da "demagojiye" de indirgememektedir. Liderlik özelliklerinin merkeziliğini kabul etmekle birlikte popülizmi yalnızca "yukarıdan aşağıya" bir olgu olarak ele almamaktadır. Bunun yerine, merkezi olarak dile getirilen iddialar ve lider ile destekçileri arasında kurulan bağlantı tarafından tanımlanan, hem sosyo-kültürel hem de politik-kültürel bir bileşen sergileyen iki yönlü bir olgu olarak görmektedir. Popülizm, hem halk ile lider arasındaki ilişki hem de -daha da önemlisi- bu ikilinin "kötücül" bir öteki ile düşmanca ilişkisi açısından ilişkişel olduğundan, "dünya görüşleri" ya da "ideoloji" den çok kimlik yaratma ve kimliklerle ilgili hale gelmektedir (Ostiguy, 2017).

Yüksek-alçak eksen siyasette var olma ve hareket etme biçimleriyle ilgilidir. Bu anlamda "yüksek-alçak" eksen, "kültürel" ve çok somuttur- belki de sol ve sağdan daha somuttur. Yüksek ve alçak, insanlarla ilişki kurma biçimleriyle ilgilidir; bu nedenle, kelimeler olarak "söylemlerin" ötesine geçmekteledir. Kesinlikle aksan, dil seviyeleri, beden dili, jestler ve giyinme biçimlerini içermekte ve insanlarla ilişki kurma biçimi olarak, siyasette karar alma biçimini de kapsamaktadır. Bu farklı özelliklerin inandırıcı bir şekilde değiştirilmesi, sol-sağ konumlandırmasından daha zor olabilmektedir. Yüksek ve alçak, birçok yönden kamusal alandaki özel ifadelerle ya da tercih edilirse özel insanın kamusallaştırılmasıyla ilgilidir. Bu nedenle, özellikle de yüksek olanın

hegemonyasındaki bir kamusal alanda küstah ya da tedbirsiz bir şekilde ifade edilen alçak yol ve davranışlar söz konusu olduğunda, alçak olan genellikle ihlalle ilgilidir. Daha da önemlisi, mevcut sosyal-kültürel kimliklerle ilişkili olarak, yüksek ve alçak siyasi hitaplar ve pozisyonlar, seçmenin bir siyasetçiyi inandırıcı bir şekilde "bizden biri" olarak tanımasını sağlamaktadır. Dolayısıyla yüksek ve alçak, yüzeysel ya da modaya uygun bir tarz değildir; bir toplumun tarihi, mevcut grup farklılıkları, kimlikleri ve kızgınlıklarıyla derinden bağlantılıdır. Hatta bir adayda neyin sevimli ve ahlaki olarak kabul edilebilir olduğuna karar vermek için farklı kriterler içermektedirler (Ostiguy, 2017).

Sosyo-kültürel yaklaşım, popülist siyasetin karakteristik bir yönü olan halkla doğrudan ilişki kurma çabasını, "düşük gösteriş" (low profile) olarak adlandırmaktadır. Bu yaklaşım, popülist siyaseti üç temel boyutta incelemektedir: uyum (performans), senaryo (içerik) ve kültürel ihlal (siyasi elitlerin normlarına aykırı davranış). Senaryo boyutunda popülist söylem, genellikle geniş halk kitlelerinin rahatsızlık ve öfkesini meşru bir tepki olarak ele almakta ve bu duyguların, azınlıklar tarafından haksız yere bastırıldığını ileri sürerek azınlık karşıtlığı ile kültürel çoğunlukçuluğu ön plana çıkarmaktadırlar. Bu ideolojik içerik, genellikle "düşünsel" ekolde ifade edilen ideolojik temalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte, bu yaklaşımın tanımladığı kültürel üslup, yalnızca popülist siyasete özgü olmamakla birlikte, kitle demokrasilerinde geniş seçmen gruplarını harekete geçirmek için sıkça kullanılan bir araçtır. Bu bağlamda, siyasiler, "sokak güvenilirliği" olarak adlandırılabilir bir tarzla kitlelerle bağlantı kurmaya çalışmaktadırlar. Ancak, popülist hareketlerin, toplumdaki kutuplaşmayı kullanarak bu tür iletişim araçlarını, azınlıklara ve liberal temsili anayasal demokrasinin temel kurumlarına duyulan saygıyı zayıflatma amacıyla sınırları aşan biçimlerde kullanma konusundaki başarıları ayırt edici bir özelliktir. Dolayısıyla, her ne kadar "düşük gösteriş" popülist siyasete özgü bir unsur olmasa da, popülist platformların bu tarzı kullanması ve ideolojik içeriği bu biçimde aktarması sıklıkla gözlemlenen bir olgudur (Mueller, 2019).

Külkedisi kompleksinden muzdarip kavramın muğlaklığını aşmada ilerlenen platformda karşımıza çıkan bir diğer yaklaşım ise Ernesto Laclau'nun söylem yaklaşımıdır. Ernesto Laclau, popülizm çalışmalarının en önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir ve onun Marksist Teoride İdeoloji ve Siyaset (1977) adlı eserinde geliştirdiği söylemsel yaklaşım, günümüzde popülizm üzerine yapılan birçok

çalışmaya önemli katkılar sağlamaya devam etmektedir. Laclau'nun popülizme ilişkin bu yaklaşımı, oldukça karmaşık ve derinlikli bir söylem analizi üzerine inşa edilmiştir (Mudde, 2017). Laclau ve Essex Okulu'nun diğer yazarları, analizin odağını hareketlerden ve ideolojilerden uzaklaştırmayı ve söylemlerin nasıl inşa edildiğine odaklanmayı önermektedir. Bu, kavramsallaştırmanın içerikten biçime kaydırılması ve bir öznenin belirli bir ideolojiye sahip olduğu için değil, bu içerikler ne olursa olsun toplumsal, siyasi veya ideolojik içeriğin belirli bir 'eklemlenme mantığını' gösterdiği için popülist olarak değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Buna göre popülist söylemler, 'seçkinler'den ayıran bir sınırın tanımlanması yoluyla 'halk'ın belirli bir anlamını inşa etmeyi ve 'karşı çıkmayı' amaçlamakta ve sonuç olarak popülizm, siyasi kimliklerin inşa mantığı olarak yorumlanabilmektedir. Popülist söylemler bir 'eşdeğerlik mantığı' izlemekte ve 'öteki'ne karşı taleplerini, korkularını ve şikâyetlerini benzer olarak sunarak insanları birleştirmektedirler. Bu, açıkça tanımlanmış veya sabit 'gösterilenleri' olmayan, ancak sembolik gücü belirli toplumsal taleplerin heterojenliğine eşdeğer homojenlik getiren 'boş gösterenlerin' söylemsel olarak yaratılmasıyla başarılmaktadır (Osuna, 2021).

Laclau'ya göre popülizm, siyasi elitlerin halk desteğini en üst düzeye çıkarmak amacıyla "halk" ve "elit" kavramlarına söylemsel olarak anlam yükleme stratejisi olarak tanımlanmaktadır. Onun perspektifinde "halk" kavramı, bir "boş gösteren"dir; yani, belirli bir içerikten yoksun olup, farklı siyasi bağlamlara göre çeşitli anlamlarla doldurulabilmektedir. Bu bakış açısıyla Laclau, halkın kendine özgü, sabit bir tanımı olmadığını ve bu nedenle "halk" kavramının içerdiği anlamın her zaman değişken ve bağlamsal olduğunu ileri sürmektedir. Yani Laclau'nun ifadesiyle, "halkın" kolektif kimliği, onu işe koşacak kadar yaratıcı aktörlerin emrinde "yüzen bir gösterge" haline gelmektedir (Mudde, 2017; Aslanidis, 2017). Popülistler, gerçek halkı yeniden iktidara getirmek istediklerini iddia ederken, halkın ve çoğunluğun ontolojik ve prosedür karşıtı bir yorumunu ortaya koymaktadırlar. Prosedürlerin nasıl işletildiği ve kullanıldığı meselesinden çok, prosedürleri kimin yönettiği veya kullandığı meselesinin önem kazandığı bir demokrasi biçimi iddia etmektedirler. Siyaset bilimcilerin "ayrımcı hukukçuluk" adını verdikleri bu hukuk anlayışı "dostlarım için her şey; düşmanlarım içinse hukuk" söylemi ile özetlenebilmektedir. Bu duruma ilişkin teorik bir yorum, popülizmin bireylere yönelik (ad personam) bir yasal yaklaşım ile herkes için geçerli (erga omnes) bir hukuk anlayışı arasındaki gerilimle ilişkilendirilebileceğini öne

sürmektedir. Bu da, bir bütünün yalnızca bir parçasını temsil etmeye dayanan (pars pro parte) mantık ile bir parçanın bütünü temsil etmesi (pars pro toto) düşüncesi arasındaki farkın bir yansımasıdır (Urbinati, 2019).

Bu çerçevede popülizme Marksist bir perspektiften yaklaşan Laclau'nun endişesi, kapitalist sanayileşmenin kitleleri normlardan ve kimlikten yoksun bırakması değil; sanayileşmenin sosyalizme ve radikal demokrasiye geçişi tetikleyecek proleter ya da işçi sınıfı kimliğiyle rekabet eden çok sayıda yeni kimlik yaratmasıdır. Klasik Marksist teorileştirmenin aksine Laclau, bu kimliğin yaratılmasının siyasi eylem gerektirdiğini savunmaktadır. Bu da en iyi şekilde karizmatik bir lider tarafından yönetilen popülist bir hareket aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Popülist hareketler bir "halk" kimliği ortaya koyarak, farklılıkların üstesinden gelebilecek ve vatandaşları kapitalist elite karşı birleştirebilecek bir işçi sınıfı kimliğinin işlevsel eşdeğerini yaratmaktadır. Karizmatik lider, bu sürecin önemli bir bileşenidir. Çünkü farklı vatandaşların kendi bireysel çıkarlarını okuyabilecekleri fiziksel bir referans, bir "boş gösteren" sağlamaktadır (Hawkins, Read and Pauwels, 2017). İdeolojiler arasında popülizm, insan doğası ve toplumsal olgularla ilgili bazı temel varsayımlardan yola çıkarak tarihin akışını tanımlamaktadır. Fakat bunu insanın özgürleşmesini ya da her halükarda varsayılan 'doğasının' tam olarak kullanılmasını nihai olarak gerçekleştiren radikal bir siyasi projeye bağlayan düşünce sistemlerini (ideolojileri) kodlamak için gerekli olan geniş teorik detaylandırmaya sahip değildir. Popülizm, siyasi bir projesi olmayan, belirli bir içeriği olmayan, siyasetin dışındaki alt sistemlere belirli ve sürekli referansları olmayan, oldukça sınırlı düzenleyici gereklilikleri olan sembolik bir sistemdir (kendi kendine iddia ettiği görev 'gerçek halkı demokrasinin tahtına oturtmaktır'). Popülist olgunun en önemli özelliklerinden biri, tam da budur; belirli politika önerileri ve alt sistem düzenlemeleri açısından tamamen boş bir anlam çekirdeği ile kalırken güçlü özdeşleşme ve seferberlik duyguları yaratabilmektedir (Giraudi, 2018).

Laclau'nun yaklaşımı ile diğer düşünsel yaklaşımlar arasındaki temel fark, onun teorisinin son derece soyut, normatif ve evrensel bir nitelik taşımasıdır. Laclau, popülizmin belirli bir içerik taşımadığına ve halkın özünde soyut bir kavram olduğuna vurgu yaparken, bu perspektifi benimsemeyen araştırmacılar, popülizmi daha ampirik, ahlaki temelli ve orta düzeyde teorik bir çerçeveye oturtmaya çalışmaktadırlar. Bu araştırmacılar, popülizmi temel karşıtlığın ahlaki olduğu ve halk ile elit arasındaki

çatışmanın somut, ölçülebilir ve belirli içeriklere dayanan bir fenomen olarak ele almayı tercih etmekteledir. Laclau'nun yaklaşımı, popülizmi söylem ve hegemonya üzerinden analiz ederek teorik bir genişlik sunarken, diğer yaklaşımlar popülizmin daha dar, somut ve ampirik yönlerine odaklanmaktadır (Mudde, 2017). Nitekim Laclau'cu kavramlarla popülizm, "toplumsal alanın dikotomik ve antagonistik bölünmesini" gerektirir çünkü "bir dizi belirli kimlik ya da çıkar, kendilerini dikotominin kutuplarından birinin etrafında eşdeğer farklılıklar olarak yeniden gruplandırma eğilimindedir". Bu yeniden gruplaşma, her zaman ya da zorunlu olarak bir parti örgütü etrafında gerçekleşmemekte; Laclau'ya göre baskın bir kişilik ya da halk hareketi, halk güçlerini -ya da "halkı"- yerleşik elitlerden ayıran antagonistik sınırı inşa edebilmektedir. Tarihsel olarak pek çok popülist olgunun kökeni, bu tür partizan olmayan siyasi eklemlenme biçimlerine dayanmaktadır (Roberts, 2017). Laclau bu nedenle popülizmi, tüm toplumsal talepleri bir araya getiren "yatay bir eşdeğerlik mantığından " türetilmiş olarak tasarlamaktadır. Bu birleştirme, "onlar" ve "biz" arasındaki ayrım çizgisinin izini süren ortak bir düşmanın var olduğunun kabul edilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu düşman bir "kast", bir "oligarşi", bir "elit" ya da genelleştirilmiş bir "sistem" olarak nitelendirilebilir. Bu düşmanın varlığı, "toplumsal alanı iki ayrı ve uzlaşmaz kampa bölen bir iç sınır çizgisi" çizmektedir. Bu vizyon, her zaman olası bir uzlaşmaya ve tahkime tabi olarak görülen "liberal" çatışma ve toplumsal talep anlayışının tam tersidir. Laclau'ya göre popülist proje, dost/düşman ilişkisinin inşası ve etkinleştirilmesi süreci olarak siyasetin radikalleştirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle onun merkezi kavramı olan "antagonizma", rasyonel ve barışçıl bir sonucun mümkün olmadığı çatışmaları karakterize etmesini sağlamaktadır (Rosanvallon, 2021).

Laclau'nun popülizm çalışmalarına getirdiği temel kavrayış, siyasetin öznesi olarak "halka" hitap etmenin, iddiaların ideolojik temeli ne olursa olsun ve iddialarda bulunanlar güç ve otoriteyle ilişkili olarak nerede durursa dursun, siyasi iddia oluşturmaya içkin olduğudur. Başarılı olmak için partilerin, hareketlerin ve liderlerin "hegemonyaya" ihtiyacı vardır. Yalın bir dille ifade etmek gerekirse, bu, görüş, ihtiyaç ve çıkar farklılıkları nedeniyle asla ortak bir amaç için bir araya gelemeyecek olanlar arasında bir koalisyon veya "eşdeğerlik zincirleri" yaratmak anlamına gelmektedir. Hegemonya, "halka", genelliğe hitap ederek kurulmakta ve "halk" da kendi adına ileri sürülen iddialarda kendini tanımaktadır. Politikacılar bunu her zaman yapmaktalar, ancak tam ifade değişebilir. "Savaşçılara", "sıradan kadın ve erkeklere", "dürüst vatandaşlara" ya da

"sağduyuya" hitap edebilmektelerdir. Bunların hepsi aynı anlama gelir: iktidara gelmek ve iktidara geldikten sonra da bunu sürdürmek için mümkün olan en geniş seçmen kitlesinden destek almaya çalışmaktır (Tormey, 2018).

Platformun sonunda karşımıza çıkan Kurt Weyland'ın örgütsel yaklaşımı ise popülizmi kişisel bir liderin, çoğunlukla örgütlenmemiş çok sayıda takipçisinin doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış desteğine dayanarak hükümet gücünü aradığı veya kullandığı bir siyasi strateji olarak tanımlamaktadır (Weyland, 2017). Bu doğrudan ilişkinin en temel özelliği, lider ile takipçileri arasındaki aracısız etkileşimdir. Bu aracısızlık, ya resmi bir örgütün yokluğundan (örneğin Peru'da Alberto Fujimori'nin hareketi) ya da var olan resmi örgütlerin göz ardı edilmesi tercihiinden (örneğin İngiltere'de Tony Blair'in partiler üstü stratejisi) kaynaklanabilmektedir. Popülist hareketlerde örgütler ya tamamen yoktur ya da var olan örgütler, liderin karizmatik otoritesini öne çıkaracak şekilde ikinci planda bırakılmaktadır. Bu durum, popülist liderlerin kitlelerle doğrudan bağ kurmasını sağlayarak, örgütlü yapıların sınırlamalarından kaçınmalarına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, düşünsel yaklaşım popülizmi daha geniş bir perspektifte ele almakta ve popülist hareketlerin liderlik ve örgütsel yapıdan tamamen bağımsız olmadığını kabul etmektedir. Popülizm, lidersiz hareketlerden (örneğin ABD'deki Çay Partisi) güçlü liderlere sahip popülist partilere (örneğin Fransız Ulusal Cephesi) kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkabilmektedir (Mudde, 2017). Kavramın ana eksenini, seçkin lider ile kitlesel takipçiler arasındaki yarı doğrudan, aracısız ilişkiyle ilgilidir: popülizm; "halkı" harekete geçirmekte, ancak bu geniş toplam o kadar çeşitli ve heterojendir ki, popülizm çok sayıda özel çıkarı çoğulcu bir şekilde temsil etmek yerine, liderde somutlaştığı şekliyle genel "halkın iradesini" iletme iddiasındadır. Dolayısıyla popülizm, temsili bir süreç olarak değil; kimlik, yani liderin halkla özdeşleşmesi ve bunun tersi yoluyla sağlanan bir şey olarak görmektedir. Lider halkın iradesini kişileştirdiğinden, lider ve takipçileri arasındaki ilişki kişisel bir bağ olarak görülmektedir. Bu derin ilişki popülizme, pek çok takipçiye "soğuk" prosedürel mekanizmalara dayanan liberal, çoğulcu demokrasinin sahip olmadığı bir aidiyet duygusu sağlayan yoğunluğu kazandırmaktadır (Weyland, 2017). Böylece, eski ayna temsili fikri yeniden doğmaktadır. Hugo Chávez'in 1999'da cumhurbaşkanı olarak göreve başlamasının ardından yaptığı ilk konuşmada "Bugün kendimi sizin aracınız haline getiriyorum. Bana gelince, ben yok denecek kadar azım ve bana verdiğiniz görevi yerine getireceğim. Yönetmeye hazır olun!" ifadeleri ya

da Venezuela'daki 2012 başkanlık kampanyası sırasında toplanan kalabalığa yaptığı konuşmadan da gözlemlenebilmektedir. Bu konuşma şu şekildedir: (Rosanvallon, 2021):

"...Sizi gördüğümde, beni gördüğünüzde, bunu hissediyorum, bir şey bana şunu söylüyor: "Chávez, sen artık Chávez değilsin, sen bir halksın. Gerçekte ben artık kendim değilim, ben bir halkım ve sizi takip ediyorum, bunu böyle deneyimliyorum, kendimi sizde somutlaştırdım. Bunu daha önce de söyledim ve yine söylüyorum: biz milyonlarca Chavez'iz; siz de Venezuelalı bir kadın, siz de Chavez'siniz; siz de Venezuelalı bir asker, siz de Chavez'siniz; siz de bir balıkçı, bir çiftçi, bir işadamı, siz de Chavez'siniz. Çünkü Chavez artık ben değilim. Chavez bütün bir halktır!..."

Düşünsel yaklaşım, liderlik veya örgütsel yapının popülist hareketlerde önemli roller oynayabileceğini kabul etmekle birlikte, popülizmi sadece bu unsurlarla sınırlamaktan kaçınmaktadır. Popülizmi bir platform ya da ideoloji olarak değil, bir strateji ya da siyaset tarzı olarak düşünmek, popülizm, radikalizm ve aşırılıkçılık arasındaki farkları ortaya koyarak -izmlerin daha iyi tipolojilerinin yapılmasına imkan tanımaktadır (Zankina, 2016). Popülist hareketler, liderliğin olmadığı veya zayıf örgütlere sahip oldukları durumlarda dahi, halkın iradesine dayanarak büyük siyasi başarılar elde edebilmektedirler. Bu çeşitlilik, popülizmin yalnızca karizmatik liderlik veya güçlü örgütsel yapılara dayanmayan, daha geniş bir sosyo-politik olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Karizmatik liderlik, popülist aktörlerin halk desteği elde etme stratejilerinde önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Karizmatik liderlerin, popülist hareketlere duyulan desteği artırma konusundaki etkileri, popülizmin siyaset bilimi literatüründe yaygın olarak tartışılan bir konu olmuştur. Max Weber'in liderlik tipolojilerinde öne sürdüğü gibi, karizmatik liderler, kitlelerin gönüllü itaatini kazanma konusunda eşsiz bir yeteneğe sahiptir. Bu liderler, sıradan siyasetçilerin ötesinde bir otoriteyle hareket etmekte ve "halkın sesi" olarak kendilerini sunarlar. Ancak popülist hareketlerin başarısı, yalnızca karizmatik liderlerin varlığına bağlı değildir. Nitekim, popülist hareketlerin başarılı olması için karizmatik bir liderin varlığı ne bir ön koşul ne de uzun vadeli başarı için yeterli bir faktördür (Mudde, 2017). Bir başka ifade ile karizma, popülizmin tanımsal bir bileşeni değildir; ancak bir liderin şaşırtıcı, sıra dışı ve "doğaüstü" kapasitelerine duyulan yaygın inanç, lider ile takipçileri arasındaki bağın

popülizmi doğuran ve sürdüren özel bir yoğunluk kazanmasının başlıca yoludur. İnsanlar bir liderin kurtarıcı ve iyileştirici niteliklerine ikna olurlarsa, derin bir bağlılık göstereceklerdir. Ortaya çıkan bağ doğrudan ve her türlü örgütsel aracılığı bypass etmete; popülist harekette astlar olduğu ölçüde, liderin meshedilmiş "müritleri" olarak sadece ödünç alınmış yetkiye sahiptirler. Dolayısıyla karizma, bir liderin takipçi kitlesiyle doğrudan ilişkisini bir arada tutabilen ve bu ilişkiye son derece kişisel bir karakter kazandırabilen tutkalın harika bir örneğidir (Weyland, 2017).

Seçim başarısı için halkın taleplerine hitap eden söylem, yerleşik siyasi kurumlara karşı güçlü bir muhalefet ve yaygın bir toplumsal destek gereklidir. Karizmatik liderlerin, bu talepleri formüle edip kitlelere iletmeleri önemlidir, ancak popülist hareketlerin sürdürülebilirliği, yalnızca bu liderlerin varlığına bağlı değildir. İdeolojik yaklaşım ise popülizmin güçlü liderlere ve örgütlere karşı doğal bir şüphe taşıdığına işaret etmektedir. Popülistler, halkın iradesinin doğrudan ve aracısız bir şekilde temsil edilmesi gerektiğini savunmaktalar ve bu nedenle merkezi bir liderliğin veya güçlü örgütsel yapıların halkın gücünü yozlaştıracağına inanmaktadırlar. Popülist ideoloji, liderlerin veya örgütlerin halkın saf iradesini temsil etmek yerine kendi çıkarları doğrultusunda hareket edebileceği fikrine dayanmaktadır. Bu nedenle popülist söylemler, genellikle güçlü liderlik ve kurumsal yapılar karşısında halkın öz iradesinin korunması gerektiğini savunmaktadır. Bu ideolojik çerçeveye rağmen, ampirik olarak popülist hareketler sıklıkla karizmatik liderler ve nispeten zayıf örgütsel yapılara sahip olmaktadır. Karizmatik liderler, halkın iradesini en iyi temsil eden kişiler olarak algılanırken; zayıf örgütler bu liderlerin doğrudan halkla iletişim kurmasına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, popülizmin karizmatik liderlik ve zayıf örgütsel yapılarla sık sık ilişkilendirilmesi, bu fenomenin daha geniş yapısal özelliklerini anlamak için önemlidir. Ancak bu unsurlar, popülizmin tanımlayıcı özellikleri olarak görülmemelidir. Popülist hareketler, liderlik ve örgütlenme tarzları açısından büyük bir çeşitlilik göstermekte ve bu çeşitlilik, popülizmin farklı sosyo-politik bağlamlara uyum sağlama yeteneğini ortaya koymaktadır. Karizmatik liderler ve zayıf örgütler popülist hareketlerin başarılı olmasına katkıda bulunsalar da, popülizmin temelinde halkın iradesine dayalı bir siyaset anlayışı yatmaktadır. Bu nedenle, popülizmi anlamak için liderlik ve örgütlenme biçimlerinin ötesine geçmek ve popülist ideolojinin temel dinamiklerine odaklanmak gereklidir (Mudde, 2017).

1.3. (Klasik) Popülizmden Neopopülizme (Mi?)

"Popülizm" kavramının ilk kullanımı Atlantik'in her iki yakasındaki 19. yüzyıl siyasi hareketlerinden gelmektedir. Ancak bu kavramın kökenleri, demokratik meşruiyetin modern tarihi boyunca daha da geriye götürülebilmektedir. Devletlere sosyolojik veya normatif bir açıdan bakıldığında, tüm siyasi birliklerin üyeleri tarafından oluşturulduğu ve hükümetlerin en nihayetinde bu üyelere karşı sorumlu olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle, halk herhangi bir meşru yönetim teorisinin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Modern demokrasi tarihine bakıldığında ise "halk" sadece siyasi otoritenin kaynağı olarak değil, aynı zamanda birleşik bir güç olarak hareket edebilen ve hükümetten iktidarı geri alabilen bir varlık olarak da ortaya çıkmakta: Egemen halk. Bu halk egemenliği kavramı, demokratik siyasetin meşruiyetini sağlamakla birlikte, aynı zamanda popülizmin yükselişine de zemin hazırlamaktadır. Modern halk egemenliği teorisi, bir yandan hükümetin yetkileri ile diğer yandan otoritenin temeli olarak halk arasında bir ayrım yapmaktadır. Bu teorisinin kökeni, Orta Çağ'da Roma Hukuku'nun halkın otoritesi ile yargıçların otoritesini ayıran anlayışının benimsenmesine dayanmaktadır. Halk egemenliği düşüncesi daha sonra erken modern temsil teorileriyle geliştirilmiştir. Başlangıçta, otoritenin temellerini hükümetin icrasından ayırma çabası, otoriteyi kontrol altında tutmanın bir yolu olarak görülmüştür. Ancak zamanla bu anlayış, egemen halkın monarkların yetkilerini sarsabileceği ve bu yetkileri geri alabileceği fikriyle gerilimli bir hale gelmiştir. Halk egemenliği kavramının evrimi, nihayetinde devletin nihai otorite kaynağı olarak halk adına yazılmış anayasal düzenlemelerin yapılmasına olanak tanımıştır. Otoritenin temeli olarak halk fikri, 18. yüzyıldan günümüze kadar demokratikleşen hükümetlerde, halk hareketlerinin siyasi vizyonu için bir mihenk taşı haline gelmiştir. "Halkın" yozlaşmış veya çıkarıcı elitlerden iktidarı geri almak ya da devlet kurumlarını yeniden yapılandırmak amacıyla hükümete müdahale edebileceği düşüncesi, 19. yüzyılda doğru bir şekilde "popülist" olarak adlandırılacak ilk hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kaltwasser et al., 2017). Popülizmin 19. yüzyıldaki ilk belirgin örnekleri, Rusya'daki narodniki hareketleri ve aynı dönemde Amerikan çiftçilerinin protesto hareketleriyle kendini göstermiştir (Krastev, 2012). Popülizm kavramının ilk kez 1870'lerde Rusya'da kullanılması, "halka gitme" anlamını taşıyan narodniki hareketiyle ilişkilidir. Bu hareket, 1860'ların çalkantılı döneminde doğmuş ve 1870'lerin başlarında kırsal kesimdeki köylüleri Çarlık rejimine karşı isyana teşvik etmeyi hedeflemiştir. Hareketin öncüleri, çoğunlukla şehirli, varlıklı

ve hatta aristokrat kökenli idealist entelektüeller ve genç devrimci öğrencilerden oluşuyordu. Bu grup, köylülerin yaşantısına dahil olmayı, onlarla birlikte yaşayarak, Çarlık rejimine karşı bir direniş hareketi başlatmayı amaçlamıştır. Narodniki hareketi, Batı tarzı modernleşme projelerine karşı çıkarak, kırsal tarım topluluklarının ve köy meclislerinin geleneklerini yeni bir toplum inşa etmek için bir başlangıç noktası olarak görmektedir. Hareketin üyeleri, Rus köylülüğünün Batı'da proletaryanın oynaması beklenen devrimci rolü üstleneceğine inanmaktadır. Ancak bu "yukarıdan aşağıya popülizm" olarak adlandırılabilir hareket, halk kitlelerini harekete geçirmekte başarısız olmuştur. Köylüler, öğrencilerin çabalarına genellikle şüpheyle yaklaşmış, zaman zaman yetkililere ihbar etmişlerdir. Bu sebeple, hareket kısa sürede etkisini kaybetmiştir. Yine de narodniki hareketi, daha sonraki Rus anarşistleri ve Marksistleri için önemli bir miras bırakmıştır (Rosanvallon, 2021; Kaltwasser et al., 2017).

Narodnikilerin köylü sınıfına duyduğu idealize edilmiş güven, düzenin yıkılması gerektiğine dair devrimci bir tutumla birleşmiştir. Bu anlamda, Rusya'daki narodniki hareketi ile Amerika'daki popülist hareketler arasında bazı tematik benzerlikler bulunmaktadır. Amerika'daki popülizmin bu erken evresi ise, büyük ölçüde Büyük Ovalar'da yaşayan ve demiryolu şirketleri ile borçlu oldukları büyük bankalarla mücadele eden küçük çiftçi hareketleriyle şekillenmiştir. 1890'ların başında bu hareket, belli bir başarı elde etmiş; siyasette yolsuzluğu kınayan ve daha doğrudan bir demokrasi talep eden bir söylem geliştirmiştir. Ancak, bu hareket de geniş bir ulusal kitleye ulaşmayı başaramamış ve coğrafi olarak tarım dünyası ile sınırlı kalmıştır. Halk Partisi, adı altında partileşen bu hareket, gerçek bir halk hareketi olarak doğsa da işçi sınıfı seçmenlerine hitap edememiştir (Rosanvallon, 2021).

Rusya'daki narodniki hareketi ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki küçük çiftçi hareketlerinin ardından, popülizmin üçüncü bir erken görünümü, 1929 yılında Fransa'da ortaya çıkmıştır. Ancak, bu örnek, önceki iki siyasi hareketten oldukça farklı bir bağlama sahiptir ve tamamen edebi bir nitelik taşımaktadır. Popülist Roman Manifestosu adı altında yayınlanan bu hareket, popülizmin edebi bir yorumunu temsil etmekte ve doğrudan siyasi ya da toplumsal değişim taleplerinden ziyade edebiyatın işlevine yönelik bir tartışma başlatmaktadır. Bu bağlamda, Fransa'daki bu üçüncü "popülist" dalga, halkın veya köylü sınıfının siyasi temsilini savunan diğer popülist hareketlerle doğrudan bir bağlantıya sahip değildir. 1929'da yayımlanan Popülist Roman Manifestosu, Fransız

edebiyatının popüler çevrelere ve günlük yaşamın gerçeklerine daha fazla odaklanması gerektiğini savunan bir çağrıdır. Bu manifestonun amacı, Fransız romancılarının daha önceki edebi gelenekleri takip ederek, halkın yaşam koşullarını, onların gündelik mücadelelerini ve toplumsal gerçekliklerini daha yakından yansıtmaları gerektiği yönündedir. Bu hareket, özellikle 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan doğalcı (naturalist) edebiyat geleneğini yeniden canlandırmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda Émile Zola gibi edebi figürlerin doğalcı mirası, popülist roman anlayışına önemli bir temel sağlamıştır. Popülist Roman Manifestosu'nun destekçileri arasında, dönemin önde gelen yazarlarından Marcel Pagnol ve Eugène Dabit gibi isimler de yer almıştır. Bu yazarlar, Fransız toplumunun daha geniş kesimlerine, özellikle de popüler çevrelere dair bir anlatı sunmayı amaçlayan edebi bir hareketin parçası olmuşlardır. Onların eserlerinde, işçi sınıfının yaşam koşulları, köylülerin zorlukları ve büyük şehirlerdeki sosyal çelişkiler gibi konular işlenmiştir. Bu hareket, siyasi popülizmden ziyade, halkın yaşantısını ve toplumsal gerçeklikleri edebi bir çerçevede ortaya koymayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Edebi popülizmin savunucuları, halkın yaşamına dair daha derinlemesine ve gerçekçi bir anlayış geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Fransa'daki bu edebi popülizm ile daha önceki siyasi popülist hareketler arasında hiçbir doğrudan bağlantı bulunmamaktadır. Aslında, bu üç farklı popülist hareketin (Rusya'daki narodniki, Amerika'daki küçük çiftçiler ve Fransa'daki edebi popülizm) birbirleriyle herhangi bir etkileşimi olmadığı gibi, yanlış bilgilendirilmiş bazı tarihsel analizlerin iddia ettiği üzere, bu hareketlerin modern popülizm kavramını önceden şekillendirdiğini söylemek de doğru değildir. Rusya'daki narodniki hareketi ve Amerika'daki küçük çiftçi hareketi, halkın politik olarak mobilize edilmesi ve elitlerle mücadeleye odaklanırken, Fransa'daki edebi popülizm tamamen kültürel ve sanatsal bir bağlamda gelişmiştir (Rosanvallon, 2021).

Ancak yine de bahsi geçen hareketleri popülizmin erken tarihinde önemli hareketler haline getiren şey, farklı ölçülerde de olsa, "gerçek" sıradan kırsal halkı kutlamalarıdır- ancak bu, tarihsel bağlamı ve tarım biçimlerine verilen önemi ve döneme damgasını vuran kır-kent ayrımını yansıtmaktadır. Bundan daha derin ve popülizmin daha sonraki ifadelerinde görülebilecek bir şey olarak, bu tarihsel örnekler popülizmin bazı ortak özelliklerini paylaşmaktadır. Doğası gereği erdemli ve itaatkâr ya da dezavantajlı olarak "halka" doğrudan bir çağrı vardır. Ayrıca, yerleşik bir düzene karşı güçlü bir muhalefet duygusu ve demokratik siyasetin farklı ve halka daha yakın bir şekilde yürütülmesi

gerektiğine dair bir inanç da bulunmaktadır. Hareketlerin her birine güçlü bir milliyetçi veya yerli gurur duygusu hakim olmuştur (Kaltwasser et al., 2017).

Popülizmin tarihindeki en kritik ve yönlendirici anlardan biri, 1950'lerin sonu ile 1960'ların başı arasında gerçekleşen tarihsel-teorik yeniden okuma sürecidir. Bu dönem, popülizmin akademik çevrelerde yeniden kavramsallaştırıldığı ve özellikle ABD'de sosyal bilimciler arasında büyük bir ilgi odağı haline geldiği bir dönemdir. Önceki dönemlerden farklı olarak, bu süreç, belirli bir siyasi hareketin kendisini "popülist" olarak tanımladığı bir bağlamdan değil, akademik tartışmaların ve sosyal analizlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Popülizm kavramının bu dönemde geçirdiği dönüşüm, hem tarihsel hem de teorik anlamda önceki kullanımlarından önemli ölçüde farklılık göstermiştir. 1950'ler ve 1960'lar arasındaki bu teorik yeniden değerlendirme sürecini tetikleyen önemli bir siyasi gelişme, ABD'de Cumhuriyetçi Senatör Joseph McCarthy tarafından başlatılan "cadı avı" hareketidir. McCarthy'nin komünizm karşıtı kampanyası, Amerikan siyasetinde geniş çaplı bir paranoya ve kutuplaşmaya yol açmış, bu süreçte birçok Amerikalı sosyal bilimci, toplumun belirli kesimlerinin nasıl olup da bu tür popülist ve otoriter eğilimlere yöneldiğini analiz etmeye başlamıştır. McCarthy'nin kampanyası, toplumsal korkuları manipüle ederek halkı mobilize etmeye çalışan bir siyasi figürün popülist stratejileri kullanabileceğini göstermiştir. Bu durum, popülizm kavramının kapsamının genişletilmesine ve popülizmin sadece tarımsal bir sınıf hareketi olmaktan çıkarak, daha geniş bir siyasi strateji ya da mantık olarak yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır (Palano, 2022). Bu bağlamda McCarthy, halkı bir "dış tehdit"e karşı mobilize eden bir popülist liderin otoriterleşme potansiyelini sergileyen bir örnek haline gelmiştir. Amerikan akademisyenler de bu süreçte popülist hareketlerin sadece ekonomik veya sınıfsal temellere dayanmadığını, aynı zamanda kültürel korku ve endişeler üzerinden de şekillendiğini fark etmişlerdir. 1950'lerin sonunda, Amerikalı tarihçi Richard Hofstadter gibi isimler, popülizmin Amerikan siyasetindeki radikal eğilimlerin bir yansıması olduğunu öne sürmeye başlamışlardır. Hofstadter'in çalışmaları, popülizmi yalnızca 19. yüzyıldaki tarımsal hareketlerle sınırlamayı reddederek, popülizmin modern Amerikan siyasetindeki kutuplaştırıcı dinamiklere de ışık tutmuştur. Ona göre, popülist hareketler, radikal bir toplumsal dönüşüm arayışı içinde, elit karşıtlığını merkezde tutan bir siyasi retorik geliştirmektedir. Popülist liderlerin halk adına konuşarak, onları "dış düşmanlara" karşı harekete geçirme yetenekleri, demokrasinin çoğulcu yapısına yönelik potansiyel bir

tehdit olarak ele alınmıştır (Hofstadter, 1955). Popülizmin bu dönemde yeniden kavramsallaştırılmasında rol oynayan bir diğer akademik figür ise Amerikalı sosyolog Edward Shils'tir. Shils, popülizmi halk ile elitler arasındaki ahlaki bir karşıtlık üzerine kurulu bir ideoloji olarak tanımlamıştır. Ona göre, popülist liderler, halkı "yozlaşmış" elitlere karşı savunma görevini üstlenerek, geniş kitleleri kendilerine çeken bir cazibeye sahiptir. Shils, popülizmin sadece ekonomik ya da sınıfsal değil, aynı zamanda ahlaki bir boyutu olduğunu da vurgulamıştır. Popülist liderler, halkın "saf" ve "erdemli" olduğu iddiasıyla hareket ederek, elitleri yozlaşmış ve halkın çıkarlarına aykırı hareket eden unsurlar olarak sunmaktadırlar (Shils, 1956).

Bu yeniden kavramsallaştırma sürecinde, popülizmin sadece kırsal kökenli hareketlerle sınırlı olmadığını, aksine geniş bir siyasi strateji olarak kullanılabileceği görülmüştür. Popülizm, sol ya da sağ ideolojilerle eklemlenebilen bir strateji olarak ortaya çıkmış ve modern siyasetin dinamiklerini anlamak için önemli bir araç haline gelmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan bir diğer önemli tartışma, popülizmin McCarthyciliğin ve diğer aşırı sağ hareketlerin bir yansıması olup olmadığıdır. Seymour Martin Lipset, McCarthy hareketini analiz ederek, popülizmin sadece sol eğilimli hareketlerle sınırlı olmadığını, sağcı ideolojilerle de birleşebileceğini öne sürmüştür. Lipset, McCarthyciliği, popülizmin aşırı sağdaki bir formu olarak değerlendirmiş ve bu tür hareketlerin nasıl geniş halk kitlelerini etkileyebileceğini analiz etmiştir (Lipset, 1960). Bu analiz, popülizmin siyasi yelpazedeki çok yönlülüğünü ve hem sol hem de sağ kanatta farklı biçimlerde ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Sonuç olarak, 1950'lerin sonları ile 1960'ların başı, popülizmin akademik çevrelerde derinlemesine yeniden değerlendirildiği bir dönemdir. Bu dönemde, popülizm sadece tarımsal hareketlerle sınırlı bir kavram olmaktan çıkarak, geniş kitleleri mobilize eden, elit karşıtı bir siyasi strateji olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Amerikalı sosyal bilimcileri, popülizmi hem demokratik süreçlere yönelik bir tehdit hem de halkın taleplerini dile getiren bir hareket olarak ele almışlardır. McCarthyciliğin bu tartışmalara etkisi, popülist liderlerin demokrasiyi nasıl manipüle edebileceği ve halkın korkularını nasıl kendi lehlerine kullanabileceği konusunda önemli bir perspektif sunmuştur. Bu dönemde yapılan teorik çalışmalar, popülizmin modern dünyada giderek daha fazla önem kazanan bir olgu olduğunu ortaya koymuştur (Mudde & Kaltwasser, 2017).

Daha sonra bu kavram, karizmatik liderler tarafından yönetilen üçüncü dünya ülkelerindeki siyasi rejimlerin anlaşılması zor doğasını tanımlamak için kullanılmış (Krastev, 2012) ve "popülizm" kavramı 1960'lar ve 1970'lerde, özellikle Latin Amerika'daki siyasi hareketleri ve rejimleri tanımlamak üzere siyaset literatürüne kalıcı bir giriş yapmıştır.⁵ Arjantin'de Carlos Menem, Brezilya'da Fernando Collor, Peru'da Alberto Fujimori ve hatta Venezüella'da Rafael Caldera gibi siyasi liderlerin ortaya çıkışı (dünyanın diğer bölgelerindeki varyantları gibi), siyasi analistleri 1950'lerde ve 1960'larda yaygın olan ve önceki popülist hükümetler döngüsünü açıklamaya çalışan analiz yöntemlerini yeniden gözden geçirmeye ve yeniden incelemeye zorlamıştır. Bir kez daha, mevcut kurumları bypass etmeye, statükoya meydan okumaya ve halkla doğrudan ilişki kurarak kendilerini meşrulaştırmaya çalışan siyasi figürlerin ortaya çıktığı bu popülist anda yeni söylemin doğası, eski nesil popülistleri karakterize eden söylemden açıkça farklı görünmektedir. Ekonomik açıdan yeni popülistler, neo-liberal bir dönüşümü hedefleyerek ve Eclac modelinin endüstriyel kalkınma politikalarını bir kenara bırakarak seleflerinin izlediğinden çok farklı politikaları tercih etmektedir. Ancak siyasi anlamda süreklilik daha belirgindir ve bu nedenle literatürde bu olguyu tanımlamak için neo-popülizm kavramı kullanılmaktadır. Bu tür bir rejimi tanımlamak için neo-popülüzmün yanı sıra literatürde 'hareketçilik', 'demokratikleşme', Bonapartizm, delegatif demokrasi, plebisiter demokrasi ve benzeri kavramların kullanıldığı da belirtilmelidir. Ancak hangi kavram kullanılırsa kullanılsın rejimin kişiselci, kayırmacı, kurum karşıtı ve gerçek anlamda temsili bir demokrasinin gelişmesine karşı olduğu açıktır. Aynı zamanda, popülüzmün bu yeni görünümü açık alternatiflerin yokluğunda ülkede hakim olmaya

⁵ Tarihsel açıdan bakıldığında Latin Amerika'da 1930'lar ve 1940'larda ortaya çıkan ve en önemli örnekleri muhtemelen Brezilya'da Getulio Vargas, Meksika'da Lázaro Cárdenas ve Arjantin'de Juan Domingo Perón hükümetlerinin yanı sıra Bolivya'da Milliyetçi Devrim Hareketi, Peru'da APRA ve Venezuela'da Demokratik Eylem olarak sayılabilecek hareketler, Latin Amerika'da klasik popülizm döneminin parçası olarak değerlendirilmektedir. Perón, Cárdenas ve Vargas'ın deneyimlerini birleştiren ortak özellikler ve dolayısıyla tek bir kategoride sınıflandırılmalarını meşrulaştıran unsur, kentli halk sınıflarının lehine olan bir dizi ekonomik önlem, yabancı ekonomik gruplarla muhalefet, karizmatik liderlerin varlığı ve geleneksel örgütlerin aracılıklarının üstesinden gelme girişimidir. Heterojenliklerine rağmen, tüm bu rejimleri "popülist" olarak tanımlamak olağan hale gelmiştir (Palano, 2022).

başlayan yeni rekabetçi, piyasa güdümlü (neoliberal) ekonomik düzenin meşrulaştırıcı bir ajanıdır (Crabtree, 1997).

Neopopülizmin laboratuvarı olarak da isimlendirilen Menem ve Fujimori'nin yönetimi incelendiğinde liderlerin örgütsüz gruplardan aldıkları desteğin, hakim ekonomik modelin önemli yönlerini savunan siyasi sınıf ve çıkar gruplarını dağıtma kapasitesini ve etkisini arttırdığı görülmektedir. Aynı zamanda, bu liderlerin siyasi partilerin, toplumsal hareketlerin, sendikaların ve bürokratik yapıların bölünmesi ve zayıflatılması yoluyla kişisel özgürlüklerini ve eylem kapasitelerini genişletme çabaları, ekonomik reformlar üzerinde fren görevi gören kısıtlamaların, sübvansiyonların ve korumaların ortadan kaldırılmasını kolaylaştırmaktadır. Son olarak, popülist retorik, liderin belirli örgütlü çevrelerin özel çıkarlarına saldırarak genel iradeyi ve ortak iyiliği korumak için en iyi politikayı izlemesi ve korumayı somutlaştırması anlamında neoliberal reformları meşrulaştırmıştır (Vehner, 2004). Bu örneklerin incelenmesi göstermektedir ki Latin Amerika örneğinde neopopülizm iki karşıt içeriğe sahip görünmektedir. Buna göre neopopülizm ya popülizmin olumsuzlanmasıdır ve müdahaleci/faydacı devleti ortadan kaldırmayı amaçlamakta ya da tam tersine, popülizmin bir izdüşümüdür ve terk edilmiş devlet eylemlerini seçici bir şekilde yeniden oluşturmaya çalışmaktadır. Her iki kutupsal gerçekliğin de ortak noktası kişiselleştirilmiş bir liderlik, önemli bir halk desteği ve kritik bir önceki siyasi durumun varlığıdır. Ancak bir durumda neoliberal düzenlemeyi aşırı bir şekilde teşvik edilirken, diğerinde devlete sosyal sorumluluğu yeniden kazandıran bir retorik yaymaktadır (Rivas, 1999).

2007-2008 Küresel Finans Krizi popülizmin tarihinde önemli bir başka ana işaret etmekte, kriz ile birlikte neo-popülizm yalnızca Latin Amerika'da değil, aynı zamanda Avrupa'da da siyasi gündemin merkezine yerleşmektedir. Krizin tetiklediği ekonomik ve sosyal gerilimler, toplumsal eşitsizliklerin artması, işsizliğin yaygınlaşması ve mevcut politik düzenin halkın beklentilerine yanıt verememesi, neopopülist hareketlerin Avrupa'da da yükselmesine neden olmuştur. Latin Amerika'da uzun süredir var olan popülist gelenek, bu dönemde ekonomik krizlerin tetiklediği halk memnuniyetsizliği ile birleşerek yeni bir ivme kazanmıştır. Ancak, Avrupa'da popülizm bu krizle birlikte, ilk defa bu kadar güçlü bir şekilde yeniden ortaya çıkmıştır. Özellikle İtalya, Yunanistan, İspanya ve Fransa gibi ülkelerde, krizin ardından ortaya çıkan yüksek işsizlik oranları ve kemer sıkma politikaları, halkın siyasi elitlere duyduğu güvensizliği arttırmıştır. Popülist

hareketler, mevcut siyasal düzeni yolsuzluk ve halktan kopuk elitler tarafından yönetilen bir sistem olarak tanımlayarak, halkın tepkisini örgütleme gücü kazanmışlardır. Avrupa'daki popülist liderler, neo-popülist stratejiler kullanarak ekonomik krizlerin yarattığı toplumsal huzursuzlukları kendi lehlerine çevirme çabası içine girmişlerdir (Mudde, 2007). Neo-popülizm, liderlerini desteklemek üzere harekete geçirilen marjinalleştirilmiş kitlelere yapılan çağrıya dayanan paternalist ve kurumsallık karşıtı bir siyaset modeline kendini borçludur. Bu kitlesel seferberlik, yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya seferberlik tarzından bağımsız olarak karizmatik bir liderliğe odaklanmaktadır. Sorunun özü de burada yatmaktadır: katılımcı demokrasinin kayırmacılığa ve hatta diktatörlük eğilimleri olan bir hükümete dönüşme tehlikesidir (De Costa, 2016). Neopopülizm demokrasiyi varsaymakta, onun küresel meşruiyetine dayanır ve halkı yetkilendirmek için onun halk egemenliği kavramına başvurur. Halkın, halk tarafından ve halk için yönetimiyle ünlü olan demokrasi, popülizm için verimli bir zemin ve benzersiz bir şekilde besleyici bir ev sahipliği yapmaktadır. Demokratik bağlamlardaki popülizmlerin çoğu, demokrasinin yoldan çıktığını ve kendilerinin rotayı düzeltme gücüne sahip olduğunu iddia etmektedir. Neopopülizm de bunları yankılayarak yönetimi sıradan insanlara, sıradan halkı hor gören sahtekar bir elit tarafından yerinden edilen gerçek çoğunluğa geri verme iddiasındadır (Ashcraft, 2022).

2007 krizi sonrası Avrupa'da ortaya çıkan bu neo-popülist hareketlerin en belirgin örneklerinden biri, İtalya'da Beppe Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi ve Fransa'da Marine Le Pen'in Ulusal Cephesi'dir. Bu liderler, neoliberal ekonomi politikalarının halkın ihtiyaçlarını karşılayamadığını savunarak, ekonomik krizden etkilenen geniş kitleleri mobilize etmişlerdir. Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi, halkın ekonomik sıkıntılara yanıt vermeyen siyasi sistemlere karşı dijital platformlar üzerinden doğrudan katılım savunusu yapmış ve böylece halkın mevcut siyasi düzene olan güvensizliğini somutlaştırmıştır. Marine Le Pen ise Fransa'da, göçmen karşıtlığı ve ulusal egemenliğin vurgulandığı bir popülist söylemi benimseyerek, küreselleşmeye ve neoliberal düzene karşı sert eleştirilerde bulunmuştur (Palano, 2022). Avrupa'da neo-popülizmin yükselişi, ekonomik krizlerle doğrudan ilişkilendirilebileceği gibi, aynı zamanda siyasi sistemlerdeki temsil krizleri ve elitlere olan güvensizlik ile de bağlantılıdır. Avrupa'daki popülist hareketler, Latin Amerika'daki popülist liderler gibi halkın çıkarlarını elitlerin çıkarlarına karşı savunduklarını iddia ederken, krizin neden olduğu derin toplumsal bölünmeleri kendi

politik çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. Bu hareketler, ekonomik krizin yarattığı toplumsal öfkeyi liberal demokrasilere karşı bir eleştiri aracına dönüştürmüşler ve güçlü liderlik etrafında halkı mobilize etme stratejisine başvurmuşlardır (Mudde, 2007; Palano, 2022). Sonuç olarak, 2007-2008 Küresel Finans Krizi, neo-popülist hareketlerin hem Latin Amerika'da hem de Avrupa'da yeniden yükselmesine zemin hazırlamıştır. Bu kriz, neoliberal politikaların halk nezdinde yarattığı memnuniyetsizliği derinleştirirken, popülist liderlerin otoriter yönetim biçimlerine yönelmesini kolaylaştırmıştır. Avrupa'daki popülist hareketler, Latin Amerika'dan farklı olarak daha çok ekonomik krizlerin yarattığı toplumsal kırılmalar üzerinden şekillenmiştir, ancak her iki bölgede de popülizmin temel stratejisi halkın ekonomik kaygılarına doğrudan yanıt vermek ve mevcut siyasal düzeni devre dışı bırakmaktır.

1.4. Popülizmin Tarihinde Bir An (mı): Neopopülizm

Popülist an ya da popülist moment kavramı, popülizmin ortaya çıktığı ve belirginleştiği belirli bir tarihsel, toplumsal ve siyasi bağlama atıfta bulunur. Bu kavram, genellikle bir toplumda siyasi sistemin veya elitlerin meşruiyet krizine girdiği, halkın büyük bir kesiminin taleplerine yanıt veremediği ve bu nedenle popülist liderlerin ortaya çıktığı veya güç kazandığı anları tanımlamak için kullanılmaktadır. Popülist moment, halkın karşı karşıya kaldığı ekonomik, toplumsal veya siyasi krizlerin derinleşmesiyle birlikte elit karşıtı bir retorik etrafında şekillenen bir dönemi ifade etmektedir. Akademik literatürde bu kavram, popülist hareketlerin neden belirli zamanlarda ortaya çıktığını ve bu anlarda nasıl etkili olduklarını açıklamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Ernesto Laclau, popülist moment, hegemonya kuramı çerçevesinde tanımlar ve popülizmin ortaya çıkışını, toplumun taleplerine yanıt veremeyen hegemonik düzenin bir kriz yaşamasıyla ilişkilendirir. Laclau'ya göre popülist moment hegemonik yapının çözülmeye başladığı, çeşitli toplumsal grupların taleplerinin karşılanmadığı ve bu taleplerin ortak bir antagonizma etrafında birleşerek "halk" kimliğini oluşturduğu bir dönemdir. Bu dönemde popülist lider, farklı grupların taleplerini birleştirerek halkı "elit" karşıtı bir blok etrafında mobilize etmektedir. Laclau, bu durumu boş gösteren kavramı ile açıklamakta; popülist lider, halkı bir araya getiren talepleri basit, kapsayıcı ve esnek bir kavramla ifade eder ve bu kavram üzerinden geniş halk kesimlerini mobilize etmektedir. Laclau'nun popülist moment teorisi, popülizmi bir ideoloji ya da belirli bir siyasal program olarak görmekten ziyade, siyasetteki hegemonik düzenin çözüldüğü ve

halkın taleplerinin karşılanmadığı anlarda ortaya çıkan bir strateji olarak tanımlamaktadır. Ona göre, popülist moment, halk ile elitler arasında derin bir kutuplaşmanın yaşandığı ve mevcut siyasi sistemin meşruiyetini yitirdiği bir anda belirmektedir. Bu dönemde halk, siyasi elitleri yozlaşmış veya halkın çıkarlarını gözetmeyen bir grup olarak görmekte ve popülist liderler bu durumu kullanarak halkın çıkarlarını savunan kurtarıcı figürler olarak öne çıkmaktadırlar (Laclau, 2005).

Chantal Mouffe, popülist moment kavramını Laclau'nun teorik çerçevesi üzerine inşa etmekte ve popülizmi demokratik bir dönüştürücü güç olarak yorumlamaktadır. Mouffe, popülist momentin, liberal demokrasilerde halkın çoğunluğunun sistem tarafından dışlandığı ve temsil edilmediği bir dönemde ortaya çıktığını savunmaktadır. Ona göre popülist moment, halkın sesini duyuramadığı ve demokratik süreçlerin tılandığı bir anda, toplumsal bir yeniden mobilizasyonun gerçekleştiği bir fırsat anı olarak görülmektedir. Bu an, halkın taleplerini dile getirme ve demokratik temsil krizini aşma imkânı sunmaktadır. Mouffe'ye göre popülist moment, demokrasinin yeniden canlanması ve halkın doğrudan katılımını teşvik eden bir süreçtir (Mouffe, 2018). Ancak Mouffe, popülist momentin aynı zamanda otoriter ve anti-demokratik sonuçlar doğurma potansiyeline sahip olduğunu da kabul etmekte; dolayısıyla bu moment, halkın taleplerine yanıt verilmezse otoriter bir liderliğe evrilebilmektedir. Cas Mudde ise popülist moment, demokrasinin işleyişindeki tıkanmalarla ilişkilendirmektedir. Mudde'ye göre popülist moment, demokratik sistemin halkın geniş kesimlerinin taleplerine yanıt veremediği, siyasi elitlerin halktan kopuk olduğu ve demokratik temsilin zayıfladığı bir dönemde ortaya çıkmaktadır. Mudde, popülist momentin genellikle ekonomik krizler, büyük sosyal dönüşümler veya sistematik yolsuzlukların yaşandığı dönemlerde daha belirgin hale geldiğini vurgulamaktadır (Mudde, 2004). Ona göre bu moment, mevcut siyasi sistemin halk nezdinde meşruiyetini kaybettiği ve popülist liderlerin halkın çıkarlarını savunma iddiasıyla güç kazandığı bir zaman dilimidir. Popülist momentin ortaya çıkmasına yol açan koşullar, genellikle meşruiyet krizleri, ekonomik krizler ve toplumsal kutuplaşmalar ile bağlantılıdır. Bu bağlamda, popülist moment yalnızca bir siyasi stratejinin değil, aynı zamanda toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal düzeyde bir kriz anında olduğunun işaretidir. Popülist liderler, bu moment, kullanarak halkın hoşnutsuzluğunu kanalize eder ve elitlere karşı halkın iradesini temsil ettikleri iddiasında bulunmaktadırlar. Dolayısıyla

popülist moment, halkın sisteme duyduğu güvensizlik, adaletsizlik algısı ve temsil krizleri gibi unsurlarla şekillenmektedir.

Jan-Werner Müller, popülist momentin aynı zamanda liberal demokrasiler için bir tehdit olabileceğini savunmaktadır. Müller'e göre, popülist liderler bu momentte, halkın tek ve gerçek temsilcisi olduklarını iddia etmekte ve bu iddia üzerinden demokratik sistemdeki çoğulculuğu zayıflatırlar. Müller, popülist momentin, popülist liderlerin halkın iradesini kendi otoriter yönetim anlayışlarına dayanak yaparak demokratik kurumları aşındırdıkları bir dönem olabileceğini belirtmektedirler (Müller, 2016). Bu nedenle, popülist moment, hem demokratik sürecin tıkanmış olduğu bir fırsat anı olarak hem de demokratik değerlerin erozyona uğrama riski taşıyan bir dönemeç olarak görülmektedir. Sonuç olarak, popülist moment, mevcut hegemonik düzenin çözüldüğü ve halkın geniş kesimlerinin taleplerine yanıt verilemediği bir kriz dönemini ifade etmektedir. Bu momentte, popülist liderler, halkın taleplerini sahiplenerek ve elitlere karşı bir mücadele başlatarak sahneye çıkmaktadırlar. Popülist moment, toplumsal krizlerin derinleştiği, halk ile elitler arasındaki karşıtlığın belirginleştiği ve siyasi sistemin meşruiyetinin sorgulandığı bir dönemi ifade etmektedirler. Hem Laclau hem de Mouffe bu anı, halkın siyasal arenaya katılımının artırılması ve demokratik bir dönüşüm potansiyeli olarak görürken, Mudde ve Müller gibi akademisyenler, popülist momentin aynı zamanda demokrasiyi tehdit eden otoriter eğilimlerin güçlenmesine yol açabileceğini vurgulamaktadırlar.

2008 finansal krizini takip eden bir süreçte popülist anın yeni bir görünümü ile karşı karşıya kalınmıştır. Kendine has özellikleri olan başlıbaşına ayrı bir olgu olarak neopopülizmden söz etmek gereklidir. Neopopülizmin "klasik" popülizmin "güncellenmiş" bir versiyonu mu yoksa sadece bilimsel değeri olmayan bir kavram mı olduğu, bu durumda popülizm ve neopopülizm arasındaki farkların önemsiz olup olmadığı üzerinde düşünülmesi gereken sorular olarak ortada durmaktadır. Sosyal olguların zamansızlığını savunan tarihçiler ve felsefeciler ya da "neo-popülizm" yerine "21. yüzyıl popülizmi"nden bahsetmeyi tercih edenler bulunsa da popülizmin klasik görünümü ile onun neo olarak isimlendirilen biçimi arasında yeni bir olgu ile karşı karşıya

olduğumuzu gösteren birçok fark bulunmaktadır. Bu farklar Mişcoiu'nun⁶ (2013) çalışmasına atıfla ve aşağıda yer alan Tablo 1'deki kriterler temelinde izah edilebilmektedir. Popülizmin bu iki görünümü arasındaki farklara geçmeden önce neopopülizmin bir tanımını vermek gerekirse tıpkı popülizm gibi neopopülizmin de retorik ve hareketlerdeki polimorfik görünümleri nedeniyle kesin bir tanımının bulunmadığı gerçekliği ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bazıları neo-popülizmi bağımsız ve kalın bir ideolojiden ziyade türev ve ince bir ideoloji olarak tanımlamakta ve en azından gelişmiş ülkelerdeki geçerliliğini liberal demokratik retoriğe ve ulus (veya ulusal) devletin bir matrisi olan milliyetçiliğe başvurmaya dayandırmaktadır. Neopopülizmin retoriği ve hareketi sadece milliyetçilikle değil; sosyo-ekonomik yapının yeniden inşasına bir tepki içerdiği sürece neoliberal bir devlet projesiyle de birlikte titreşmektedir. Neo-popülizm genel bir hareket olarak özetlense de, sosyo-ekonomik ilişkilerin belirlediği verili durumlara göre çok biçimlidir (Yoshikazu, 2018). Bazıları ise bu kavramı, özellikle Latin Amerika ülkelerinde görülen ve yirminci yüzyıl popülizminden farklı olarak klasik olarak birbirine zıt sol ve sağ tutumları radikal bir şekilde birleştiren ve elektronik medyayı bir yayılma aracı olarak kullanan kültürel ve siyasi bir hareket olarak tanımlamaktadır. Bizim bakış açımıza göre ise, yeni popülizm bir ideolojiden çok, bir iktidar uygulama biçimidir. Enrique Krauze'yi takip ederek, yeni popülizmin karizmatik bir liderin olası bir ütopyaya erişim vaat etmek ve zafer kazandığında iktidarı hukukun dışında konsolide etmek veya uygun hale dönüştürmek için demokratik meşruiyeti demagojik olarak kullanması olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, neopopülizm aşağıdaki bileşenlerden bazılarını veya hepsini değişen derecelerde içerme eğilimindedir (López, 2021):

- (i) Ulusal tarihin ideolojik bir okuması: karizmatik bir lider olan "caudillo"nun ortaya çıkışını ve rolünü meşrulaştırmaya hizmet etmektedir. Bu tarihsel anlatı, lideri mesihvari bir kurtarıcı olarak sunmakta ve onun ulusal sorunları çözmek için kaderinde olduğu inancını desteklemektedir.

⁶ Yazar çalışmasında başlangıçta neo-popülizm kavramını kullanmaktan –neo ön ekinin taşıdığını düşündüğü önyargılı imalardan korunabilmek için- kaçınmakta, bu kavram yerine “ileri popülizm” ifadesini kullanmakta, yine klasik popülizm yerine tarihsel popülizm ifadesini tercih etmektedir. Tezde Mişcoiu'nun tablosuna yer verilirken ve karşılaştırması kullanılırken onun yaptığının aksine tarihsel popülizm yerine klasik popülizm, ileri popülizm yerine ise neopopülizm kavramları tercih edilmiştir.

(ii) Halkın sorunlarının çözümünü vaat eden ve bu sorunların somut bir yansıması olduğunu iddia eden "ilahî liderin" yüceltilmesi: Bu lider, mesihçi bir karakter sergilemekte ve otoriter bir güç kullanımıyla halkın sorunlarını çözme yetkisini kendinde bulmaktadır. "Caudillo" kavramı, bu tür otoriter ve kurtarıcı liderliği simgelemektedir.

(iii) Liderin söylemsel üstünlüğü: Popülist lider, kendisini toplumun en yüksek gerçekliğinin yorumlayıcısı olarak görmektedir. Söylemiyle kamu alanında geniş bir yer kaplamakta ve ifade özgürlüğünü kendi çıkarlarına göre yönlendirmektedir. Bu durumda, kamuoyu üzerinde baskın bir otorite kurarak diğer görüşlere yer bırakmamaktadır.

(iv) Kamu kaynaklarının keyfi kullanımı: Devlet hazinesi, ekonomik sürdürülebilirlik ya da uygunluk analizlerine tabi tutulmayan büyük projelere yönlendirilmektedir. Bu projeler, daha çok popülist liderin siyasi hedeflerine hizmet eder ve çoğunlukla ekonomik rasyonaliteden yoksundur.

(v) Mali kaynakların dağıtımı: ekonomik gelişme ya da toplumsal refah yaratmaya yönelik bir plan yerine, siyasi sadakat sağlamaya odaklanır. Para, popülist liderin gücünü pekiştirecek şekilde seçici olarak dağıtılmakta ve ara kurumları güçlendirme amacı taşımaktadır.

(vi) İç düşman yaratma stratejisi: İş dünyası, zenginler, oligarşik yapılar gibi hedefler, popülist söylemin merkezinde yer almakta ve toplumsal öfkenin odak noktası haline getirilir. Bu gruplar, halkın düşmanı olarak tanımlanır ve popülist liderin meşruiyetini güçlendiren birer sembol olarak tanımlanmaya başlanmaktadır.

(vii) Dış düşman söylemi: Popülist lider, gerektiğinde suçlayabileceği dış tehditler tanımlamaktadır. Bu dış düşmanlar, ulusal sorunlar karşısında günah keçisi olarak kullanılır ve genellikle bu rolü oynayacak çeşitli sebepler sunmaktadırlar.

(viii) "Ahbap çavuş kapitalizmi" olarak tanımlanabilecek bir ekonomi modeli: Piyasa ekonomisinin bazı unsurları, liderin sadık bir iş dünyası yaratma çabasıyla kabul edilmektedir. Bu sistemde, iş dünyası liderin politik ajandasına hizmet edecek şekilde manipüle edilmekte ve onun otoriter yapısını pekiştiren bir araç haline gelmektedir.

(ix) Yasal ve kurumsal yapının dönüştürülmesi: Popülist lider, mevcut hukuki ve kurumsal çerçeveye saygı göstermeden, kendi siyasi hedeflerine uygun hale getirmek için bu yapıları dönüştürmeye çalışmaktadır. Bu süreçte, hukuk devleti ve demokratik normlar göz ardı edilmektedir.

(x) Devletin laik yapısının manipülasyonu: Devletin laikliği, popülist liderin siyasi çıkarları doğrultusunda esnetilmektedir. Kimi zaman dini kurumlar özel alanla sınırlanırken; kimi zaman da kamusal meşruiyet kazanmak için dini ve kültürel unsurlar araçsallaştırılır. Bu durum, dinin siyasette stratejik bir araç olarak kullanılmasını beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda Mişcoiu'nun (2013) çalışmasından hareketle Tablo 1 temel alınacak olursa popülizmin tarihinde yeni bir anı simgelediği düşünülen neopopülizmin -popüler kimlik, geçmiş misyona popülist bakış açısı, misyon, tutarlılık, halkın liderleriyle olan ilişkisi, baskın iletişim tarzı, iktidardaki popülizmin mantığı, popülizmin etkilerinin uzunluğu- olmak üzere sekiz kriter temelinde klasik popülizmle bir karşılaştırmasını yapmak mümkün görünmektedir. Klasik popülizm, genellikle halkın siyasi bir özne olarak şekillendiği ve popülizmin bir siyasi hareket olarak ortaya çıktığı bir "kurucu" süreç ile ilişkilendirilir.

Tablo 1: Klasik ve Neopopülizmin Özellikleri

Karşılaştırma kriterleri	Klasik popülizmin özellikleri	Neopopülizmin özellikleri
Popüler kimlik	İnsanların oluşumu	Kimliklerin karışımı
Geçmiş Misyona Popülist Bakış Açısı	Görkemli geçmişin kutsallaştırılması	Geçmişin gelecek odaklı hatırlanması
Misyon	Halkın kurtuluşu, transandantalizm	Konaklama, reformist bayağılık
Tutarlılık	Özcülük, doktrin sağlamlaştırma	Heterojenlik, interthematizm
Halkın liderleriyle olan ilişkisi	Hayranlık, sadakat	"Yoldaşlık", koşullu sadakat

Baskın iletişim	Doğrudan ama tek yönlü ilişkiler	Dolaylı ancak çift yönlü ilişkiler
İktidardaki popülizmin mantığı	Uzlaşmacılık	Polemikçilik
Popülizmin etkilerinin uzunluğu	Zamansal kalıcılık	Zamansal güvencesizlik

Kaynak: (Mişcoiu, 2013)

Bu süreç, örneğin Fransa'da genel oy hakkıyla birlikte beliren Bonapartizm, işçi ve köylü kitlelerinin siyasete katılımıyla yükselen Peronizm, Mısır'da halkın siyasi karar mekanizmalarına dahil edilmesiyle karakterize edilen Nasırizm ya da daha yakın tarihli örneklerden Bolivya'da Evo Morales ve Ekvador'da Rafael Correa'nın popülist hareketlerinde olduğu gibi somutlaşır. Neo-popülizm ise halkın sabit ve tutarlı bir şekilde tanımlanmasına dayanan bir kurucu eylemden ziyade, bireylerin, grupların, sosyal sınıfların, etnik azınlıkların, fikirlerin ve siyasi eğilimlerin geçici bir kimliksel birleşimini temel almaktadır. Buradaki amaç, halka sabit bir kimlik atfetmek değil, mevcut veya geçmiş kimliklerini dikkate alarak inandırıcı bir kimlik inşası yapmaktır. Bu durum, Batı Avrupa'daki yeni popülist hareketlerde belirginleşmektedir; zira demokratik siyasi gelenekler, kurucu ya da yeniden kurucu iddialar için çok az alan bırakmakta ve popülist aktörleri, kitlelerin farklı kimliksel referanslarını sentezlemeye zorlamaktadır. Örneğin, Silvio Berlusconi'nin Forza Italia hareketi, orta sınıfları ve halk tabakalarını bir araya getirme çabasıyla öne çıkmaktadır (Mişcoiu, 2014).

Bu minvalde neopopülizmde kimliklerin karışımı, popülist söylemin ve stratejilerin farklı toplumsal, kültürel, ve siyasi kimlikleri bir araya getirerek bu kimlikleri ortak bir "halk" kategorisi altında yeniden şekillendirme sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, popülist liderlerin halkı, ekonomik, etnik, kültürel veya sınıfsal temelli ayrımları aşan geniş bir siyasi blok olarak birleştirmeyi amaçlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Neopopülist liderler, bu kimlik farklılıklarını göz ardı ederek ya da bu farklılıkları kendi lehlerine dönüştürerek, toplumdaki çeşitli grupların ortak düşmanlarına (genellikle elitler, dış güçler ya da yabancılar) karşı mobilize etmeyi hedeflemektedir. Bu kimliklerin karışımı, neopopülist söylemin önemli bir özelliğidir. Çünkü neoliberal politikaların yarattığı toplumsal bölünmeleri aşmak ve geniş kitleleri birleştirmek için popülist liderler, çeşitli

kimlikleri tek bir halk kimliği altında toplamaktadırlar. Mouffe'nin de belirttiği gibi, popülist liderler kimlik siyasetine yönelik bu strateji ile toplumu iki temel antagonistik kampa ayırmakta: halk ve elitler. Mouffe, bu sürecin neoliberal küreselleşme ve ekonomik eşitsizliklerin derinleştiği bir dönemde ortaya çıktığını savunmaktadır (Mouffe, 2018). Mudde ve Kaltwasser ise popülizmin bu kimlik karışımını, popülist liderlerin hem sol hem de sağ ideolojik söylemleri bir araya getirerek halkı mobilize etmesi olarak tanımlamaktadır. Neopopülist liderler, bir yandan milliyetçi ve göçmen karşıtı söylemlerle sağcı seçmenleri kendine çekerken, diğer yandan sosyal adalet, yeniden dağıtım ve halkın ekonomik çıkarlarını savunan sol söylemleri de kullanarak geniş bir seçmen kitlesine hitap etmektedirler. Neopopülist liderlerin kimlikleri birleştirerek oluşturduğu bu strateji, toplumsal gruplar arasında var olan sınırları bulanıklaştırmakta ve bu grupların çıkarlarını elitlere karşı ortak bir cephede birleştirmektedir. Kimliklerin karışımı, popülist liderin farklı grupları bir arada tutan bir figür olarak kendini konumlandırmasına da olanak tanımaktadır. Bu strateji, toplumun marjinalleştirilmiş veya dışlanmış kesimlerinin yanı sıra, ekonomik olarak dezavantajlı olan grupların popülist lider etrafında birleşmesini sağlamaktadır (Mudde & Kaltwasser, 2017).

Neopopülizmin klasik popülizmden farklı bir anın ürünü olduğu iddiasında geçmiş misyona bakış açısı da bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Passéizm (geçmişçi yüceltme eğilimi), klasik popülizmlerin temel bir unsuru olup, popülist hareketlerin ya da liderlerin kendilerini halkın "tarihsel mücadeleleri" ile özdeşleştirmelerinin bir aracıdır. Bu özdeşleşme, genellikle günümüzün "atalarımızın dayattığı yüksek ahlaki standartlara uymayan" düşmanlarına karşı açık bir cephe açma şeklinde vücut bulmaktadır. Ulusal tarihin yüceltilmesi ve halkın ülkenin kuruluşu, birleşmesi ya da bağımsızlığına yaptığı katkılar, ABD'deki Gerici Popülizm, Fransa'daki Bonapartizm ya da Polonya'daki Mareşal Pilsudski'nin Ulusal Popülizmi gibi hareketlerin ana temalarından biri olmuştur (Mişcoiu, 2013). Popülizm söz konusu olduğunda, geçmişe yönelik referanslar tamamen yok olmasa da, popülist söylemin ana yönelimi ileriye dönük, değişim ve reform odaklıdır. Mişcoiu (2013), bu durumu neopopülist söylemin dinamik ve gelecek odaklı doğasıyla açıklamaktadır. Neopopülist liderler, geçmişin idealize edilmiş anlatılarını zaman zaman kullanmaya devam etseler de, esas itibarıyla geleceği şekillendirme iddiası taşıyan, değişim vaat eden ve siyasi, ekonomik veya sosyal reformları savunan bir retorik

geliştirmektelerdir. Bu retorik, halkın mevcut sisteme olan güvensizliği ve reform talepleri üzerine inşa edilmektedir. Neopopülist liderler, toplumdaki mevcut düzenin halkın çıkarlarına hizmet etmediğini, elitlerin yozlaşmış olduğunu ve bu nedenle mevcut sistemin değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu nedenle, popülist söylemin ana yönelimi reformlar ve değişimdir. Neopopülist liderler, genellikle radikal reformlar vaat etmekte ve bu reformların toplumun geniş kesimlerinin çıkarlarına hizmet edeceğini iddia etmekteledir. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser'in (2017) de belirttiği gibi, neopopülist hareketler, statükoya meydan okur ve radikal değişim vaat ederek halkı mobilize etmeye çalışmaktadırlar. Neopopülist söylemin ileriye dönük yapısı, aynı zamanda geçmişe yönelik nostaljik anlatılardan farklıdır. Klasik popülizmde sıkça görülen geçmişe özlem, geleneksel değerlerin yüceltilmesi ve "eski güzel günler" söylemi, neopopülist söylemde yerini gelecek vizyonlarına ve reform vaatlerine bırakmaktadır. Ernesto Laclau'nun teorisine göre, neopopülist liderler, halkı bir "gelecek inşa etme" projesi etrafında birleştirmekte ve bu projede halkın taleplerine doğrudan yanıt verecek yeni bir düzen vaat etmektedir (Laclau, 2005). Bu nedenle neopopülizm, daha çok geleceğe dair bir umut ve değişim söylemiyle özdeşleşmektedir. Sonuç olarak, neopopülizmin temel özelliklerinden biri olan ileriye dönüklük, mevcut düzenin yetersiz olduğu vurgusuyla birleşmekte ve halkı reformlar ve değişim vaatleriyle mobilize etmeye çalışmaktadır. Mişcoiu (2013)'nın da belirttiği gibi, geçmişe yönelik referanslar tamamen kaybolmasa da, asıl odak geleceğe dair vaatler ve reform projeleridir. Bu yaklaşım, neopopülist hareketlerin dinamizmini ve halkın değişim taleplerine nasıl cevap verdiklerini anlamak açısından önemlidir. Popülist hareketlerin kitlesel desteği, mevcut hükümetin geleneksel değerlere dayandığı iddiasından ne kadar hoşnutsuz hale gelirse, geleceğe dönük söylem o kadar baskın hale gelmektedir. Hollanda'da 2000'li yılların başlarında Pim Fortuyn ve daha sonra Geert Wilders gibi popülist liderler, "ilerici ancak popüler" söylemleri temel alarak seçimlerde önemli bir başarı elde etmiştir. Bu liderler; göç, güvenlik ve seküler demokratik değerlerin korunması gibi popüler temaları öne çıkararak, çok kültürlü topluma, İslamlaşmaya, Avrupa Birliği bürokrasisine ve yüksek vergilere karşı açıkça tavır almışlardır. Yahudi-Hristiyan değerlerine dönüş teması tamamen kaybolmasa da (özellikle Wilders'in söylemlerinde), ileriye dönük reform ve değişim vurgusu, geçmişin yüceltilmesine kıyasla daha fazla ön plana çıkmıştır.

Misyon bir kriter olarak kullanılacak olursa klasik popülizmin söylemi, toplumu köklü biçimde dönüştürme ve halkı mevcut durumlarının ötesine taşıma vaadiyle şekillenen aşkın bir boyut barındırmaktadır. Bu tür popülist hareketler, "halk" olarak tanımlanan iyi örgütlenmiş bir siyasi ve ahlaki topluluğa katılarak, bireylerin yaşamın geçici zorluklarının üstesinden gelebileceği bir tür "sivil dindarlık" sunmaktadır. Örneğin, 1930-1940'lı yıllarda Kolombiyalı halkın, radikal bir lider olan Jorge Eliécer Gaitán etrafında toplanması bu durumu örneklemektedir. Gaitán, oligarşilere ve geleneksel sosyal hiyerarşiye karşı halkın taleplerini güçlü bir dille savunarak, Kolombiya'ya "radikal bir dönüşüm" ve "yeni bir tarihsel kader" vaat eden ilk popülist lider olarak halk arasında bir sembol haline gelmiştir (Mişcoiu, 2013). Neopopülizm, klasik popülizmin "kurtarıcı" ve büyük toplumsal dönüşümler vaat eden söyleminden farklı olarak, daha günlük ve pragmatik gerçekliklere odaklanmaktadır. Neopopülist liderler, toplumun büyük yapısal dönüşümlerinden ziyade, mevcut sistemin eksiklikleri ve reformların halk üzerindeki etkilerine vurgu yapmaktadırlar. Bu özellik, neopopülizmin daha gerçekçi ve yönetilebilir talepler etrafında şekillendiğini, halkın günlük yaşamında karşılaştığı sorunları hedef alarak onları mobilize etmeye çalıştığını göstermektedir. Weyland (2001), neopopülizmin bu pragmatik yönüne dikkat çekmektedir. Ona göre, neopopülist liderler geniş ölçekli toplumsal değişiklikler vaat etmekten kaçınırlar, bunun yerine halkın reform süreçlerindeki eksikliklere veya reformların aşırıya kaçtığı alanlara yönelik hoşnutsuzluğunu dile getirmektelerdir. Bu tür liderler, sistemdeki aksaklıklara, halkın ekonomik ve sosyal taleplerine duyarsız kalmış elitleri hedef almaktadırlar. Neopopülist hareketler bu nedenle, belirli bir kurtarıcı misyondan çok, mevcut düzenin aksayan yönlerini öne çıkaran ve bunları düzeltme vaadinde bulunan bir hareket olarak öne çıkmaktadır. Michel Maffesoli'nin "postmodern durum" olarak nitelendirdiği bu durum, ideallerin ve toplumsal bağların çözülmesiyle ortaya çıkmaktadır. Neo-popülist söylemler, halkın kurtuluşunu sağlama vaadini terk ederek daha somut ve mütevazı taleplerde bulunurlar. Siyasi sistemin arındırılması, vergilerin azaltılması, referandum yetkilerinin güçlendirilmesi, yoksullara destek sağlanması, yaşlıların saygınlığının korunması, gençlerin entegrasyonu, yolsuzlukla mücadele ve göçün sınırlandırılması gibi vaatler, bu söylemin temel unsurlarıdır (Mişcoiu, 2013). Tüm bunlar, neopopülizmin "kurtarıcı" bir ideoloji olmaktan çok, daha çok elitlerin reform politikalarını halka zarar verdiği gerekçesiyle eleştiren ve halkın çıkarlarını savunan bir strateji olarak görülmesine yol açmaktadır. Neopopülist liderler geçmişten farklı olarak, köklü değişikliklerden çok

günlük gerçeklerle başa çıkmayı ve halkın hoşnutsuzluğunu yönetmeyi amaçlamaktadırlar. Bu nedenle neopopülist liderler, büyük devrimci dönüşümlerin yerine halkın mevcut düzenle olan hoşnutsuzluğunu reformlar üzerinden manipüle ederek güç kazanma stratejisini takip etmektedirler (Taggart, 2000).

Klasik popülizm, özcülük ve dogmatizme eğilim gösteren, tutarlı ve sabit temalar etrafında şekillenen bir ideolojiye sahiptir. Genellikle sağ siyasette kök salmış olan bu tür popülizm, aile, din, ulus gibi geleneksel değerler etrafında istikrar kazanan sınırlı sayıda ana temaya odaklanmaktadır. Örneğin, Louis-Napoléon Bonaparte için düzen ve şanlı geçmiş, Jozsef Pilsudski için birlik ve barış, Juan Perón için adalet ve düzen temel unsurlardır. Bu temalar, sadece geçici siyasi araçlar değil, aynı zamanda bu liderlerin politikalarının özünü oluşturan unsurlardır. Bu temalar olmadan onların siyaset yapma motivasyonlarının anlamsız hale gelmesi muhtemeldir. Neopopülizm ise çok daha esnek ve heterojen bir yapı sergilemektedir. Belirli bir ideolojik çerçeveden ziyade popülist liderler, siyasi stratejilerini halkın değişen taleplerine göre uyarlamakta ve bu taleplere göre yön değiştirmektedirler. Neopopülizmde sabit ve derinlemesine köklenmiş temalardan daha çok kamuoyunun o anki ilgi alanlarına göre şekillenen ve değişken bir söylem vardır. Örneğin, 2007 Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sosyalist Parti adayı Ségolène Royal, geleneksel sol temalara ek olarak ulusal kimlik ve güvenlik gibi sağcı konuları stratejik olarak benimsemiş ve bu değişken temalarla kamuoyunun ilgisini çekmeye çalışmıştır. Ancak bu tür bir "suivist" yaklaşım, yani kamuoyunun taleplerine körü körüne uyma stratejisi, her zaman seçim başarısı sağlamamaktadır. Royal'ın örneği, neopopülüzmün pragmatizm ile birlikte istikrarsızlık riskini de barındırabileceğini göstermektedir (Mişcoiu, 2013). Gerçekten de, sağ ve solun neopopülistleri, görünüşte karşı karşıya geldiklerinde, hızla birbirleriyle sempati ve buluşma noktaları bulma eğilimindedirler. Andrés Manuel López Obrador ile Donald Trump arasındaki sinerji, işbirliği ve yakınlık son derece güzel bir örnektir (López, 2021).

Karizmatik lider ile kitleler arasındaki ilişkide, geleneksel popülizm belirli "doğal" sınırlar çizmektedir. Lider, genellikle daha yüksek bir toplumsal sınıfa ait, eğitilmiş ve zengin bir figürdür. Bu lider, toplumun elit tabakasına mensup olmasına rağmen, kitleleri özgürleştirme misyonunu üstlenmektedir. Ancak bu özgürleşme sürecinde, lider ile kitleler arasında her zaman belirgin bir mesafe korunmaktadır. Lider, hem diğer politikacılardan hem de halktan farklıdır; halkı yüceltmek, eğitmek ve medenileştirmek

amacı güderken aynı zamanda onların lideri olma hakkına sahiptir. Bu durum, 1930'lar Brezilyası'nda Getúlio Vargas'ın örneğinde açıkça görülmektedir. Vargas, halkı aydınlattığı için Yeni Devlet'i kurma hakkını kendinde görmüş ve bu süreçten gurur duymuştur (Mişcoiu, 2013). Neopopülist liderlerin kendilerini "sıradan insanlar" olarak tanıtmaları veya bu izlenimi yaratmaları, popülist siyasetin merkezinde yer alan temel stratejik bir unsurdur. Bu liderler, kendilerini elitlerden ayırarak, halkın bir parçası olduklarını vurgulamakta ve seçmenleriyle doğrudan ilişki kurmaya özen göstermektedirler. Neopopülist liderler, seçmenleriyle benzer yaşam tarzlarını, değerleri ve zevkleri paylaştıklarını ifade ederek, kendilerini "halktan biri" olarak sunmaktadırlar. Bu strateji, halkın geniş kesimlerinin duygu ve düşüncelerini yansıtarak, siyasi elitlerle halk arasında var olduğu iddia edilen derin ayrışmaya karşı bir tepki oluşturmaktadır. Neopopülist liderlerin halkla bu kadar iç içe bir görüntü çizmesi, aynı zamanda siyaset sahnesinde kendilerini "yoldaş" veya "arkadaş" gibi pozisyonlamalarıyla da güçlenmektedir. Ostiguy (2009), popülist liderlerin halkla kurdukları bu yakın ilişkiyi, kültürel düzeyde yüksek-alçak ayrımını aşarak, halkla aynı seviyede durma çabası olarak değerlendirmektedir. Bu liderler, toplumun üst sınıflarından veya elit kesimlerinden olmadıkları izlenimini yaratmakta ve halkın yaşam tarzına, zevklerine ve kültürüne uygun bir profil çizmektedir. Ostiguy'a göre, neopopülist liderler için önemli olan, elitist ya da üst sınıfın sahip olduğu kültürel normları reddetmek ve halkın değerlerine yakın durmaktır. Bu strateji, halkla duygusal bir bağ kurmayı hedeflemekte ve siyasi mesajlarını bu bağ üzerinden iletmektedir. Ancak bu tür bir ilişki, kırılgan olabilir ve lider ile seçmenler arasındaki bağ zamanla zayıflayabilmektedir. Seçmenlerin sadakati, liderin başarısına veya medya maruziyeti gibi faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Ayrıca, alternatif bir liderin ya da siyasi figürün ortaya çıkması, seçmenlerin sadakatini etkileyebilmektedir (Mişcoiu, 2013).

Bu bağlamda klasik ve neopopülistlerin kitlelerle iletişim şeklinin de farklı olduğu belirtilmelidir. Büyük hatipler olarak klasik popülistler, belagatleri ve baskın konuları sayesinde kitleleri harekete geçirmişlerdir. Rakipleriyle kıyaslandığında, popülistler kalabalıkların arasına karışmaktan ve onlara doğrudan hitap etmekten kaçınmazlar, konuşma anları çoğu zaman ciddidir. Dinleyicilerin tezahürleri öncelikle alkışlardan ve daha az sıklıkla da müdahaleler ile yorumlardan oluşmaktadır. Antik Roma'daki Gracchi kardeşlerden, savaş arası dönemde Perulu Raul Victor Raya de la Torre'ye kadar

popülistler, kitlelerin iradesini ve eylemlerini kelimeler aracılığıyla katalize etme gücüne sahip tribünler olarak görülebilmektedir. Kitle iletişim çağında, neopopülizm aslında "tribünizm"den ziyade "ilişkicilik" anlamına gelmektedir. Kalabalıkların arasına karışma pratiği ya da "kalabalık banyoları" sembolik önemini korumuş olsa da, popülistler bugün kendilerini ülkenin bir ucundan diğerine seyahat etmek yerine televizyon ve internet aracılığıyla tanıma ve görünür kılma ihtiyacını daha fazla hissetmektedir. Televizyon, sosyal medya gibi araçlar, popülist liderlerin halka doğrudan hitap etmesine ve kendilerini "sıradan insan" olarak konumlandırmasına imkân tanımaktadır. Bu medya araçları, liderin kişisel hayatını, zevklerini ve gündelik yaşamını görünür kılmaktayken, aynı zamanda halkla kurduğu yakın ilişkiyi güçlendirmektedir. Neopopülist liderler, geleneksel medya yerine sosyal medya gibi doğrudan iletişim kanallarını kullanarak halkın duygusal tepkilerini anında hissetmekteler ve onlarla etkileşime girmektedir. Donald Trump'ın Twitter üzerinden doğrudan halka seslenmesi ve mesajlarını bu mecra üzerinden iletmesi, bu tür bir iletişim stratejisinin en bilinen örneklerinden biridir. Bu durum aynı zamanda elitlerle halk arasındaki aracı kurumları (geleneksel medya, parlamenter süreçler) devre dışı bırakma çabasının bir göstergesidir (Slevin, 2004). Neopopülizmin çarpıcı bir özelliği de siyasetçilerin "halkı" dinlemeye ve takip etmeye hazır görünmeleridir. Modern popülist liderlerin siyasi ve seçimsel meşrulaştırması, halkla yapılan bu sürekli alışverişler yoluyla gerçekleşmektedir (Mişcoiu, 2013). Bu süreç, elitlerin halka yabancılaştığı iddiasına karşı bir cevap olarak sunulmakta ve popülist lider, halkın gerçek sesi olarak kendini konumlandırmaktadır (Mudde & Kaltwasser, 2017).

Klasik popülist hareketlerle neopopülist hareketler arasındaki temel farklardan bir diğeri de, bu iki popülist türün iktidar anlayışlarında ve siyasi stratejilerinde yatmaktadır. Klasik popülist hareketler, genellikle liderlerinin iktidara geldikten sonra toplumsal uzlaşmayı sağlama ve sürdürmeye yönelik bir çerçeve içinde hareket etmekteledir. Bu uzlaş, toplumun farklı kesimlerinin çıkarlarını bir araya getirme ve çatışmayı azaltma amacı taşımaktadır. Örneğin, Perón gibi klasik popülist liderler, işçi sınıfı ile burjuvaziyi bir araya getirmeyi hedefleyen politikalar izlerken, devletin rolünü artırarak toplumsal uyumu pekiştirmeye çalışmışlardır (Mudde&Kaltwasser, 2017). Bu tarz klasik popülist liderler, ekonomik kalkınma ve toplumsal dengeyi sağlayacak bir tür "halk uzlaşısı" oluşturma hedefiyle hareket etmekteledir. Bunun aksine, neopopülist hareketler, toplumsal ve siyasi uzlaşıdan ziyade, sürekli bir ayrışma ve kutuplaşma mantığına

dayanmaktadır. Neopopülist liderler, toplumsal uzlaşı sağlamaktan çok, sürekli olarak yeni "biz ve onlar" karşıtlıkları üretme stratejisini benimsemektedirler. Bu strateji, toplumu sürekli iki kutba ayıran, dost-düşman mantığıyla işleyen bir siyaset tarzına işaret etmektedir. Mişcoiu (2013)'nın da belirttiği gibi, bu evrim, modern medyanın hızlandırılmış doğasıyla daha da derinleşmiştir. Neopopülist liderler, hızla değişen medya temelli toplumda siyasi olaylara anında tepki vermeye zorlanmaktalar ve bu, onları sürekli olarak yeni çatışmalar ve ayrışmalar yaratmaya itmektedir. Bu dinamik, siyasi kampların sürekli yeniden çizilmesine ve muhaliflerin belirginleştirilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, neopopülist liderler sürekli bir "ayrışma" mantığıyla hareket etmekte ve kendi kamplarını oluştururken diğer tüm aktörleri, özellikle de muhalifleri ötekileştirmektedirler (Mişcoiu, 2013). Aynı şey kurumsal düzen ve hükümet biçimi için de geçerlidir. Parlamento ve partiler pahasına yürütmenin güçlendirilmesi, neopopülizmin neoliberalizmle ortak bir noktasını temsil etmektedir. Farklı siyasi ve sosyal gruplarla uzlaşma ve anlaşmalara boyun eğmeden reformları yukarıdan dayatmak, yerleşik çıkarların direncini yenmeye ve ekonomide gerekli yapısal reformları kolaylaştırmaya yardımcı olacaktır (Revelli, 2019).

Neopopülist hareketlerde bu ayrışma mantığının merkezinde yer alan liderler, toplumu "halk" ve "elit" olarak ikiye ayırarak, kendilerini halkın tek temsilcisi olarak konumlandırmaktadırlar. Cas Mudde (2004), popülist liderlerin bu stratejisini "ince ideoloji" olarak tanımlar ve bu liderlerin halkın iradesini yansıttıkları iddiasıyla hareket ettiklerini vurgulamaktadır. Neopopülist liderler, iktidarda oldukları süre boyunca, mevcut kurumsal yapıları veya muhalifleri halkın çıkarlarına karşı çalışan bir "düşman" olarak tanıtarak siyasi kutuplaşmayı sürdürmektedirler. Bu tür bir liderlik anlayışı, toplumsal uzlaşmayı sağlamaktan çok, siyasi gerilimi sürekli canlı tutarak halkın sürekli seferber halde kalmasını amaçlamaktadır. Böylece "popülizm" kavramının geçmişte sahip olabileceği olumlu anlamlar neopopülist görünümde geçersiz hale gelmektedir. Neopopülizm günümüzde "zaten bölünmüş bir toplumda bir başka kutuplaşma kaynağı" haline gelmiştir. Toplumsal kırılmanın hem nedeni hem de sonucudur. Doğası gereği, bir lider "hangi ideolojik bayrak altında olursa olsun, bir halkın kültürünü kendi kişisel çıkarları ya da iktidarı elinde tutmaya devam etmek için siyasi olarak sövmeye" çalışarak halkı büyülediğinde ortaya çıkmaktadır. Ya da başka zamanlarda, nüfusun belirli kesimlerinin en basit ve en bencil eğilimlerine hitap ederek popülerlik peşinde

koşuklarında. Bu durum, ister daha kaba ister daha ince biçimlerde olsun, kurumların ve yasaların gasp edilmesine yol açtığında daha da ciddi bir hal alır” (López, 2021). Örneğin, Hugo Chávez, iktidarı boyunca medya, iş dünyası ve muhalefetle sürekli çatışma içinde olmuş, kendi yönetimini halkın gerçek çıkarlarını savunan yegâne güç olarak tanıtmıştır (Levitsky & Roberts, 2011). Bir diğer örnek olarak, Silvio Berlusconi verilebilir. Berlusconi, modern neopopülist liderlerin bu ayrışma stratejisini başarıyla uygulayan bir figürdür. Mişcoiu (2013)'ya göre, Berlusconi, her zaman muhalefetle, sendikalarla, entelektüellerle veya komünistlerle mücadele edebileceği bir zemin arayışında olmuştur. Onun siyaseti, sürekli olarak bir düşman yaratma ve bu düşmanı yenmeye yönelik bir "savaş" stratejisi üzerine kurulmuştur. Berlusconi, medyadaki hâkimiyetini kullanarak halkın gözünde sürekli bir tehdit algısı yaratmış ve kendisini bu tehditlere karşı halkın koruyucusu olarak sunmuştur. Bu strateji, neopopülizmin siyasi uzlaşmayı reddetmesinin ve sürekli bir ayrışma mantığı üzerine kurulu olmasının en belirgin örneklerinden biridir (Mişcoiu, 2013).

Son olarak, iki popülizm türü arasındaki bir diğer önemli fark, bunların oluşum süreçlerinin ve etkilerinin süresine dayanmaktadır. Klasik popülist liderlerin yükselişi, siyasi hareketlerinin yapılandırılması ve siyasi sahnede etkin olmaları, genellikle birkaç on yıllık bir zaman dilimine yayılırken, bu hareketlerin uzun vadeli etkileri yarım yüzyıldan fazla sürebilmektedir. Buna karşın, neo-popülizm daha kısa ömürlü ve geçici niteliktedir. Aşırı uçta yer alan popülist hareketlerde bu geçicilik, sıklıkla diğer siyasi partiler, uluslararası toplum ya da sivil toplum tarafından gösterilen kitlesel bir reddedişle daha da şiddetlenmektedir. Bu tür liderlerin ya da hareketlerin zaman zaman elde ettiği şaşırtıcı başarılar dahi bu istikrarsızlığı derinleştirebilmektedir. Daha sistemik ya da ılımlı neo-popülist hareketlerde ise bu geçicilik, modern siyasi yaşamın hızlanmış temposuna bağlıdır. Siyasi arenada hızlı değişimler, orta ve uzun vadeli stratejilerin uygulanmasını güçleştirmekte ve neo-popülist liderlerin sürdürülebilir bir siyasi projeyle toplumun geniş kesimlerini kendilerine bağlamasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, aynı zamanda, geleneksel siyasi partilerin vatandaşların istikrarlı bir siyasi kimlik ve proje ile özdeşleşmelerine olanak sağlayacak gerekli işaretleri sunamamalarıyla da ilişkilidir (Mişcoiu, 2013). neo-popülizm, kişiselci bir liderin, çoğunlukla siyasi ve/veya sosyal örgütlenmesi olmayan gruptan gelen insanların doğrudan, anında ve kurumsallaşmamış desteğine dayanarak hükümet gücünü aradığı veya kullandığı bir

siyasi strateji olarak tanımlanabilmektedir. Neopopülist siyasi strateji için ekonomik model onu doğrulayan bir araçtır, ancak bu araç zamana ve ekonomik koşullara göre değişebilmektedir. Çünkü popülist liderlerin söylemi zaman içinde kalıcılık ve süreklilik arayışında değişken ve hatta çelişkilidir, kendilerini bir gün müdahaleciliğin ateşli takipçileri, ertesi gün uyum önlemlerinin destekçileri olarak sunmak için söylem ve siyasi stratejiyi değiştirmekten çekinmemektedirler (Wehner, 2004).

Klasik popülizm ile neo-popülizm arasındaki karşılaştırma, her iki hareketin de belirli temel ortak paydalara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ortak özelliklerin başında, "halk"a doğrudan hitap etme, karizmatik bir lider etrafında örgütlenme ve elit karşıtlığı bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu inceleme aynı zamanda iki popülizm biçimi arasında, sekiz ana başlık altında özetlenebilecek önemli farklılıkları da açığa çıkarmıştır. Bu bağlamda, neopopülizmin varlığına ilişkin soru şu şekilde ele alınabilir: Bir yandan, neopopülizmi popülizmin temel ilkelerinden tamamen ayırtıran ve onu bağımsız bir söylemsel kategori haline getiren yeterli ayırt edici unsur bulunmamaktadır. Ancak diğer yandan ise klasik popülizm ile neopopülizm arasında, özellikle ikincisinin popülist hareketlerin tarihsel evriminde önemli bir aşama olarak kabul edilmesi gerektiğini gösteren yeterli fark bulunmaktadır. Bu nedenle, "neopopülizm" kavramı, aslında burada "ileri popülizm" olarak tanımlanan eğilimi ifade etmek için kararı kullanılabilmektedir. Bu kavramsallaştırma, modern popülist hareketlerin klasik popülizmden evrilen, ancak onun temel ilkelerinden önemli ölçüde farklılaşan bir nitelik taşıdığını göstermektedir (Mişcoiu, 2013).

1.5. İki Yüzlü Bir Eklemlenme: Neoliberal Neopopülizm

Neoliberalizm ve neopopülizm, iki farklı teorik söylem olarak görünüşte birbirinden uzak yaklaşımlar sergilemektedir. Neoliberalizm, piyasa merkezli bir ekonomi politikası çerçevesinde bireysel özgürlük, serbest piyasa ve devletin ekonomik müdahalesinin asgariye indirilmesini savunmaktayken, neopopülizm halk egemenliğini ve elit karşıtlığını vurgulayan, daha çok sosyal ve kültürel bir çerçevede temellenmiş bir politik stratejiyi ifade etmektedir. Ancak son yıllarda bu iki söylemin birçok siyasi rejim ve liderlik altında eklemlenmesi dikkat çekmiştir. Bu eklemlenme, yalnızca politik bir strateji değil, aynı zamanda neoliberalizmin yarattığı ekonomik eşitsizlikler üzerinden toplumsal krizleri popülist retorik ile örtme çabasına dayanan bir sürecin yansımasıdır.

Neoliberalizmin bireysel sorumluluk ve piyasa merkezliliğiyle halkçı, elit karşıtı popülist söylemin birleşimi, toplumları derin bir dönüşüme uğratmıştır.

Bu eklemlenmeye ilk dikkat çeken isimlerden birisi olan Weyland (1998), siyasi popülizm ve neoliberalizmin yakın dönemdeki birleşiminin popülizm teorilerini yeniden değerlendirilmemizi zorunlu kıldığını dile getirmektedir. Ona göre Latin Amerika'da neoliberalizm ve popülizmin birleşimi "beklenmedik bir yaklaşma"yı ya da "yeni bir paradoks"u yani temelde birbirine zıt gibi görünen iki siyasi seçenek arasındaki bağlantıyı gün yüzüne çıkarmıştır. Weyland, neoliberalizm ve neopopülizmin yaklaşmasının "basitçe tarihsel bir kaza olmadığını" savunmaktadır. Weyland, bu iki ideolojinin bireyci ve çoğunlukçu eğilimleriyle örgütlenmeye karşıt olduğunu savunmaktadır. Her iki akım da demokratik süreçlerde "bir vatandaş, bir oy" ilkesini vurgulamakta, ancak bu süreçlerde işçi sendikalarının ya da diğer kurumsal yapılarının etkisini sınırlamayı tercih etmektedir. Bu yönüyle neoliberalizm ve neopopülizm, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, popülist liderlerin halka ekonomik reformlar vaat ederek merkeziyetçi bir yönetim yapısını pekiştirdiği ve halk desteğini sağladığı bir sinerji oluşturabilmiştir. Ancak popülizm ile neoliberalizmin aralarında ciddi gerilimler de mevcuttur. Neoliberal düşünürler, evrensel piyasa ilkelerine bağlı kalmaktayken, popülist liderlerin kişisel hırslarına ve siyasi manevralarına karşı olumsuz bir tutum sergilemekteledir. Öte yandan, popülist liderler de, bütçe disiplinine yönelik kemer sıkma politikaları ve dış yatırımları çekme gereksinimi ile getirilen sınırlamalardan rahatsızlık duymaktadırlar. Bu sebeple, popülizm ve neoliberalizmin doğrudan bir kaynaşmasından söz edilememektedir. Ancak, Menem döneminde Domingo Cavallo ve Alvaro Alsogaray, Fujimori döneminde Carlos Bolofia, Perez döneminde Miguel Rodriguez, Yeltsin döneminde ise Yegor Gaidar ve Anatoly Chubais arasında görüldüğü gibi, uygun koşullar altında bir ittifak oluşabilir. Bu ittifak, bir "mantık evliliği"nden öteye geçse de tam anlamıyla "gerçek bir aşk" değildir. Popülist liderler ile, genellikle uluslararası finans kuruluşlarından etkilenen neoliberal ekonomistlerin oluşturduğu çekirdek grup arasındaki bu iş birliği, her zaman değil, ancak belirli şartlar altında ortaya çıkmaktadır. Bu şartlar arasında partilerin zayıflığı, doğrudan seçilmiş güçlü bir başkanlık yapısı ve derin bir ekonomik kriz bulunmaktadır. Dolayısıyla, popülist-neoliberal ittifak, sadece bu elverişli ortamda mümkün hale gelmektedir (Weyland, 1999).

Bu ittifakın doğasını daha iyi anlayabilmek için neoliberalizmin ekonomi politikasının içeriğinin sadece ekonomik alanla sınırlı olmadığına bilinmesi gerekir. Nitekim neoliberalizm (i) kapsamlı bir toplum ve birey anlayışıdır, (ii) klasik liberalizmden farklıdır ve (iii) popülist eğilimler geliştirmeye yatkındır. Yaygın bir görüşün tersine, neoliberal ideoloji geleneksel siyasi liberalizmden önemli ölçüde uzaktır. Siyasi liberalizm, sözleşmeye dayalı ve deontolojik bir toplum anlayışını savunmaktayken, neoliberalizm egoist ve faydacı bir birey anlayışını tercih eder ve sosyal işbirliği çerçevesinde adalet ve karşılıklı sorumluluk konularıyla pek ilgilenmemektedir. Neoliberal ideoloji özünde atomistik ve kaderci bir toplum anlayışına dayalı olarak nitelendirilebilmektedir. Atomistiktir çünkü toplumun, bir dizi temel yurttaşlık hakkı, sosyal hak ve karşılıklı yükümlülükleri paylaşan eşit ortaklardan ziyade, kendi kazançlarını maksimize etmeye çalışan ayrı aktörlerden oluştuğu düşünülmektedir. Bu görüşe göre, kolektif kimlikler ve kurumsal aracılıklar bireyin özel yaşamı dışında çok az önem taşımaktadır. Bu, neoliberalizmin kolektif hedefler sorununu göz ardı ettiği anlamına gelmemekte; aksine, toplum ne kadar "açık", "üretken" ve "rekabetçi" hale gelirse, bireylerin kişisel gelişimleri için fırsatları değerlendirme olasılığının o kadar artacağı fikrini benimsemektedir (Armony, 2000). Neoliberalizm, "piyasayı ön plana çıkarırken, yalnızca ya da hatta öncelikle ekonomiye odaklanmayan, piyasa değerlerini tüm kurumlara ve sosyal eylemlere yaymayı ve yaygınlaştırmayı içeren "normatif bir akıl biçimi" tarafından desteklenen "siyasi bir yönetim rasyonalitesi" olarak anlaşılmaktadır. Bu rasyonalite ekonomiyi düzenlemekle sınırlı olmayıp, toplumsal, siyasi ve kültürel yaşamın tüm yönlerini ekonomi ve piyasanın normatif ilkeleri aracılığıyla yeniden şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Bu mantıkta piyasa bir 'doğruluk ilkesi', 'yeni bir hakikat standardı' haline gelmektedir. Bu şekilde anlaşıldığında, 'neoliberal akıl' neoliberal ekonomi politikalarından da ayrılabilir, böylece 'kendilerini neoliberal ekonomi politikalarına karşı olarak gören sosyal ve siyasi hareketler de yine neoliberal rasyonalite tarafından örgütlenebilmektedir. Dolayısıyla neoliberalizm, piyasanın ve piyasa benzeri ilişkilerin bireysel öznelere ve onların ilişkilerini tanımladığı bir siyasi tahayyül biçimi olarak anlaşılmaktadır. Sıkça belirttiği gibi: "neoliberalizm bireyleri özgür ve ayrı kişiler olarak görmekte- kendi içine kapalı ve kendi kendine yeten, sadece özel amaçlarının maksimizatörleri." Bu, özellikle kolektif bir öznellik adına bireysel özgürlüğe yönelik herhangi bir dış insani sınırın reddedilmesi anlamına gelmektedir. Bu nokta, neoliberalizmin neden demokratik bir ortamda halkın kolektif özneliğini bir kenara

atmayı amaçladığını anlamak açısından önemlidir. Bu meseleyle başa çıkmak için neoliberalizm, siyasetin demokratikleşmesine şüpheyile yaklaşan uzun bir tarihsel liberal düşünce geleneğiyle birlikte anlaşılmalıdır. Gerçekten de Mill'den Tocqueville'e liberal düşünürler, "karizmatik bir lider tarafından kitlelerin demagogik manipülasyonlarının diktatörlüğe yol açması" riskini barındıran "çete yönetimi" riskinden korkmuşlardır. Yine de, halka karşı şüpheli olmakla birlikte, liberal demokratik siyaset, bireysel özgürlüğün kullanımı ile demokratik bir ortamda kolektif toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak için gerekli sınırları arasında bir dengeleme eylemi olarak yapılandırılmıştır. Gerçekten de; liberalizmde çoğunluğun tiranlığından korkmak, sınırsız bireysel özgürlük korkusuyla bir arada var olur, böylece liberal demokrasi bireysel özgürlük ve kolektif yaşam arasında arabuluculuk yapacak bir denge ve denetleme sistemini savunmaktadır. Bunun aksine, neoliberalizm bireysel özgürlüğe yönelik her türlü kolektif 'düzeltmeyi' reddetmekte ve liberalizmin 'kolektivist dürtüsünü' totalitarizme yol açacak şekilde görmektedir (Rossi, 2023).

Ekonomi politik alanında gelişen neoliberalizm, (i) özel refahı insanlar ve pratikler için temel bir kurucu ve tanımlayıcı çerçeve olarak konumlandırarak bireysel özel özgürlüklere öncelik verir ve (ii) bireyin kendi çıkarına yönelik özgürlüklerine pozitif bir değer atfetmektedir. Neoliberalizm, ilk iki temel kavramla, yani hukuk ve onun piyasa devletlerinde kurumsallaşması yoluyla siyasi-kurumsal bir ifade kazandırmaktadır. Çok çeşitli fikirleri (ayrılık, egoizm, izolasyon ve mülkiyet gibi) kapsayan ve birçok şekilde (biyolojik, siyasi, ontolojik) düşünülen 'birey' kavramı, 'benzersiz niteliklere sahip ve seçim yapabilen' bölünemeyen nihai bir gerçekliğe atıfta bulunmaktadır. Bireysel özgürlüğün önceliği konusunda liberalizmle hemfikir olmakla birlikte, neoliberalizm özgürlükçü bir birey ve özgürlük anlayışını takip etmektedir. Kökleri Buchanan'ın ve Hayek'in politik ekonomilerine ve Nozick'in politik felsefesine dayanan, üniversiteler, düşünce kuruluşları (örneğin Mont Pélerin Topluluğu) ve kitlesel medya şirketleri tarafından yayılan neoliberalizm, bireyleri özgür, ayrı kişiler olarak Nozick'in yazdığı gibi: 'sadece bireysel insanlar vardır, kendi bireysel hayatları olan farklı bireysel insanlar', Margaret Thatcher'ın ünlü sözünü güçlü bir şekilde yansıtan bir iddia: 'toplum diye bir şey yoktur; sadece bireyler vardır'. Neoliberal ideoloji kişinin kendi özgürlüğüne çok önemli bir rol atfetmektedir. Tamamen negatif bir özgürlük anlayışı altında birey, refahını maksimize etmeye çalışırken başka bir insanın iradesi tarafından kısıtlanmama iddiasına

sahiptir. Kendi özel iradeleri dışında, amaçlarının peşinden giden bireyler, ister bireysel ister kolektif olsun, tüm dış insani sınırlamalardan muaftır (Queiroz, 2021).

Dahası, neoliberal ideoloji kadercı bir ideolojidir. Çünkü üstün bir hedefin başarılmasına, ülkenin -toplam fayda (örneğin GSMH) açısından ölçülen - küreselleşmiş bir pazarda başarısına odaklanmaktadır. Yani ülke ne kadar zenginleşirse, dağıtım sorunları ve prosedürel kaygılar ne olursa olsun, o kadar iyidir. Devletin müdahale etmemesi, uluslararası ticareti geliştirmek için sınırların yıkılması, ulusların iç refaha ulaşmak için dış rekabete boyun eğmesi "normaldir". Neoliberalizmin atomistik ve kadercı boyutları, küreselleşmeyi durdurulamaz bir hareket olarak sunan ve milliyetçilikleri yok olmaya mahkum atavistik ideolojiler olarak reddeden bir anlatıda sıklıkla gizlenmektedir. Ancak küreselleşme ulusal kimliklerin yok olmasını öngörmemektedir. Aslında, her ülke küresel bir üretim ve tüketim dinamiği içinde bir oyuncu olarak düşünülmekte ve her ülkenin "Biz" ve "Onlar" arasındaki alışverişte toplam faydasını en üst düzeye çıkarması beklenmektedir. Popülist "toplumsal bütün" anlayışında bireylerin kaderi, ulusal topluluğun kaderiyle bağlantılı olarak ele alınır: katkıda bulunmaya istekli olmayan veya kolektif çabaya katılmayan her kişi, ulusal ekonomik başarı açısından bir yük olarak değerlendirilmektedir. Bu söylem, tüm vatandaşlara yönelik ahlaki bir çağrıyla da içermektedir: ülkelerine karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda neoliberalizm, hem bireysel hem de çoğunlukçu bir nitelik taşımaktadır. Neoliberalizm, "sivil toplumun parçalanmasını, kurumsal bağların ortadan kaldırılmasını ve kolektif kimliklerin zayıflamasını" teşvik ederken, aynı zamanda taban ile (gerçek ve derin ulusun omurgası) basitlik, doğrudanlık ve sağduyu değerlerini yücelten liderler arasında, deneysel, aracısız ve empatik bir bağın varlığına olan inancı da teşvik etmektedir. Son yıllarda Avrupa ve Kuzey Amerika'daki yerleşik demokrasilerde popülist liderlerin yükselişi, bu yeni ideolojik bağlamın bir yansımasıdır. Eğer popülizm yalnızca Latin Amerika siyasi kültürüne özgü bir olgu olsaydı, Avusturya'daki Joerg Heider ve Kanada'daki Preston Manning gibi liderlerin belirli bir başarı elde etmeleri zor anlaşılabilmektedir. Bu popülist figürler, "sıradan insanlar" ile iletişim kurarak siyasi elitleri ve özel çıkar gruplarını eleştirmekte, düz oranlı gelir vergisi gibi politikaları savunmakta ve bireyci bir ortamda kolektif bir amaç hissiyatı oluşturmak için derin köklere sahip ulusal mitleri yeniden öne çıkarmaktadırlar (Armony, 2001).

İki dünya savaşı arasında Avrupa'da faşizmin yükselişine tanık olan neoliberal düşünce, bireysel özgürlüğe yönelik kolektif yapıdan kaynaklanan kamusal kısıtlamaları temel olarak despotizmle eşdeğer görmüştür. Bu bağlamda, neoliberalizm 'halk' kavramını ideolojik söyleminden çıkarmaktadır. Yönetimin siyasi rasyonalitesi, halkı bölmeye ve demokratik sürece katılan kolektif özneliği, bireysel özgürlüğe bir tehdit olarak gördüğü için toplum kavramını reddetmeye dayanmaktadır. Neoliberal akıl biçimleri, demokrasiyi 'bir pazar yeri' olarak tanımlar; siyasi tartışma, müzakere ve karşı karşıya gelme süreçleri, piyasa mantığına göre değerlendirilen rakip unsurlarla yeniden şekillenmektedir. Bu durum, 'demos' kavramının parçalanmasıyla sonuçlanmaktadır. Neoliberal akıl, demosu reddederken piyasayı ilerlemenin ve özgürlüğün gelişebileceği ahlaki bir alan olarak yüceltmektedir. Halkın reddedilmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik bu normatif taahhüt, çünkü demos, neoliberal piyasalar ve ahlak anlayışı tarafından doğal düzene müdahale eden, yapay bir kolektif özne olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, liberalizmin aksine, neoliberalizm çoğunluğun karar alma sürecini ve halkın egemenliğini demokrasiden çıkarmayı amaçlamaktadır. Neopopülizmin temel aldığı bir ideoloji olarak neoliberalizmde bu nedenle önemli bir içsel gerilim mevcuttur. Neoliberalizmin bir 'demosu' yoktur; çünkü bu ideolojinin merkezi özelliği, piyasa mantığının doğal ahlakına ve insan yaşamının tüm yönlerinin ekonomik boyutlarına duyulan inançtır. Bu nedenle, yurttaşlar yerine bireyselleşmiş insan sermayesi söz konusudur. Buna karşın, Mudde'nin yaklaşımını takip edersek, popülizmin varsayımı halkın ahlaki bir varlık olduğudur; bu grup, 'doğru olanı yapma' yeteneğine sahip, homojen bir topluluktur. Halk, kolektif bir kimlik kazanmak için bağlı olduğu ideolojiye dayanmakta, ancak neoliberal akıl tam da bunu reddetmektedir. Neoliberalizm, halkı bir kolektif siyasi özne olarak ortadan kaldırmayı ve ahlaki ilkeleri piyasanın doğal düzenine göre yeniden şekillendirmeyi hedeflerken, popülizm, kolektif kimliği ahlaki temellere dayandırmaktadır. Neoliberalizm, ahlaki ve siyasi engel olarak gördüğü halkın kolektif özneliğini ortadan kaldırmayı amaçlarken, popülizm bu kolektif kimliği siyasetin en yüksek normatif ilkesi haline getirmektedir (Rossi, 2023).

Queiroz'a (2021) göre de, neoliberal popülizm halkı merkezi bir kavram olarak korumaktayken, üyelerini neoliberal birey anlayışı ve gruplar arasındaki neoliberal muhafazakâr ayrımlarla gizlemektedir. Bireysel girişimci refah arayışını, halkın iradesinin temeli ve "biz" ile "onlar" arasındaki ayrımın kriteri olarak tanımlamaktadır.

Neoliberal popülistler görünüşte halkı savunurken, aslında bireysel çıkarların sınırsızca peşinden gitmek için konuşmaktadırlar. Benzer şekilde, gerçek halk olarak “biz”in ayrıcalıklarını, sahte halka karşı kullanılmaktayken, girişimcinin haklarını devlete bağımlı sayılanlara karşı öne sürmektedirler. Neoliberalizm, halkın kolektif bir bütün olarak kavranmasından şüphe duyarken ve çoğunluğun tiranlığına küçümsemeyle bakarken, özgürlük ve bireysellik gibi temel değerlere liberalizmle benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak, liberalizm ne halk kavramını tamamen dışlamakta ne de bireysel özgürlüğün sınırsız kullanımı üzerinden kişisel çıkarları ön plana almaktadır. Liberalizm, birey anlayışını sınırsız özgürlük ve kişisel çıkar arayışından ayırarak, özgürlüğü yalnızca negatif bir hak olarak ele almak yerine, bireyleri özgür iradeyle çıkarılmış kamu yasaları altında, kişisel refahlarını başkalarının refahıyla uyumlu bir şekilde izleyen bir topluluk olarak görmektedir. Bu yaklaşıma göre halk, ne ortak hedefler doğrultusunda hareket eden homojen bir grup, ne de sadece kendi çıkarları için sınırsız hak talep eden bireyler toplamıdır.

Hem neopopülizm hem de neoliberalizm statüko karşıtı bir yönelime sahiptir. Örgütlü sivil toplumla düşmanca bir ilişkiyi paylaşırlar, yerleşik politikacıları ve hükümet bürokratlarını "özel çıkarlara" hizmet etmekle suçlarlar ve bu "rant arayanları" tikel çıkarlar uğruna kolektif iyiliği baltalamakla itham etmektedirler. Grup egoizmine yönelik bu ortak suçlama, başlangıçta oldukça belirgin kaybedenleri, ancak belirsiz, belirsiz kazananları olan neoliberal reformlar için güçlü bir ideolojik gerekçe sağlamaktadır. Neoliberal uzmanlar, devlet müdahaleciliğiyle mücadele etmek için "özel çıkarlara" yönelik popülist saldırıları kullanmaktayken, popülist liderler aracı dernekleri, yerleşik bürokratları ve kişisel özgürlüklerini kısıtlamak isteyen rakip politikacıları zayıflatmak için ekonomik liberalizmin modern, rasyonel reçetelerini kullanmaktadırlar. Popülist liderler ve neoliberal reformcular, bu çıkar gruplarına karşı koymak için yoğunlaşmış güce ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle, her ikisi de yürütme organını güçlendirmeye ve parlamento gibi rakip kurumları zayıflatmaya çalışmaktadır. Devlet karşıtı retoriklerine rağmen neoliberal uzmanlar, yapısal uyumu dayatmak için devletin çekirdeğini, özellikle de cumhurbaşkanlığını güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Popülistler, kişisel liderliklerini güçlendirmek için devletin tepesindeki bu güç yoğunlaşmasını desteklemektelerdir. Dolayısıyla popülizm ve neoliberalizm karar alma sürecine yukarıdan aşağıya yaklaşımlarında örtüşmektedirler. Bu ortak noktalara dayanarak, popülist liderler ve

neoliberal uzmanlar derin krizlerin yaşandığı birçok ülkede bir ittifak içine girmişlerdir. Ağır sorunlar, yerleşik politikacıları itibarsızlaştırarak ve karizma gösterme fırsatı sağlayarak popülist liderlerin yükselişini kolaylaştırmaktadır. Ciddi zorluklar aynı zamanda popülist liderleri, cesur reformlar yoluyla krizin üstesinden gelmek için bir reçete sunan neoliberal uzmanlara güvenmeye teşvik etmekteledir. Dahası, krizin hafifletilmesi popülist liderlere geniş bir destek sağlamaktadır. Dolayısıyla, açık krizler popülist liderler ve neoliberal uzmanların çağdaş işbirliğini tetiklemektedir (Weyland, 1999).

Popülizm ile neoliberalizm arasındaki ilişki, yalnızca bir siyasi strateji ya da "ekonomik krizler ve hızlı mobilizasyon dönemlerinde liderler ile halk arasında yakın bağ kurma" çabasıyla sınırlı değildir. Daha çok, neoliberalizmin içsel mantığının ve küreselleşme sürecinin daha özel bir yansıması olarak görülebilmektedir. Neoliberal popülizm, sonuç olarak, neoliberal ideolojinin karmaşık küresel sisteme, özellikle de 2007-2008 mali krizine uyarlanmış bir versiyonu olarak düşünülebilmektedir. Bu çerçevede, neoliberalizm, bir yandan sınırsız bireysel refah haklarının peşinden koşan bireyler topluluğu olarak halk kavramını şekillendirmekte ve diğer yandan da muhafazakar birey ölçütlerini küresel düzeyde dayatmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda neoliberalizm, çoğunluk ilkesini temel alarak halkın egemenliğini demokrasiden çıkartmaktadır. Atomistik bireycilik, insan müdahalesinden özgürlük ve kendiliğinden işleyen kuralların savunulması gibi kavramlar ışığında demokrasi, bireylerin çoğunluğun tahakkümünden korunmasına ve kendiliğinden kurallar çerçevesinde kişisel refahlarını aramalarına izin veren bir sistem olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle neoliberal demokrasi, halksız bir demokrasi olarak tanımlanabilmektedir. Hayek, bu alışılmadık demokrasi anlayışını tanımlamak için "demaşî" kavramını kullanmaktadır. Antik Yunan'da bu kavram, iktidarın yerel bir yöneticinin ya da bölgesel liderin elinde bulunduğu bir yönetim şekline işaret etmiştir. Neoliberal demaşî ise, önceden var olan kendiliğinden kurallara göre hareket eden ve üstün bir güç tarafından yönetilen bir sistemdir. Bu sistemde yöneticiler, seçmenlerin çıkarları adına değil, piyasanın doğal işleyişine göre hareket etmekteledir (Queiroz, 2021).

Neopopülizmin⁷ neoliberalizmle kurduğu bu ittifakı 'paradoksal ve sapkın' olarak niteleyen Simoncini (2021), bu tuhaf ittifakın üç temel bağlantısının altını çizmektedir. Bunlardan ilki neoliberalizmin neopopülizmle olan işlevselliğidir. Neoliberal politikalar, iş hukuku ve güvencelerini yıkarak, çoğaltarak, parçalayarak ve biçimlerini daha güvencesiz hale getirerek - işçileri birbirleriyle sürekli rekabete sokarak ve aynı zamanda 'eşitlik, dayanışma ve ortak haklar için ortak mücadeleye dayalı kolektif öznellik biçimlerini' parçalayarak - popülizm için toplumsal bir temel yaratmıştır. Sosyal güvensizlik aslında yabancı düşmanı ve ırkçı güvenlik kampanyalarının aşılandığı verimli bir zemin yaratmış, 'farklı olanlara - göçmenler - yabancı, düşman, tehlikeli ve potansiyel suçlu olarak tanımlananlara karşı ortak bir düşmanlık üzerine kolektif öznellikleri' yeniden kurmuştur. Bu sapkın ittifakın ikinci halkası ise ters niteliktedir. Neopopülizmin neoliberalizm ile işlevselliğinden, yani birincisinin nesnel olarak büyük ekonomik ve finansal güçlerin çıkarlarına sempati duymasından kaynaklanmaktadır. Neopopülizmin küreselleşme ve Avrupa karşıtlığı aslında ulusötesi bir kamusal alanın inşasına karşıdır. Ve ancak bu ölçekte, 'piyasaların kendilerini dönüştürdüğü yeni mutlak, görünmez ve sorumsuz egemenler', gerçek 'vahşi güçler' düzeyinde işleyebilecek kolektif özneleştirme mekanizmaları şekillenebilmektedir. Aslında küresel ölçekte uygulanan ekonomik ve finansal güçlerin artan egemenliği, bu nedenle tam da ulus devletler için 'hayali bir egemenlik' iddia eden neo-popülizmler tarafından kolaylaştırılmaktadır. Neoliberalizm ve neopopülizm arasındaki üçüncü bağlantı, her ikisinin de anayasal kısıtlamalara tahammül edemeyerek, bu kısıtlamaları köklerinden baltalamasıdır. Aslında neoliberaler piyasayı, özgürlüğü kamu otoriteleri tarafından kontrol edilemeyen ve düzeltilemeyen egemen bir alan olarak görmekteler; kamu otoriteleri daha ziyade piyasayı desteklemeli ve herkesin rekabet mantığına uyum sağlamasını garanti edebilecek etkin bir yasal-kurumsal aygıt kurmalıdır. Öte yandan, neopopülistler 'çoğunluk tarafından somutlaştırılan halk iradesini siyasi meşruiyetin tek kaynağı' olarak görmektelerdir. Ancak pratikte piyasaların egemenliği halk egemenliğine üstün geldiğinden, bu iki mantığın birleşik eylemi bir yandan "siyasetin piyasalar karşısında güçsüzleşmesine", diğer yandan da "bireyler ve hakları karşısında yenilenen her şeye kadirliğine" yol açmaktadır. Tüm bunlar 'siyasi sistemlerimizin anayasasızlaştırılmasına' yol açmakta ve 'ekonominin siyasi ve demokratik yönetiminin' ekonomik ve 'siyasetin demokratik olmayan yönetimine' giderek

⁷ Simoncini, egemenlikçi popülizm kavramını kullanmayı tercih etmektedir.

daha fazla yer açtığı bir durum yaratmaktadır. Tıpkı neo-popülizmin temel hakların egemenliğini devlet egemenliği karşısında yadsıması gibi, neoliberalizm de bunu piyasaların egemenliğine tabi kılmaktadır. Bunu yaparken, her ikisi de halk egemenliği kavramını araçsal olarak kullanmaktadır. Neopopülizm bunu seçim çoğunluklarının her şeye kadir olmasıyla özdeşleştirirken, neoliberalizm bunu artık 'mutlak' olma eğiliminde olan bir kapitalizm için bir meşrulaştırma kaynağı olarak kullanmaktadır (Simoncini, 2021).

Sonuç itibariyle neo-popülizmler, 'anti-demokratik otoriterliği, ekonomik milliyetçiliği ve genişletilmiş kapitalist rasyonaliteyi harmanlayan özgün bir siyasi biçim' olarak neoliberal yönetimsellik içinde üretilmektedir. Toplumu bir rekabet düzenine dönüştürme programıyla öfke yaratarak sosyal ve siyasi yaşamın temellerini havaya uçuran neoliberalizmin krizinden doğan neo-popülizmler, halkın öfkesini kanalize etmekte ve sömürmektedir. Eylemlerini aynı öfkeyle meşrulaştırarak, ezici bir çoğunlukla piyasa lehine bir politika benimsemektedirler. Neo-popülizm bu nedenle neoliberalizmin ayrılmaz bir parçasıdır. Neoliberalizmin ve temsili demokrasinin krizinde siyasetin aldığı biçimdir. Neoliberalizmin temel tercihinin daha radikal ve açık biçimlerini kullanarak bu krizleri ele aldığı taktiksel bir eklemlenmedir. Neoliberal neo-popülizm, 'toplumun hayali olarak yeniden toplumsallaştırılması', 'egemen devletin yeniden idealize edilmesi' ve 'bireysel özgürlüğün radikalleştirilmesi' şeklindeki üç yönlü bir operasyonla, halkı bölmeyi ve halk sınıflarının bir bölümünü işçi hareketinin, refah devletinin, iş hukukunun ve sendikaların kazanımlarına karşı devirmeyi başarmıştır. Toplumun hayali olarak yeniden toplumsallaştırılması, yabancı düşmanlığını, ırkçılığı ve güvenlikçiliği vicdansızca harekete geçirerek 'illiberal ve proto-faşist bir sürüklenmeye' yol açmıştır. Bu durum, neoliberal popülizmin halk çevrelerinin kalan birliğini de parçalayarak 'egemen sınıflara karşı nihai direnişlerini' zayıflatmasına olanak sağlamıştır (Simoncini, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA NEOLİBERAL NEOPOPÜLİZM

21. yüzyıl, Avrupa'nın siyasi manzarasında köklü değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu süreçte, neoliberal politikaların benimsenmesi, ekonomik eşitsizliklerin artmasına, toplumsal dışlanmalara ve siyasi temsil eksikliklerine yol açmıştır. Neoliberalizmin temel ilkeleri olan serbest piyasa, özelleştirme ve devlet müdahalesinin azaltılması, toplumun geniş kesimlerinde derinleşen hoşnutsuzluklara sebep olmuştur. Bu koşullar altında, popülist hareketlerin yeniden yükselmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Neopopülizm, neoliberalizmin yarattığı bu toplumsal ve ekonomik gerilimlere bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Neopopülizm, neoliberalizmin yarattığı toplumsal gerilimlere bir tepki olarak şekillenmiştir. Neopopülist liderler, kendilerini "halkın gerçek temsilcileri" olarak sunarak, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri eleştirmekte, ancak bu eleştirileri çoğunlukla mevcut neoliberal yapıyı sorgulamadan yapmaktadır. Bunun yerine, halkın hoşnutsuzluğunu kendi siyasi ajandalarına yönlendirerek, mevcut ekonomik sistemin sadece belirli unsurlarını sürdürmeyi hedeflemektedirler. Bu bağlamda, neopopülist liderlerin halkla olan ilişkileri, samimi bir iletişim kurma çabasıyla güçlenmekte, fakat demokratik değerlerin aşınmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma, Avrupa'da neoliberal neopopülizmin yükselişini, özellikle İtalya ve Macaristan örnekleri üzerinden inceleyecektir. İtalya'da Silvio Berlusconi'nin liderliğindeki Forza Italia, neoliberal politikaları uygularken halkın ekonomik taleplerine yanıt verme iddiasıyla popülist bir söylem geliştirmiştir. Berlusconi'nin popülist stratejileri, neoliberal reformları destekleyen bir dil ve uygulama bütünlüğü içinde şekillenmiştir. Öte yandan, Macaristan'da Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz partisi, popülist söylemleri kullanarak halkın desteğini kazanmış, ancak aynı zamanda neoliberal ekonomik politikaları uygulamıştır. Orbán'ın yönetimi, neoliberal politikaları savunurken, kendisini halkın iradesini temsil eden bir lider olarak konumlandırmıştır. Bu durum, hem otoriterleşme eğilimlerini pekiştirmiş hem de demokratik kurumların zayıflamasına yol açmıştır.

Bu bağlamda, bu çalışma; neoliberalizmin ve neopopülizmin etkileşimini, bu iki fenomenin/ideolojinin/söylemin/stratejinin Avrupa'daki yansımalarını ve sonuçlarını derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda ikinci bölümde neopopülist

hareketlerin, neoliberal ekonomik politikalarla nasıl bir araya geldiği ve bu durumun toplumsal eşitsizlikler, demokrasi ve siyasi istikrar üzerindeki etkileri Avrupa özelinde iki farklı örnek üzerinden sorgulanacaktır. Böylece, Avrupa’da neoliberal neopopülizmin dinamikleri ve bunların demokratik değerler açısından taşıdığı tehditler üzerine kapsamlı bir anlayış geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

2.1. İtalya Örneğinde Neoliberal Neopopülizm

Bugünkü İtalya siyasi yapısında büyük rolü olan Roma İmparatorluğu, birçok siyasi, kültürel ve sosyal özelliklerini İtalya’ya aktarmıştır. Geçmişten günümüze Roma İmparatorluğu’ndan taşınan önemli özellikleri ile yeni dünya düzenine uyum sağlama çabası İtalya’da önemli olaylara sebep olmuştur (Duggan, 2020). İtalya ‘Risorgimento’ adını verdiği Türkçe de karşılığı ‘yeniden doğuş’ olan hareketi ile bin yılı aşkın süredir bölünmüş halde olan siyasi ve sosyal yapısını tekrar düzeltmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. 1789’da gerçekleşen Fransız İhtilali ile özgürlükçü, milliyetçi, liberal ideoloji temelleri birçok ülkede yayılmakla birlikte İtalya’nın yeniden doğuşunda da pay sahibidir. İtalya birçok açıdan yenilenme dönemine sahip olup birinci aşaması 1815-1849 yılları arasında gerçekleşmiştir. İdealist ve devrimci bir yapıya sahip olan İtalya ilk dönem yeniden doğuşunu siyasi anlamda kanıtlamıştır. İkinci aşaması ise 1850-1861 yılları arasında gerçekleşerek uluslararası alanda daha etkin olmasıyla birçok açıdan değişime girdiğini göstermiştir (Duggan, 2020).

İtalya reformlarının diğer ülkelerde gerçekleşen reformlardan ayrılan en önemli noktası, ülkede yaşanan iç savaşın ardından Giuseppe Garibaldi’nin 1860’lı yıllarda İtalya’da birlik sağlamak amacıyla çalışmalarda bulunmasıdır. Garibaldi, İtalya birlik ve beraberliğini, özgürlük ve eşitliğini sağlayabilmek için çalışmalar gerçekleştirmiştir (Duggan, 2020). İtalya yeniden doğuşunda milliyetçilik, kimlik, azınlık konularına da önem verilmiş olup günümüzde de popülist görüş sahip olduğu siyasal söylemlerinde azınlıklar, göçmenler, kimlik ve milliyetçilik düşüncesine yer vermektedir. Bu sebepten ötürü ülkenin siyasal yapısının hangi temellerle ortaya çıktığı, kurulumundan ve yaşadıkları siyasi olaylarda nelerin etkili olduğundan yola çıkarak popülist düşünce ile örtüşen özellikleri saptanmaktadır (Duggan, 2020).

Siyasi bütünlüğünü sağlayamaması nedeniyle karmaşık bir siyasi düzene sahip olan İtalya, Avrupa’nın en çok göç veren bölgesi olmuştur. Ulus bilinci ve milliyetçilik

düşüncesi edebiyata konu olmuş; Machiavelli, ‘barbar’ diye nitelendirdiği istilacıların ülkeden atılması düşüncesi ile uluslararası alanda konuşulmuştur (Kırlı, 2021). Roma İmparatorluğuna karşı özgürlük mücadelesinin etkileri de dahil olmak üzere birçok açıdan yeniden doğuş mücadelesi ihtiyaç olarak görülmüştür. İtalya’nın kendini bulma mücadelesi popülist siyasette ayrışmalara karşı olmasının nedenini gözler önüne sermektedir. Kendi içinde birçok kez ayrışan İtalya, bu dönemde ise kuzey ve güney şeklinde bölünme yaşamıştır. Günümüzde de etkisi devam eden kuzey bölgesi üstünlüğü ile ülke içindeki bölgesel parçalanma gözle görülmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütünün (OECD) 2018’de yayımladığı raporda yer alan gayrisafi hasılatlarında (GSYİH) en yüksek orana sahip bölgelerin kuzey bölgesi olmasından ve güney bölgesinde ortaya çıkan problemlerden de anlaşılmaktadır. Bu durum İtalyan siyasetinde etkin olan partileri ve popülist partilere bakışı da etkilemektedir (Kırlı, 2021).

İtalya’da faşizmin ortaya çıkması ise I. Dünya Savaşı’nın ardından gerçekleşmiş, siyasal ve ekonomik bunalımlar yaşanmasıyla ortaya çıkan siyasal bir hareket olarak bilinmektedir. 1922 de ise Benito Mussolini önderliğinde partiye dönüşerek bir çıkış yolu olarak seçilmiştir. I. Dünya Savaşı’nda başarılı olan tarafta yer almasına karşın kar elde edemeyen İtalya, Fransa ve İngiltere’ye karşıt görüşleriyle, kötüleşen siyasal ve ekonomik durumun kurtuluşunu sağlayacağı düşüncesiyle faşist partiyi iktidara getirmiştir (Çelikçi & Kakışım, 2013). Kontrolcü yapıya sahip olan faşist temeller İtalya’yı sıralı adımlarla kontrol altına almıştır. İtalyan ulus düşüncesini oluşturmak için birçok yenilik yapılmasına neden olmuş ve bu değişiklikler günümüz İtalya siyasi yapısının ve halkının önemli özelliklerini oluşturmuştur. Mussolini’nin yeni değerlere sahip İtalyan halkı oluşturma düşüncesiyle hareket etmesinin en büyük nedeni ulus bilincini ve İtalyan kimliği düşüncesini yaratmak ve sabit kılmaktır (Duggan, 2020).

‘Duçe kültünü’ yaratmaya çalışarak ‘duçe’ ismiyle Mussolini hatırlatılmaya çalışılmıştır. Antik Roma özelliklerini canlandırmayı amaçlayarak hedeflenen siyasi yapı ekonominin ve siyasi iktidarsızlığın çözümü olur umuduyla gerçekleştirilmeye çalışılmış, bu yolla I. Dünya Savaşı’nın izlerini silmeyi hedeflemişlerdir. II. Dünya Savaşı’nın ardından ortadan kalksa da faşist uygulamalar çeşitli olaylar ve etkileri nedeniyle tartışılmaktadır. Popülist söylemin aşırı milliyetçi olması, demokrasiyle kendine has iletişimi, insan hakları ve özgürlük kavramlarına uzaklığı nedeniyle bir açıdan faşizm ile

benzetiliyor olsa da bu konuda farklı teoriler ortaya atılmıştır (Çelikçi & Kakışım, 2013). Birçok siyasi değişikliğin etkisiyle bugünkü İtalya oluşmuştur.

İtalya II. Dünya Savaşı'nın ardından 1946 yılında Cumhuriyeti benimsemiştir. Akademik çalışmalar ve kamuoyunda İtalya'nın iki farklı cumhuriyet dönemine sahip olduğu anlatılmaktadır. 1948-1993 yılları 1. Cumhuriyet Dönemi olarak anılırken, 1993 yılından günümüze kadar olan kısım ise 2. Cumhuriyet Dönemi olarak anılmaktadır. İlk cumhuriyet temellerinde faşist izler görülmekte olup, kamu kurumlarında yer alan faşist temelleri engelleyerek İtalyan anayasasının nasıl olacağı, ekonominin nasıl iyileştirileceği konuları ile ilgilenilmiştir (Duggan, 2020).

İtalya'nın yeniden varoluş mücadelesi verdiği dönemde Komünist Parti en fazla desteği alan tarafı oluşturmaktadır. Daha sonra Eylem Partisi gelmekte ve ardından ise Hristiyan Demokrat Parti yer almaktadır. Siyasi geçmiş ve halkın tercih ettiği partiler popülist parti iktidarının oluşmasına sebep olmaktadır. Birçok açıdan çözüme kavuşamayan konuların devam etmesi, halk ile iletişimi yüksek popülist partilerin artmasına olanak tanımıştır. Ekonomide ise 1950-1960 yılları arasında yükselme yaşanmış fakat uzun sürmemiş, daha sonra ise 1978 yılında Hristiyan Demokrat Aldo Moro'nun Kızıl Tugaylar Örgütü tarafından öldürülmesiyle terör ve iç karışıklık artarak siyasetten ekonomiye, sosyal hayattan sağlığa birçok sorunu gündeme getirmiştir (Duggan, 2020).

İtalya siyasetinde günümüz yapısına yön veren değişiklikler 1994 yılı seçimleriyle Silvio Berlusconi ile devam etmiştir. Popülizmin net bir tanımının yapılamaması nedeniyle farklı yorumlamalar mevcut olsa da Berlusconi popülist etkilerin gözlemlendiği lider olarak yorumlanmaktadır. Forza İtalya'nın bu özelliği çeşitli parti ittifak hedefleri ile yorumlanarak, medyayı aracı seçtiği siyasi üslubunu ön plana çıkarmakta olup popülist düşüncüyü akıllara getirmektedir. Demokrat Partiyi muhalefet kanadına iten sağ koalisyon kendi içinde çelişen ekonomik stratejileri ile eleştirilse de karizmatik lider aracılığıyla başarılı olmuştur (Kırlı, 2021).

II. Dünya Savaşı'nda başarılı olan tarafta yer almasına rağmen hedeflediği kazancı elde edemeyen İtalya; 1994'e kadar 55'den fazla hükümet değiştirerek ekonomik, sosyal, sağlık, eğitim ve siyasal alanlarda kötüleşmelerin büyümesine sebep olmuştur. Forza İtalya 1994 yılında sağ popülist tarafta lider Silvio Berlusconi ile öne çıkmıştır. Kuzey

Ligi Partisi ise neo-faşist görüşleri olduğu yorumunun yapıldığı İtalyan Sosyal Hareketi ile koalisyon kurmuştur. Berlusconi önderliğinde kurulan koalisyonun çökmesi ve istifası ile İtalyan Merkez Bankası teknokratları tarafından kurulan hükümet ile tekrar düzen sağlanmaya çalışılmıştır. İtalyan siyasetinde birçok partinin yer alması, uzun yıllardır düzen oluşturulamaması partilerin başarı hedefleri için koalisyon kurmalarına neden olmuştur (Sokullu, 2018).

1990'lı yıllarda tekrar ittifak yolunu deneyen Berlusconi, Romano Prodi'nin önderliğini yaptığı Zeytin Ağacı Koalisyonu ile anlaşmıştır. 1996 seçimlerinde kurulan yeni Halk Partisi lideri olan Prodi, özelleştirmeyi destekleyen kamu harcamalarında reformlar yapan sol görüşü benimsemiştir. 1998 yılında istifası gerçekleşmiş ve değişen yönetim ile gerçekleşen 2001 seçimleriyle hükümet sağ kanada devredilmiştir. Berlusconi önderliğinde kurulan merkez sağ hükümeti oyların büyük çoğunluğunu alarak Merkez-Sol, Zeytin Ağacı koalisyonuna karşı galip gelmiş fakat bu başarı uzun soluklu olamamış, ekonomik anlamda vadedilen hedefler gerçekleştirilememiştir. İtalyan siyasetinde en fazla vaatlerin olduğu alan ekonomidir. İtalyan halkının önde gelen problem alanlarından biri de ekonomik anlamda yaşanan kötü şartlardır. 2005 yerel seçimlerinde sağ koalisyonun başarısızlığı merkez sola verilen destek ile anlaşılmaktadır. Bu girişiminin de başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından tekrar istifa eden Berlusconi koalisyondan çekilmiştir. 2008 yılında ise tekrar Özgürlükçü Halk Partisi koalisyonu ile aktif olan Berlusconi hükümeti kurmuş fakat ittifak parti oylarının düşmesine sebep olmuştur. %21,6 oy oranına sahip olan Özgürlükçü Halk Partisi ittifakı başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Sokullu, 2018).

İş adamı kimliği nedeniyle ekonomide atılım gerçekleştireceği düşüncesi başarısızlıkla sonuçlanan Berlusconi'nin yerine ekonomi profesörü olan Mario Monti geçmiştir. Ortaya çıkan sorunlarla birlikte yeni liderler seçilmesi çözüm sağlamamış, dağılan hükümet yapısıyla kötüleşen siyasal ortamın getirdiği problemlerde kalıcı olmuştur. Birçok bilim insanı tarafından bu durumun açıklaması, sağlam temellerin oluşturulamaması ve belirli ilkelere sahip olunamayan ülke yapısı olarak görülmektedir. İtalyan ulusalcılığının belirlenememesi, otorite ve özgürlük kavramları, kuzey ve güney şeklinde ayrışmaların yaşanması, din, kamu-özel açmazı gibi birçok konuda sorun alanlarının büyümesi ve stratejiler ile değişen hükümetlerin ortadan kalkmasının en

önemli nedeni olarak İtalya'nın kuruluşunda benimsenemeyen ulusal temeller görülmüştür (Duggan, 2020).

2011 yılında Mario Monti sağ ve sol görüşün ortak kararı ile yönetime gelmiştir. 2013 yılında ise Demokratik Parti önderliğinde kurulan koalisyon ile Enrico Letto gelmiş fakat daha sonra görevini Matteo Renzi'ye devretmiştir. Renzi beklediği desteği alamaması ve istediği başarıları sağlayamaması nedeniyle 2016 yılında istifa etmiştir. 70 yıllık geçmişe sahip olan İtalya'nın 63. hükümetinin bu şekilde sona ermesinden de anlaşılacağı üzere istikrarsız siyasal yapısı, yapılan reformlara rağmen devam etmiştir. Tarihsel geçmişi incelendiğinde birçok kez istifa ile sonuçlanan hükümet kurulumları mevcuttur. İtalyan partilerinin en fazla bahsettiği konu, İtalyan Ulusu düşüncesi ve sağlam temelli siyasi sistem düşüncesidir. Fakat bu düşünce birçok kez başarısızlıkla sonuçlanmış ve gerçekleştirilemeyen hedefler kurulan hükümetlerin dağılmasına sebep olmuştur (Sokullu, 2018).

İtalya siyasetinin istikrarsız bir görüntü sergilemesi; krallık, faşizm ve cumhuriyet dönemine geçişi beraberinde getirmiş fakat bu değişikliklere rağmen çözölemeyen problemler ile halkın hükümete duyduğu güven gün geçtikçe azalmıştır. İtalya'nın siyasi tarihinden de anlaşılacağı üzere siyasi istikrar sağlanamaması uzun yıllardır gündemde olan bir problem olarak görülmektedir. İtalya birçok farklı yönetim tarzının ardından benimsediği Cumhuriyet Dönemi'nde de siyasi birlik ve düzen sağlayamamış, değişen hükümetler ile dengesiz siyasal sistemlere sebep olmuştur. Parlamenter Cumhuriyet Sistemi seçilmesinin ardından bu düzensizlik devam etmiş ve çok partili İtalyan siyasi yapısında da sıkıntılar yaşanmıştır.

İtalyan halkının siyasete yön veren sesi ise 2018 seçimlerinde duyulmuştur. Rosatellum seçim kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte gerçekleştirilen ilk ulusal seçimde %72,4 oranında katılım sağlanmıştır. Lig Partisi oyların %17,35'ini almış, Beş Yıldız Hareketi ise %32,68'ini alarak lider olmuştur. Seçimlere yön veren popülist düşüncenin ortaya çıkışı ve halkın çözüm olarak popülist düşüncüyü benimsemesinin tarihsel bir açıklaması bulunmaktadır. Popülizmin AB şüphesiliği 2018 seçimlerinde özellikle İtalyan siyaseti ve Avrupa için önemli olup, popülist partinin ilk defa iktidara gelmesi dikkat çekmektedir (Sokullu, 2018).

2018 yılında 65. hükümet sistemi popülist görüşle kurulmuştur. Birinci Cumhuriyet döneminde alışık olunan tablo, Hristiyan demokratların öncülüğü ve Demokratik Sol muhalefetin ardından gelmesidir. Siyasi geçmişi karmaşık olan parti I. ve II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaşın etkilerini taşımaktadır. İtalya’da seçimler 4 yılda bir yapılmakta ve seçim barajı mevcut olup %4 olarak belirlenmektedir. Bu nedenle de koalisyon kurmaya meyilli olan partiler iktidar yarışındadır. İtalya politikasında aktif olan partilerin sık değişmesine ve partilerin belirli bir sisteme oturamamasına rağmen İtalyan siyasetinde değiştirilemeyen bir sistem yapısı mevcuttur. Oligarşik bir yapılanmaya sahip olan partiler, yetkileri parti yürütme komitesinde toplamakta ve sekretarya yürütme işlemini yapmaktadır (Sokullu, 2018).

2.1.1 İtalya’da Popülist Partiler ve Neopopülist Görünümler

İtalya, tarihsel olarak popülist hareketlerin ve liderlerin güçlü siyasi varlık gösterdiği bir ülke olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren neopopülizmin farklı biçimlerine tanık olan İtalyan siyaseti, hem sağ hem de sol kanatta popülist hareketlerin etkisi altında kalmıştır. Popülist hareketlerin en belirgin özelliği, elit karşıtlığı ve halkın iradesine vurgu yaparak siyasi sisteme karşı alternatif bir söylem geliştirmeleridir. Bu hareketler, geleneksel siyasi partilerin ve elitlerin halktan koptuğunu iddia ederek, halkı merkeze alan bir siyaset anlayışı ortaya koymaktadır (Zaric, 2021).

İtalya’daki popülist hareketlerin kökeni, özellikle Halk Partisi (Partito Popolare) ve Hristiyan Demokratlar gibi 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan partilerle şekillense de, modern anlamda popülist söylemlerin yükselişi Silvio Berlusconi ile yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Berlusconi, 1990’larda kurduğu Forza Italia ile İtalyan siyasetinde neoliberal ekonomi politikalarını savunurken, aynı zamanda elit karşıtlığı, medya gücü ve popülist söylemlerle halkın desteğini kazanmıştır. Berlusconi’nin liderliğinde İtalyan popülizmi, yalnızca ekonomik sorunları çözme vaadinde bulunmakla kalmamış, aynı zamanda İtalyan toplumunun farklı kesimlerine hitap eden bir kültürel popülizme dönüşmüştür (Bordignon & Ceccarini, 2015).

Berlusconi’nin popülist liderliği, İtalya’da medyanın siyasi bir araç olarak kullanılmasının en çarpıcı örneği olarak tarihe geçmiştir. Berlusconi, medya imparatorluğunu kullanarak kamuoyunu manipüle etmiş, politikalarını meşrulaştırmış ve popülist söylemleriyle halkın duygularına hitap etmiştir. Bu süreç, İtalya’da yeni bir

neopopülist dalganın temelini atmıştır. Neopopülizm, klasik popülizmin halk-elit ikilemini korurken, modern medya, kültürel dinamikler ve neoliberal ekonomi politikalarıyla birleşerek daha karmaşık bir hale gelmiştir. Berlusconi'nin ardından, Beş Yıldız Hareketi (Movimento 5 Stelle) ve Lega Nord gibi partiler, İtalyan siyasetinde popülist dalgayı sürdürmüşlerdir. Beş Yıldız Hareketi, lideri Beppe Grillo önderliğinde, elit karşıtlığı ve yolsuzluk karşıtı söylemleriyle büyük bir halk desteği kazanmış ve İtalya'da yeni bir siyaset tarzının öncüsü olmuştur. Teknoloji kullanımına ve dijital demokratikleşmeye vurgu yapan bu hareket; siyasetin doğrudan halkla yapılması gerektiğini savunmuş ve siyasi elitlerin aradan çıkarılması gerektiğini öne sürmüştür. Bu yeni popülist parti, neoliberal ekonomi politikalarına karşı halkın taleplerini savunurken, klasik popülist hareketlerden farklı bir yol izlemiştir. Buna paralel olarak Lega Nord, başta Kuzey İtalya'nın çıkarlarını savunan bir bölgesel parti olarak ortaya çıksa da, lideri Matteo Salvini ile birlikte ülke çapında bir hareket haline gelmiş ve göçmen karşıtı, milliyetçi bir popülist söylem geliştirmiştir. Salvini, Berlusconi'nin popülist söylemlerini daha keskin bir milliyetçilikle birleştirerek, İtalyan toplumunda büyük bir kutuplaşmaya yol açmıştır. Salvini'nin popülizmi, özellikle göçmen karşıtlığı, Avrupa Birliği eleştirisi ve güçlü bir liderlik iddiasıyla karakterize edilmiştir. Bu süreç, İtalya'da neopopülizmin yükselişi olarak değerlendirilebilir (Konak, 2022).

İtalya'da partilerin kuruluşu, örgütlenme, koalisyon ve hükümet oluşumlarının anlaşılması zor bir görünüme sahiptir. İtalya'da her seçim döneminde ulusal ve bölgesel örgütlenen çok sayıda parti ortaya çıkmaktadır. Eski partiler ise koalisyonlarla ve bireysel şekilde varlıklarını sürdürmektedirler. İtalya'da popülist partilerin bu şekilde yükselişi, sadece bir politik değişimden ibaret değildir. Aynı zamanda, popülist hareketlerin ekonomik, kültürel ve sosyal faktörler üzerinden siyaset yapma biçimlerini yeniden tanımladığı bir sürecin göstergesidir. Popülist partiler, neoliberal ekonomi politikalarının yarattığı eşitsizliklere halkçı söylemlerle karşılık verirken, aynı zamanda medyanın gücünü kullanarak halkın duygusal tepkilerini yönlendirmekte başarılı olmuşlardır. Bu bağlamda, İtalya'daki popülist hareketler hem Avrupa'da hem de dünyada popülist siyasetin yükselişine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir (Zaric, 2021).

2.1.1.1. Beş Yıldız Hareketi

Dünya siyasetinde popülizmin farklı türlerinin popülerliğini gün geçtikçe artırmasıyla birlikte farklı parti örnekleri ve koalisyonlarda popülizmin etkileri görülen

İtalya politikası önemli bir yer kaplamaktadır. 2007-2008 krizi ile birlikte büyüyen ekonomik sorunlar, siyasetçilerin halktan kopuk kararlarla sorunların büyümesine sebep olması, güvenlik sorunlarının teknolojinin de gelişmesiyle birlikte artması; halkla iletişimi yüksek, sorunlara yönelik vaatlere sahip popülist partilerin artmasına yol açmış, popülist partiler İtalya’da %50’den fazla oya sahip olmuştur (Verbeek & Zaslove, 2016).

İtalya’da uzun yıllardır süregelen problemlerin değişen sistemler ve kullanılan yöntemler ile iyileşememesi, ortaya çıkan yeni parti idealleri ve stratejileriyle umut olarak görülmüştür. 1990’lı yıllardan itibaren halkın siyasi ve ekonomik alanlar başta olmak üzere düzelme beklentisini karşılama vaadi etkili olmuş ve parti yeni bir yapılanma olmasına rağmen yoğun ilgiyle siyasi alanda kendini göstermiştir. Popülist partilerin İtalyan siyasetinde yönetime gelmesi İtalya güncel siyasetiyle ve halkın istekleriyle ilgili izlenim sahibi olunmasını sağlamaktadır. Siyasi geçmişi karmaşık olan hükümette %4 barajının olması sebebiyle partiler yaşamlarını devam ettirebilmek için koalisyon kurmaya yatkındır. 5 Yıldız Hareketi’nin ise popülist hükümet kurarak hızlı bir başarıya ulaşması dikkatleri üzerine çekmesine sebep olmuştur (Sokullu, 2018).

Kuzey Ligi, Umberto Bossi yönetiminde İtalya’nın bölgesel farklılıklarına değinerek güneyde ekonomik kötüleşmeyi, güvenlik ihlallerinin ve suç oranının artmasını antagonizma temelinde incelemiştir. Güneyin düzelmeyen problemleri tembellik olarak değerlendirilse de İtalya’nın ulusal düşünceye sahip olamayışı kalıcı olan problemleri arasındadır. Muhalefet olarak ise Silvio Berlusconi merkez sağ düşüncesinin hakim olduğu Forza İtalya ile politikada kendini göstermiştir. Yine İtalya hükümetinde yer almak için hızlı büyüyen bir diğer parti olan Kuzey Ligi sağ yönelimde etkin olmuştur. Popülist duruşları ve İtalyan devlet yapısına uygun buldukları stratejileri dışlayıcı ve ayırıştırma yönelik olması sebebiyle de sağ ve radikal sağ görüşe yakın görülmektedir. Popülist partilerin iyi karşılandığı siyasi ortamda 2009 yılında Beppe Grillo tarafından ‘Movimento 5 Stelle’(M5S) ‘Beş Yıldız Hareketi’ ortaya çıkmıştır. Ayırıştırıcı görüşlerle popülist siyaseti, İtalya’da uygulamaya koyan partilerin aksine Grillo, partiyi ne sol ne sağ ikileminin üstünde bir parti olarak tanımlayarak kapsayıcı bir tutum sergilemektedir (Konak, 2022).

Komedyen kimliğini kullanarak hiciv yoluyla devletin sıkıntılarından bahsedip İtalyan halkı ile birebir iletişim kuran Grillo, halk tarafından iyi karşılanarak

benimsenmiştir. Grillo'nun siyasi üslubunu ve gösterdiği popülist özellikleri diğerlerinden ayıran en önemli yönü, teknolojiyi iyi kullanarak 2005'de aktif kullandığı blogu ile İtalyan halkına seslenmesidir. İnternet ağlarını demokrasi aracı olarak kullanmış, halkın sorunlarıyla ilgili karizmatik lider özelliklerini gösterip aktif politika yapmıştır. 'Meet up' gruplarının kurulması, toplantıların artması ve internet tabanlı haberleşme platformlarını aktif kullanımı ile ekonomiden sağlığa, eğitimden politikaya kadar halkın isteklerini dinleyerek yeni parti olmasının avantajını kullanmayı başarmıştır (Turner, 2013).

Beppe Grillo ve Gianroberto Casaleggio'nun 2009'da kurduğu 5 Yıldız Hareketi, Grillo'nun uzun yıllardır komedyenlik yaparak siyasi sistemi ve İtalya'nın ekonomik, sağlık, eğitim alanlarında eksik yönlerini iğneleyerek anlatması zamanla parti düşüncesine dönüşmüştür. Teknolojiyi ve internet iletişimini kullanarak halka ulaşan Grillo, popülist siyasette yer alan aracısız bir şekilde halkla birebir iletişim yolunu kullanmıştır. Blog kanallarını ve sahne performanslarını politika sahası haline getirerek, halkın sorunlarına halktan biri olarak cevap verme stratejisiyle ortaya çıkmıştır. Halkla 'biz' olma düşüncesiyle hiyerarşik engelleri ortadan kaldırmış, problemlerle halkın istediği şekilde mücadele etme düşüncesiyle yola çıkarak, sorunlarla baş etmek istediği fikrini halka sunmuştur. Grillo 'onlar' ve 'biz' düşüncesini entegre ettiği konuşmalarında halka bir bütün olarak seslenmiş, bunun yanında halkın iletişim kurduğu karizmatik lider olarak popülist siyasetin birçok özelliğini uygulayan politikaya sahip olmuştur (Sokullu, 2018).

Grillo Beş Yıldız Hareketinde "temiz su, internet, çevre, ulaşım ve gıda güvenliği" olmak üzere beş unsurdan bahsetmektedir. Bunlar dışında terör, yolsuzluk ve İtalya'nın bölgesel güvenlik sorunlarına da değinen Grillo, artan toplantıları ile birlikte halkı örgütlemiştir. Siber suçlar teknolojinin gelişmesiyle artmış ve bu konuya değinerek halkın can ile mal güvenliği, yaşam fonksiyonlarını etkileyen faktörleri düzeltme hedefinde faaliyetlerini artırmıştır (Sokullu, 2018). 2012 yerel seçimlerinde dokuz belediyeyi kazanmasıyla partiye duyulan güveni artırmıştır. Bölgesel kazanılan bir zafer olmaması nedeniyle umut vadettiği düşüncesi topluma yerleşmiştir. 2013 ulusal seçimlerinde ise 5 Yıldız Hareketi'nin kazandığı oylar yalnız İtalya geçmişinde değil; Avrupa siyasetinde II. Dünya Savaşı'nın ardından kazanılan en yüksek oy oranı olarak önem arz etmektedir. Koalisyon kurmadan ulusal anlamda %25,56 oy alarak zafer kazanmıştır (Sokullu, 2018).

İtalya siyasetinde ‘Temiz Eller’ adıyla gerçekleştirilen yolsuzluk operasyonu çok köklü çapta olmuş ve yıllarca sürmüştür. İtalyan hükümeti ve bilinen önemli simalarında karıştığı bu operasyonla yenilenmeye gidilmiştir. Ülkenin siyasi anlamda yenilenmesine yol açan bu operasyonun ardından yeni kurulmuş genç, dinamik ve teknolojiyi iyi kullanan yapısı nedeniyle 5 Yıldız Hareketi dikkat çekmektedir. Toplumun genç nüfusuna hitap eden parti geleneksel iletişimi, yönetimi, planlama stratejilerini kullanmamış; genç işsizliğinin, ekonomik durumun yıllar içinde yapılan planlamalarla iyileşmemesi sebebiyle, yeni bir umut olması istemiyle tercih edilmiştir. İtalyan halkının desteğini almak, ulusalcılık düşüncesinin kalıcı yapıda benimsenmesini sağlamak amacıyla Avrupa şüpheciliği ve göç olgusuna karşıtlığı ile bağlantılı olarak doğum oranlarının artırma hedefiyle İtalyan ulusunun çoğaltılması konusunda çağrılarda bulunmuştur (Sokullu, 2018).

2018 yılında benzer düşünceyle yola çıkarak göçmenlere karşı duruş sergileyen parti lideri Luigi Di Maio, göçmenlerin evi olma görevinin İtalya’da olmaması gerektiğini vurgulamıştır. 2018 seçimlerinde %26 başarı oranına sahip olan 5 Yıldız Hareketi ekonomik anlamda yardım çağrısında bulunan halkın genç işsizlik ile ilgili söylemlerine karşılık olarak yürüttüğü politikalarının etkisini görmektedir. ‘Vatandaş maaşı’ adı verdikleri işsizlik maaşı ile genç nüfustan büyük oy kazanan parti, popülist siyasetin başarılı yüzü olmayı başarmıştır. Dönemin parti lideri Di Maio, düzenli olmayan çalışma hayatı ile dikkat çeken, diplomaları olmayan fakat halk ile iletişimi yüksek bir lider olarak görülmektedir. 2018 yılının oranları şu şekilde seyretmektedir: 5 Yıldız Hareketi %37, ardından Lig Partisi, Forza Italia (Berlusconi önderliğinde), İtalya’nın Kardeşleri Partisi ile oluşturdukları koalisyon %37 oy ile gelmektedir (Kırlı, 2021).

İtalyan siyasi tarihi popülist görüşün ortaya çıkmasında destekleyen bir geçmişe sahiptir. Sürekli yenilenen problemler ve güvenlik sorunları, ekonomik yapılanmaların dengesiz seyretmesi, halkın çağrıları ve ülkenin yapısı popülist partinin sunduğu güven ortamına uygun bulunmaktadır. Faşist dönem geçiren İtalya, halkı örgütlenme planı ve halkın ihtiyacına yönelik hareket ettiklerini savundukları düşünce yapısını strateji edinen politikaya sahiptir. 5 Yıldız Hareketi’nin her ne kadar meşruiyet krizi ile ortaya çıktığı düşünülse de birçok problemi çözme umudu ve halka güven hissi vermesiyle ön plana çıkmıştır. Başarısını tek bir nedene bağlayarak yorumlamak doğru olmamakla birlikte İtalyan siyasetine genel bir yorumlamada bulunmak daha doğru olacaktır. Başarılı

yöneticiliği ile adından söz ettiren Di Maio, 2020 yılında istifa ederek kamuoyunda beklenmedik tepkilere sebep olmuştur. Partinin başına Vito Claudio Crimi getirilmiş ardından 5 Yıldız Hareketi'nin Lig Partisi ile kurduğu koalisyon Lig Partisi'nin erken seçim istemesiyle bozulmuştur (Galbo, 2019).

Önceki yıllarda sıkça eleştirdiği sol demokrat parti ile koalisyon girişimlerinde bulunması kötü yorumlansa da koalisyonun amacı Lig Partisi'nin hedeflediği erken seçimi gerçekleştirmemektir. Di Maoi'nin istifasını da bu zayıf temelli koalisyon hedefi ile ilişkilendirmişlerdir. Sol eğilimli özgürler ve eşitler, Demokratik Parti ve 5 Yıldız Hareketi arasında kurulan koalisyon Demokrat Parti dengesiz kararları ile çıkmaza girmiş; Giuseppe Conte'nin 2021 pandemi döneminde istifa etmesiyle ve barışmanın uzun süre sağlanamaması problemleri artırmıştır (Galbo, 2019).

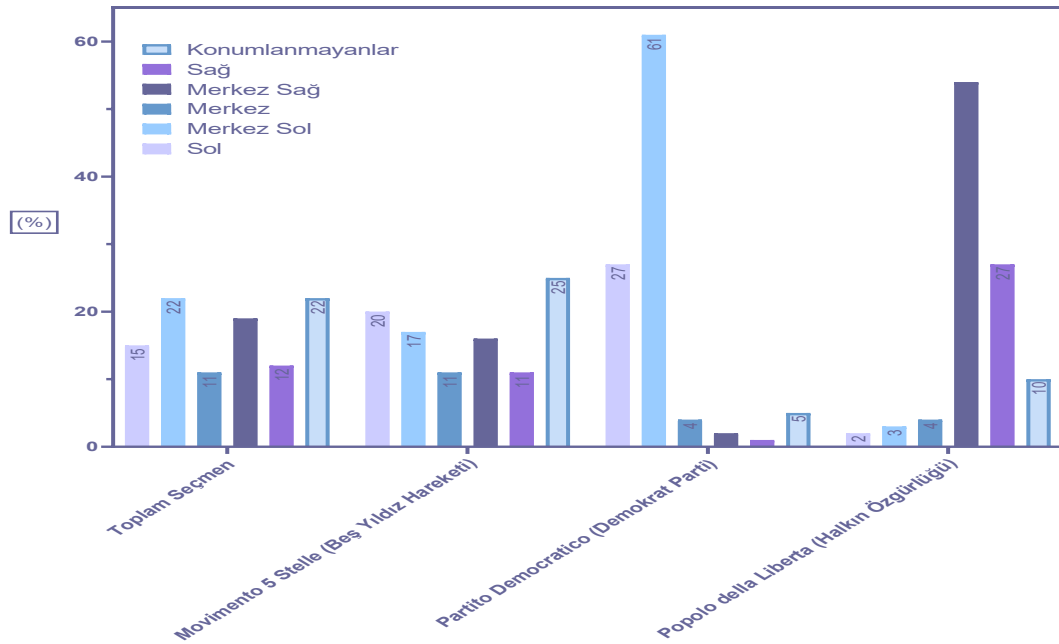
Grillo, temsili demokrasiye karşı tavrı ve halk ile doğrudan iletişim kurduğu yöntemleriyle popülist düşüncenin karizmatik lideri olarak görülmektedir. Grillo, retorik ve üslubu ile karizmatik otoriter özelliklerini tümünü karşılayarak kısa sürede destek bulmuş ve politikaya hızlı giriş yapmıştır. Kendisini halka halktan biri gibi göstererek, halkın dilini, jest ve mimiklerini kullanmaktadır. Halkın sorun olarak gördüğü noktaları kendi sorunu gibi benimsediğini anlatmakta ve halka karşı desteğini her fırsatta vurgulamaktadır. Bu sayede halkla ilişkisini kuvvetlendirerek destek bulmayı amaçlamaktadır. Popülist siyasetin biz ve onlar şeklinde sunduğu ayrıştırmada Grillo'nun düşman olarak gördüğü kesim sermaye sahipleri ve sanayiciler olarak bilinmektedir (Konak, 2022).

Grillo, sağ ve sola yakın tavır sergilemeyerek kendisini ideolojiler üstü yaklaşım olarak görmüş, popülist siyasetin tam bir tanımının mevcut olmaması nedeniyle birçok parti ve gruplaşma tarafından bu düşüncede yorumlamalar yapılmıştır (Pirro, 2018). Beş Yıldız Hareketi'nin çevre sorunlarına odaklanan çalışmalar yapması, gelir eşitsizlikleri ve genç işsizlik oranlarıyla ilgili halkın yanında oldukları görüşlerde bulunması, güvenlik açıklarını kapatıp suç oranlarında azalmayı hedeflemesi ve sosyal politika yürüterek birçok yenilik hedeflerini halka sunması partinin halk tarafından benimsenmesini kolaylaştırmıştır (Conti & Memoli, 2015).

Kendi görüşünü ideolojiler üstü olarak tanımlayan parti aldığı oyların yaklaşık %50'sini sağ görüşte olan bölgelerden sağladığı için kendi düşüncesini sağ veya sol

popülist temelde kısıtlamak istememiştir (Natale, 2014). Bu stratejinin başarılı olduğu oy oranlarının sağ ve sol taraftan yakın oranda gelmesiyle anlaşılmaktadır. 2012'den önce sol kanattan %48 oy oranı sağlanırken daha sonraki yıllarda bu oran %33'e düşmüştür. Sağ kanattan toplanan oy oranı ise %11'den %33'e yükselmiştir. Genel itibariyle ideolojiler üstü tanımlama ile oy oranını artırdığı seçim sonuçlarında görülmektedir (Diamant, 2014). Partinin halkla iletişimde saptadığı tüm sorunlara değinmesi ve hem sağ tarafın hem de sol tarafın beklentilerini karşılama çabası oy toplamasında önemli olmuştur. Sol kanatın çevreye verdiği önem ve sağ kanadın İtalya ulusalcılığını artırma isteği; AB karşıtı yorumlamaları ile ekonomik hedefleri partinin ilgilendiği konular arasındadır (Franzosi, Marone, & Salvati, 2015). Laclau'cu popülist görüşe benzetilen partinin bu stratejisi halkın talebinden gelmektedir. Güncel politika toplumsal karışıklıklara ve siyasi kimlik krizinin süreçlerini vurgulayan bir bakış açısına sahiptir. Parti halkın temsil edilme isteğini birçok farklı grubu tek bir amaçta birleştirerek yapmayı hedeflemektedir.

Şekil-1: 2013 Genel Seçimlerinde Parti Yönelimlerine Göre Oy Oranları

Kaynak: Natale, 2014

Şekil 1.'de ideolojiler üstü fikrini destekler nitelikte sonuçlara sahiptir. Grillo'nun amacı, pasif izleyici konumundaki seçmenlerin politikada etkin karar alması ve oy kullanmasını sağlamak olduğu için bu oy oranlarından bunu da başardığı görülmektedir.

Ayrıca bu stratejiyi YouTube kanalı üzerinden bilgilendirme yaparak ve canlı kayıt açarak halkla paylaşması dikkat çekmektedir (Bordignon & Ceccarini, 2015).

Karizmatik lider olarak halk tarafından büyük ilgiyle karşılanan Grillo, kurduğu internet üzerinden iletişim hatları, partinin sahip olduğu kilit özellikler ve yürüttükleri politika ile günümüzde de devamlı kendinden söz ettirmektedir. En önemli duyuruların ve iletişimin gerçekleştiği site, ismini Rousseau'dan almaktadır. Oylamalar ile halkın düşüncesini öğrenip stratejiler geliştirdiği aracı olarak yine bu site kullanılmıştır (Bordignon & Ceccarini, 2015). Doğrudan demokrasiyi seçtiklerinin en önemli kanıtı da bu internet erişim ağları olarak görülmektedir.

2018 seçimlerinde “katıl, seç, değiştir” mottosuyla büyük oy oranına sahip olan Beş Yıldız Hareketi lideri Grillo, İtalyan siyasetinde benzeri görülmemiş bir yöntem, üsluba ve kitleleri mobilize etme yeteneğine sahiptir. 2010 bölge seçimlerinde ve 2012 yerel seçimlerinde bir milyonun üzerinde oy almış Özgürlükçü Halk Partisi ve Demokratik Parti ile birlikte en fazla oy alan 3 partiden biri olmuştur. Siyasi spektrumda birleşmemiş ideoloji ve görüşlerini sınırlandırdığı, sağ ve sol kanatta bulunmadığı için dönemin partilerinden ayrılmaktadır. Halk ile iletişimini aracısız gerçekleştiren parti kendisini halktan biri olarak gösterme amacı taşımaktadır. Avrupa bölgesinde popülerliğini artıran sağ ve sol yönelimli popülist partiler; Polonya, Macaristan ve ABD gibi birçok ülkede büyük destek alıp kitleleri yönetirken; İtalya’da farklı fikirleriyle öne çıkan popülist görüşlü 5 Yıldız Hareketi İtalyan siyasetinin geometrisinin yeniden şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Sokullu, 2018).

5 Yıldız Hareketi İtalya’nın kendi içinde bölgesel güvenlik problemleri yaşadığı; göç sorununun giderek arttığı, işsizlik ve ekonomik sıkıntıların çözülemediği ve kar elde etme peşinde olan elitlerden şikâyet edildiği bir dönemde ortaya çıkarak bu konularda ortaya attığı fikirleriyle büyük destek görmüştür. %32,7 oranla en fazla (2018) oyu Beş Yıldız Hareketi, Matteo Salvini’nin kurduğu Lega aracılığıyla mecliste büyük yetkiye sahip olmuştur. Merkez sol oy kaybederek 60 sandalyeye sahip olabilmiş; buna karşılık merkez sağ, 137 sandalyeyi kazanmıştır. Popülist görüşlü Kuzey Ligi partisi seçimin en fazla oy alan ikinci partisi olmuştur. Bu seçimlerden İtalyan halkının popülist görüşü benimsediği sonucuna varılmaktadır (Sokullu, 2018).

Tüm bu söylenenlerden hareketle 5 Yıldız Hareketi için Rossi (2023)'e atıfla genel bir değerlendirme yapılacak olursa kendisini post-ideolojik olarak tanımlayan ve siyasi sağ-sol yelpazesini aştığını iddia eden hareketin bu iddiaları araştırılmaya muhtaç görünmektedir. Genel olarak 5 Yıldız Hareketi'nin ev sahibi ideolojisinin, partinin 'eklektik' ve ideolojik konumunun 'atipik', 'çok değerlikli', 'esnek' ve hatta 'eksik' olması nedeniyle tanımlanmasının zor olduğu iddia edilse de, partinin çevrimiçi platformu Rousseau'ya odaklanarak parti hakkında bir sonuca varmak mümkün görünmektedir. Hareket için sadece teknik bir araç değil, aksine kilit bir özellik olarak değerlendirilen platform 'aşağıdan demokrasiyi teşvik etmek için katılım mimarisi' olarak tanımlanmaktadır. 5 Yıldız hareketi neredeyse sadece çevrimiçi olarak faaliyet göstermiştir. Doğrudan demokrasi platformu Rousseau aracılığıyla 5 Yıldız Hareketi herhangi bir coğrafi aracılık olmaksızın 'halka' hitap etmiştir. Bu bilgi teknolojisinin rolü, 'insanların kendilerini aktif özneler olarak güçlendirdiği' bir tür 'teknolojik ütopyacılık' içermektedir. Yine de, doğrudan demokrasiyi uygulamasına rağmen, platform, demos'u dağıtmayı ve bir tür 'temsili karşıtı temsili' ifade etmeyi amaçlayan neoliberal bir rasyonalite tarafından bilgilendirilmektedir. İlk olarak, Rousseau'nun doğası, siyasi kararların alanını kamusal alanı özele kaydırmanın neoliberal rasyonalitesini yansıtmaktadır. Dikkat edilmesi gereken ilk husus, platformun kendisinin bir şirket olmasıdır. Dolayısıyla platformun maddeselliği, siyasi yaşamın ekonomileştirilmesi ve piyasanın siyasi alana fiziksel olarak nüfuz etmesi şeklindeki neoliberal mantığa yanıt vermektedir. Büyük şirketlere seçimleri finanse etme yetkisi verilmesi, 'neoliberal demokraside halk egemenliğinin nihai simgesidir'. Bu perspektiften bakıldığında, şirketlerin 'fikirler pazarının' 'sermayesine', yani tüketicilerin (yani seçmenlerin) seçimlerini yönlendirmek için konuşmalara yatırım yapmalarına izin verilmektedir. Rousseau, devletin mevcut kurumlarına alternatif bir siyasi platform yaratarak bu mantığı değiştirmektedir. Gerçekten de platformda siyaset, onu 'dışarıdan' etkilemeye çalışmak yerine ona ev sahipliği yapan özel bir şirket tarafından sahiplenilmektedir. Böylece platform, kamusal alanı yönetmenin bir aracı haline gelmektedir. Bu, basitçe piyasanın kamusal alana nüfuz etmesine değil, daha ziyade 'kamusal ya da siyasi kaygıların piyasalar tarafından emilmesine' işaret etmektedir. Bu şekilde Rousseau, politika alanını ve politika oluşturma süreçlerini kamusal alandan özel alana kaydırmaktadır.

2.1.1.2. Lig Partisi (LEGA)

Avrupa’da popülist partiler etkinliğini gün geçtikçe artırmaktadır. Avrupa kültürüne zarar verdikleri düşünülen ve ayrışan tavırları nedeniyle ötekileştirdikleri gruplara karşı olup ulusal kültüre değer vermektelerdir. Yabancı düşmanlığını, göçmenlere karşı gerçekleştirerek ulusal benliği bozdukları düşüncesini savunmaktalardır. Küreselleşme karşıtı düşünceleriyle düzen karşıtı retorik sergileseler de halkın desteğinin artırarak Avrupa’ya hâkim olan popülist düşünce, dünya siyasetinde birçok ülkenin üslubu olmuştur. Batı Avrupa’da yükselişte olan popülist partilerde de ayrışan gruplara düşmanlık ve elitlere karşı eleştiri görülmüş ve küreselleşme karşıtı temellere sahip aynı zamanda halkın savunucusu olma görevini üstlenmiş bulunmaktadır. İkinci Cumhuriyet Dönemi İtalyan siyasetinde aktif olan Lig Partisi de bu özellikleri ile öne çıkmaktadır (Cento Bull, 2018).

Coğrafi yön isimleri kavramsal olarak kullanılmış olsa da, tarih boyunca birçok karşıtlığın açıklanması amacıyla kullanılmıştır. İtalya 19. Yüzyılın son çevreğine kadar güney, orta ve kuzey olmak üzere üç ana bölgeye ayrılarak incelenmektedir. Kuzey bölgesi 1990’lı yıllardan itibaren sesini yükseltmiş ve zaman içinde ‘kuzeyin bir uzantısı’ olarak İtalya’da önemli görülen bölgelerden biri olan Toskana’ya kadar ilerlemiştir (Arisoy, 2010). 1990’lı yılların başında gerçekleşen ve siyasal partilerin çökmesiyle sonuçlanan krizin ardından ‘İtalyan Devrimi’ ve ‘İkinci Cumhuriyet’ olarak anılan yeniden düzenin kurulmaya çalışıldığı sürecin başlamasıyla birlikte; halkın siyasi yaşama katılımında azalma, kayırmacılık ve yolsuzluk, siyasal elite duyulan güvenin azalması engellenmeye çalışılmaktadır. İtalya siyasetinde üst üste kurulmaya çalışılan düzenin hayal kırıklığıyla sonuçlanmasının ardından, tüm düzen kurma eylemlerinin bir kısır döngüden ibaret olduğu görüşü yayılmaktadır. 1990’ların başından itibaren siyasi- idari krizin belirgin bir hal almasıyla birlikte bölgeler mevcut sisteme ayak uydurmaya başlamış, özellikle kuzey bölgesinde ortaya çıkan tepkilerle birlikte Kuzey Ligi (Lega Nord) hareketinin destek bulmasına yol açmıştır (Arisoy, 2010).

Partinin kendinden söz ettirmesi 1992 seçimleriyle olmuş, Kuzey Ligi %8,7’lik bir oy oranına sahip olup, kuzey bölgesinden aldığı oy %17, Lambardiya’da %20,5’e ulaşmıştır. İtalya’nın endüstriyel başkenti sayılan Milano’da kent meclisindeki en büyük parti olmuştur. 1994 genel seçimlerinde ise Kuzey Ligi, Silvio Berlusconi liderliğindeki Forza Italia ile ittifak kurarak Özgürlükler Kutbu (PdL) koalisyonunda yer almıştır.

Berlusconi önderliğinde kuzey ve güney bölgelerine ayrı koalisyonlar kurularak siyasi uyumsuzluklara sebep olunmuştur. Müzakereler sonrasında koalisyon kurulmuş, 1994 seçimlerinde Kuzey Ligi 117 milletvekili ve 61 senatörle parlamentodaki çoğunluğu oluşturmaktadır. Fakat bunun aksine kendi seçim bölgelerinin oy oranlarında azalma yaşanmıştır. Mevcut seçimden birkaç ay önce gerçekleşen seçimde %40'dan fazla oy sahibi olduğu Milano'da 1994 genel seçimlerinde %16 oy sahibi olması da siyasi istikrarın tam olarak sağlanmadığının ve koalisyonlar yoluyla oy oranlarının arttırıldığının göstergesidir. Diğer bir yandan koalisyon içinde bulunmasına rağmen FI ile düşmanlığını sürdürmeye devam etmekte olup, Kuzey Ligi'nin ayrılma kararı Forza İtalya'yı erken seçime sürüklemiştir. Koalisyonun bitirilmesinin ardından gerçekleşen seçimlerde Veneto bölgesinde %30, Lombardiya'da %25, ulusal düzeyde ise %10,4 oranında oy toplamış ve bu dönemin ardından federal yapılanmayı savunan görüşlerine değişiklik yaparak ayrılıkçı politikalara yönelmiştir (Arisoy, 2010).

İtalya 1990'larda ve süregelen yıllarda ekonomik ve siyasal kriz yaşamış, güneyde huzurun sağlanamaması problemi artırmış; mafyacılık ve halkın artan huzursuz yaşamı dengelerin değişeceğinin habercisi olmuştur aynı zamanda güney bölgesi nedeniyle ortaya çıkan problemler ile meydana gelen düşmanlık dönemin siyasetine yön vermiştir. Fakat partinin son yılları incelendiğinde Azalan oy oranlarının ardından Federalizm politikasına dönülmesinde etkili olan tüm bu faktörlerin ile 1994 seçimlerinde olduğu gibi Silvio Berlusconi önderliğindeki Forza Italia ile ittifaka girerek 'Özgürlükler Evi' (Casa delle Libertà – CdL) koalisyonunda yer almıştır. Başarıyla sonuçlanan koalisyon ile birlikte Özgürlükler Evi önderliğinde kurulan ikinci Berlusconi hükümeti İtalya Cumhuriyetinin en uzun ömürlü hükümeti olmuştur. Fakat Kuzey Ligi ayrılıkçı politikalarını sürdürmeyi bırakmayarak parti adını 'Padania'nın Bağımsızlığı için Kuzey Ligi' (Lega Nord per l'Indipendenza della Padania) olarak güncellemiştir (Arisoy, 2010). 2008 seçimlerinde %8,06 oranıyla azalan oy birliği göze çarparak 14 Nisan 2013 seçimlerinde de bu azalış devam etmiştir. Parti kurucu üyesi Umberto Bossi hakkında soruşturmaların başlaması ve yolsuzluk iddiaları nedeniyle istifa etmiştir. Bu durum, halkın partiye karşı duyduğu güvenin zedelenmesine yol açmıştır. Bu düşünüş ile ilgili farklı yorumlar mevcut olsa da 2009 yılında kurulan ve kısa sürede ilgi toplayan popülist partilerden olan 5 Yıldız Hareketi'nin öne çıkması da öne sürülen sebepler arasında yer almaktadır (Duggan, 2020).

Bu parti Kuzey Ligi ya da Kuzey Birliği (Lega Nord) adıyla kurulmuş olup İtalya'nın kuzeyini kapsayan siyasal gruplaşmaların desteği ile büyümüştür. Tam adı ise 'Padania bağımsızlığı için Kuzey Ligi' olan bu oluşum altı bölgenin birleşimi neticesinde ortaya çıkmıştır. Kuzey bölgesini savunan Umberto Bossi tarafından kurulan bu parti 2012 yılına kadar Bossi liderliğinde siyasi arenada boy göstermiştir. Daha sonra parti liderliğini üstlenen Roberto Maroni, Berlusconi'nin önderliğinde kurulmuş olan koalisyon hükümet yapısında iç işleri bakanı ve partinin önde gelen liderlerinden biri görevine getirilmiştir. Roberto Maroni'nin kısa süren liderliğinin ardından parti liderliğine Matteo Salvini getirilmiştir (Cento Bull, 2018).

Lig Parti'si yeni ve eski kültürün birlikte temsil edildiği orta çağ komünlerinin izlerini taşısa da güncel sorunlar ve yenilikleri de temsil eden bir yapıya sahiptir. Kuzeyi temsil eden yapısı ile en büyük destekçisi kuzey bölgesi olup, güney bölgesine beslediği düşmanlıkla bilinmektedir. Kuzeyde kurulmasını istedikleri Padania isimli yeni ülkenin destekleyicisidir. Çok yönlü bir politika izleyerek anti-liberal, sağcı, küresellik karşıtı, federalist, bölgeselci, Avrupa Şüphecisi, halkın iyiliği ve çoğunluğun hakkını savunan görüşte olduklarını belirtmektelerdir. Salvini göçmen karşıtı ve yabancı düşmanı düşünceleriyle eleştirilse de İtalya'yı ayıran her türlü düşünceye karşı olduğunu söylemektedir. Diğerlerinden farklı düşünceleriyle 2013'te Matteo Salvini'nin başa gelmesi önemli değişikliklere sebebiyet vermiştir (Kırlı, 2021).

Salvini, İtalya'nın ulus bilincine sahip olması gerektiğini söyleyerek İtalya'nın bölgesel ayrılıklarla değerlendirilmesi ile zararın gün geçtikçe büyüyeceği düşüncesini hâkim kılmıştır. AB karşıtı görüşleriyle öne çıkarak adil bir strateji izlenmediğini belirten Salvini, aynı zamanda İtalya'nın yalnız kalmasını önlemek için girişimlerinde İtalya'yı önceleyeceğini söylemektedir. Ayrıca Salvini, Matteo Renzi'ye karşı düşünceleriyle öne çıkarak Lig Partisi ile ittifak girişimlerinde ve söylemlerinde bulunmuştur. 2014'de ise yeni kurulan 'Noi con Salvini- NcS' isimli parti ile sergilediği göç karşıtlığı ve Avrupa şüphecililiği düşüncesi bakımından uyumuştur. 2018 seçimlerinde Berlusconi başkanlığında seçime katılmış ve %14,4 oranla aldığı oy düşüşü devam edince farklı bir koalisyon hükümeti fikri mantıklı bulunmaya başlanmıştır. Bu nedenle 5 Yıldız Hareketi ile koalisyon kurulma girişimlerinin yolu açılarak sağ parti toplumsal politikaları belirginleşmeye başlamıştır. Salvini ortaklarıyla popülist izlerin belirgin olduğu göç, AB ve sivil haklar konularına değinmişlerdir. Salvini'nin 'primi gli Italiani' sloganından

anlaşılacağı gibi ‘Önce İtalyanlar’ düşüncesi yayılmaya çalışılarak ulus düşüncesinin benimsenmesi hedeflenmektedir (Duggan, 2020). Ardından çeşitli stratejiler ile popülist siyasete hâkim olmaya çalışmışlardır.

Parti rengini değiştirerek tüm halkı temsil ettiği düşünülen mavi renge dönüştürmüş, uluslararası bankalara düşmanlık besleyerek çok uluslu şirketlere karşı duruş geliştirmişlerdir. Brüksel etkisine karşı duruşları, euronun etkilerine ve göçmenlere karşı düşünceleri ile popülist siyaset etkilerinin büyüdüğü görülmüştür. 2018 yılında ise Lig Partisinin erken seçim isteği nedeniyle 5 Yıldız Hareketi koalisyonu bozulmuştur. Erken seçim öncesi ise 5 Yıldız Hareketi Demokratik Parti ile iş birliği yapmaya başlamıştır (Duggan, 2020).

Salvini sadece İtalyan popülist partileri ve stratejileriyle ilgilenmemiş aynı zamanda AB içerisindeki sağ popülist partilerle bağlantı kurmuş, ABD başkanı Donald Trump’un seçim kampanyalarına destek verdiğini gizlememişlerdir. Bu nedenle parti 2024’te Macaristan Başbakanı Victor Orban’ın başını çektiği ve AB karşıtı Avrupa Vatan severleri ittifakına katılmıştır. Popülist duruş gösteren parti 2019 Avrupa parlamento seçimlerinde ise tek başına girerek %34,26 ile birinci parti olmuştur (Duggan, 2020).

2.1.1.3. İtalya’nın Kardeşleri: Giorgia Meloni’nin Neopopülizm Anlayışı

Neopopülizmin etkinliğini artırdığı İtalyan siyasetinde 25 Eylül 2022 seçimleri önemlidir. Göçmen karşıtı ve AB etkilerine karşı çıkan aşırı sağ partiler halkın çoğunluğu tarafından destek almaktadır. Berlusconi döneminde başkanlık yapan Giorgia Meloni seçimde en yüksek oyu alarak dikkat çekmiş ve lider parti İtalya’nın Kardeşleri olmuştur (Fratelli d’Italia-F.d.I.) (Seppli, 2022). Avrupa kıtası; son yüzyılda birçok olay ile karşı karşıya kalmış ve Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişen liberal demokrasi görüşünün ardından birçok ülke AB’ye girme statüsü elde etse de ardından meydana gelen olaylarla AB’ye duyulan güven azalmıştır. 2007-2008 krizi başta olmak üzere Covid-19, Ukrayna Krizi, mülteci sorunu, euro krizi, Brexit gibi birçok sorun ortaya çıkmış ve Avrupa’da ülkelerin kendi iç sorunları da dahil olmak üzere yönetilemeyen krizlerin sayısı artmıştır. AB’ye duyulan güveni azaltan krizler, yeni kurtarıcı arayışında popülist siyaset temellerini tercih etmeye başlamışlardır. AB’nin de dahil olduğu araçlardan ülke sorunlarına cevap bulunamadığı için kriz ortamında kullanımını artıran popülist partiler özellikle Avrupa’da etkin olmuşlardır. Avrupa siyasetinde hem ulusal hem bölgesel

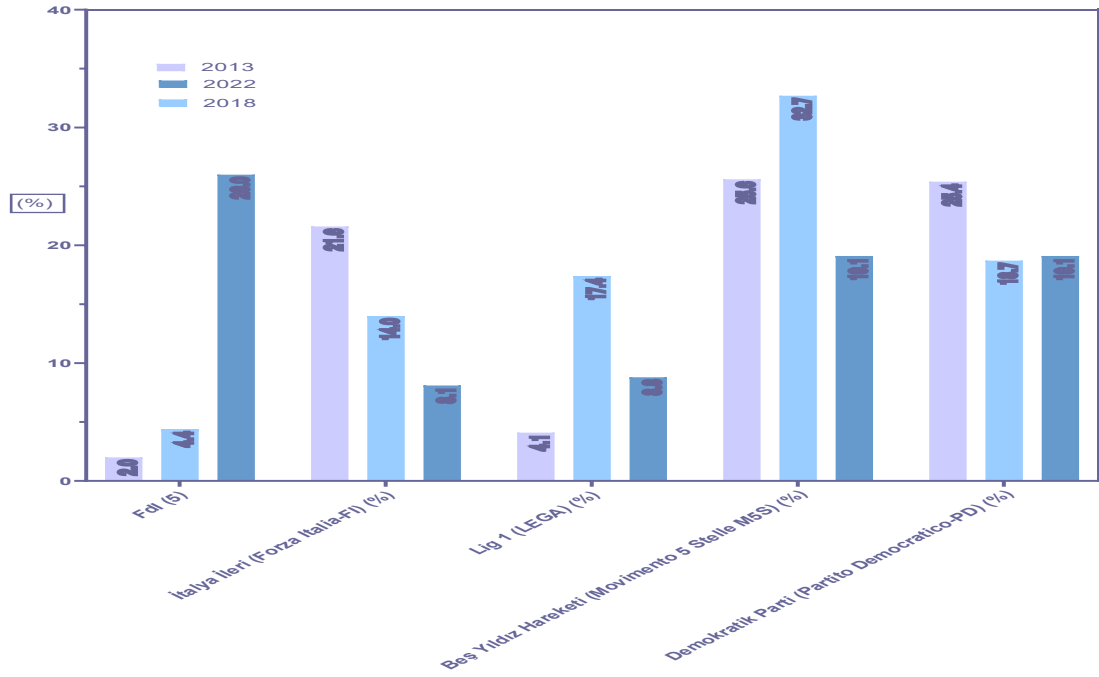
etkileri gözle görülür derecede olan radikal sağ popülistler, gerçekçi çözümler sunduğunu iddia ettiği göç, mülteci krizi ve halkın ihtiyaçlarına cevap vermeyen yöneticilik ve daha birçok konuda girişimlerini artırmıştır (Mudde, 2016).

Meloni ve partisinin diğer partilerin aksine AB'ye şüpheli yaklaşımı görülmektedir. 2013 seçimlerinin ardından AB ile yaşanan göçmen krizi konusunda aşırı sağcı görüşlerini açıklamıştır. Meloni siyasetinde neo-faşizan yorumlamaları da dikkat çekmektedir. Bunun nedeni; parti toplantılarında faşizmin geçmişe saygı duyduğu söylemleri, Roma VI. belediye meclisi üyesi olan Nicola Franco'nun kütüphanesinde, Faşizm ve Nazizm dönemlerini içeren eserlerin bulundurulmaya devam etmesi, parti sembolü olarak "İtalyan Sosyal Hareketi"nin sembolüne benzer içeriklerin seçilmesidir (Abbasov & Ercan, 2024).

2017 Trieste'de düzenlenen parti kongresinde aşırı sağcı ve ulusal muhafazakar kimliği savunduğunu açıkça belirtmiştir. 2019'da düzenlenen kongrede ise siyasi anlayışının temelini oluşturduğunu söylediği tanrı, vatan, aile kavramlarının öneminden bahsetmiştir. 2020 kongresinde ise ulusal çıkarların ve egemenliğin halk tarafından savunulmasının gerekliliği, ekonomik özgürlük, ahlaki ve dini konuların öneminden bahsetmiştir. 13 Şubat 2021'de Mario Draghi başkanlığıyla oluşturulan koalisyonun 20 Temmuz 2022'de dağılmasıyla İtalya Paramentosu erken seçim kararı almıştır. 25 Eylül'de gerçekleşen İtalya genel seçimlerde "Fratelli d'Italia", "Forza Italia", "LEGA" ve "Us Moderates" partisinin oluşturduğu merkezi sağ koalisyonu genel seçimi kazanmıştır ve 22 Ekim 2022 yılında Meloni İtalya'nın yeni başbakanı olmuştur. Meloni'nin benimsediği aşırı sağcı söylemleri İtalyan toplumu tarafından dikkat çekmektedir (Abbasov & Ercan, 2024).

F.d.I. siyasette aktif olarak 25 Eylül 2022 seçimlerinde başarılı olan popülist radikal sağ parti konumuna evrilmiştir. Mudde eserlerinde popülist partilerin başarılı oy oranına sahip olmasına rağmen 2. plana kolay atılabilir yapıda olduğunu savunmuştur. Kurulan koalisyonların çabuk dağılması ve sürekliliğin sağlanamaması buna bağlanmışsa da F.d.I. 2022 seçimlerinde bu görüşün tersi izlenim vererek başarısını kanıtlamıştır (Seppli, 2022).

Şekil-2: 2013-2022 Yılları Arasında Gerçekleşen Genel Seçim Oranları

Kaynakça: (Kırlı, 2021)

Giorgia Meloni'nin Özgürlük Halkı sağ popülist partisinden ayrılarak İtalya'nın Kardeşlerini kurması, 21 Aralık 2012 yılında gerçekleşmiştir. 2018 ve 2022 seçimlerine katılan parti muhalefet pozisyonunda yer almıştır. İlk ortaya çıktığı yıllarda hızlı benimsenmemiş olsa da 2022'de elde ettiği başarı dikkate değer görülmektedir. İlk ortaya çıktığı yıllarda göç konusu, AB karşıtlığı, milliyetçilik ve ulus düşüncesi üzerinde ısrarcı tavırları olmaması nedeniyle popülist çizgide olmadığı düşünülmüştür. Daha sonra ise ilk 'Egemen Halk Adına' adlı konuşmasında o dönemin başbakanı Matteo Renzi'ye karşı Avrupa'ya şüpheci söylemleri ve milliyetçi İtalyan ulusunu öne çıkarma hedefinin yer aldığı cümleler önemli olmuştur. Parti ilerleyen yıllarda daha baskın bir şekilde doğuştancılık, milliyetçilik, egemenlik, otoriterlik ve Avrupa şüpheciliği gibi konulara söylemlerinde yer vermiş ve bu söylemlerden hareketle bir görüşe sahip olduğu savunmaktadır (Dona, 2022).

F.d.I'nin siyaset yaptığı bu dönemde önde gelen partiler incelendiğinde popülist görüşleriyle oy sayısını artıran M5S ve LEGA, F.d.I ile birlikte önemli birer örnek oluşturmaktadır. Çevreci, ulus düşüncesini aşılamaaya çalışan, göç ve Avrupalılaşma düşüncesinin ülkenin temelini zedelediği anlatmaya çalışan M5S 2018 seçimlerinde tek

başına %32,7 oy oranını yakalayarak koalisyonlarla hükümette etkin olan İtalyan partileri arasında sivrilmıştır. LEGA lideri Matteo Salvini liderliğinde girdiği 2018 seçimlerinde oy oranını artırarak popülist radikal sağda verdiği mücadelesine devam etmektedir. 2018 yılında mecliste üstünlük sağlayamayan partiler nedeniyle M5S ve LEGA partileri Conte I hükümetini kurmuştur. 2019'a kadar görev yapan hükümet 2019-2021 arası M5S, PD ve küçük sol kanat partiler ile kurulan Conte II'ye görev devri yapmıştır. 2021'de çözülemeyen sorunlar nedeniyle hükümetin yeniden kurulması için Cumhurbaşkanı Sergio Mattarella çağrıda bulunmuş ve İtalya siyasetinde değişen hükümetler ve otoritenin sürdürülememesi alışık olunan bir sorun haline gelmiştir. Fakat yeni hükümete destek vermemesi, F.d.I partisinin düşmanlık oluşturmaya sebep olmuştur (Dona, 2022).

Meloni, artan kriz ortamına rağmen 2022 seçimlerinde oyunu artırmıştır. 2022 seçimleri sırasında gerçekleşen LEGA, Forza İtalya (FI) ve F.d.I gösterilerinde Giorgia konuşmalarıyla ünlenmiştir. Birçok kişi tarafından dalga konusu haline getirilse de bu konuşmalar onun sempati kazanmasının ve halkın desteğini sağlamasının birer aracı haline gelmiştir. Konuşmasında bahsettiği 'Ben Giorgia' adlı, 'Ben Giorgia. Ben kadını, ben ANNEYİM' şeklinde hazırladığı pankartıyla halka kendini anlatması ve yine popülist etkilerin görüldüğü halktan biri olarak halka kendini karizmatik lider olarak sunmaya çalışması başarılı bir siyaset olarak kabul edilmiştir (Abbasov & Ercan, 2024).

2021'de iktidarda görev yapan Mario Draghi yönetiminde görevini sürdüren koalisyonun dağılmasının ardından 2022'de erken seçime gidilerek; F.d.I, LEGA ve FI ile küçük partilerin sağ koalisyonu aracılığıyla Meloni ilk kadın başbakanı ve Mussolini'nin ardından ilk sağ görüşlü lider olmuştur. 2008'den itibaren seçimle başbakan olan ve destek birliğini sağlayan ilk kişi olarak seçilmiştir. LGBT karşıtı, küreselleşmenin ülke yapısını zedeleyici etkilerinden sıkça söz eden Meloni, İtalyan kimlik oluşumunun gerekliliğinden bahsettiği görüşleriyle popülist görüşünü sürdürüyor olsa da konuşmalarında faşist söylem izlerinin görüldüğü iddiasıyla eleştirilmiştir (Abbasov & Ercan, 2024).

Meloni, AB konusunda sert bir üslup kullanmayıp daha etkin İtalya desteği beklediğini açıklamış, Mussolini ve toplama kampları hakkında 'İtalyan tarihindeki en kötü anı' olarak yorumlamalarda bulunmuştur. Irkçılık, anti-semitizm ve ayrımcılıkla mücadele konuşmaları yaparak, enerji krizi ve göç sorunu hakkında faaliyet göstereceğini

söylemiştir. Ukrayna ve NATO konusunda desteğini açıklamış Ukrayna'nın işgallerini şiddeti kınamıştır. NATO ve Kiev'e askeri destek verdiğini açıklamış, desteğinden sıkça bahsetmiştir. Faşizmi kınadığını konuşmalarında hep belirtmiş bu şekilde benzetmeyle karşı karşıya kalmak istemediğinin altını sıkça çizmiştir. Bu konuya açıklık getiren Meloni popülist radikal sağ tarafta kalmaya devam etmektedir (Dona, 2022).

2.2. Macaristan Örneğinde Neoliberal Neopopülizm

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, kapitalist bir piyasa ekonomisine ve demokratik bir yönetime geçişi hedefleyen Macaristan'da ilk serbest seçimler 1990 yılında yapılmış ve temsili demokratik bir sistemin temelleri böylece atılmıştır. Seçimleri kazanan Macar Demokrasi Forumu (Magyar Demokrata Fórum/Hungarian Democratic Forum) ve diğer reformist partiler, eski komünist yapıları ortadan kaldırarak demokratik düzeni kurma adına yeni bir anayasa (1990) kabul ederek, Macaristan tarihinde yeni bir dönemi başlatmışlardır. Macaristan'ın, Batı Avrupa'ya daha yakın bir profil çizmeye, özellikle de Avrupa Birliği ve NATO ile entegrasyon sürecini hızlandırmaya çalıştığı bu dönemde (Batory, 2015) devletin ekonomiye müdahalesinin ortadan kaldırılması, özelleştirme süreçleri ve serbest piyasa ekonomisinin teşvik edilmesiyle yoğun bir şekilde uygulamaya geçirilen neoliberal reformlar, ekonominin modernleşmesini sağlasa da, hızla artan gelir eşitsizlikleri, işsizlik oranlarının yükselmesi ve yoksullaşan büyük bir orta sınıf kitlesinin ortaya çıkmasına da yol açmıştır (Bohle& Greskovits, 2018; Agh, 2023). Özellikle devlet mülkiyetindeki sektörlerin özelleştirilmesi, eski işçi sınıfı kesimlerini büyük ölçüde mağdur ederek toplumsal huzursuzluğu artırmıştır. Bu ekonomik ve toplumsal değişim, bir tarafta halkın mevcut siyasi düzenle olan bağlarını zayıflatırken diğer taraftan da halkın siyasal taleplerinin daha keskin şekilde dile getirilmesine neden olmuştur. Geleneksel siyasi partilerin halkla yeterince bağ kuramaması ve neoliberalizmin yol açtığı sosyo-ekonomik sorunlara ideolojik ve programatik anlamda halkın taleplerine yanıt verememesi, popülist hareketlerin güç kazanmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde popülist liderler, halkın krizlere karşı duyduğu öfkeyi kendi lehlerine kullanarak geniş halk kesimlerinin desteğini kazanmışlar (Mudde, 2004), halkın öfkesini ve taleplerini sahiplenerek Fidesz (Fiatl Demokraták Szövetsége/Alliance of Young Democrats ve Jobbik Partisi (Jobbik Magyarorszáért Mozgalom/Movement for a Better Hungary) gibi partiler, yükselişe geçmiştir. Bu

dönemle, neoliberalizmin ve popülizmin birleşimiyle şekillenen yeni bir siyasi düzenin temelleri atılmıştır.

Macaristan örneğinde neoliberal neopopülizmi inceleyebilmek adına iyi bir vaka olarak görülen bu partilerden Fidesz, 1988 yılında Viktor Orbán ve üniversite arkadaşları tarafından komünist rejime karşı bir muhalefet hareketi olarak kurulmuştur. İlk yıllarında, liberal ve Batı yanlısı bir vizyon benimseyen parti, bu süreçte özellikle demokratik reformların desteklenmesi, insan haklarının korunması ve Sovyet etkisine karşı duruş gibi temel ilkeleri benimsemiş görünmektedir. Partinin kurucularından olan Viktor Orbán, 1989 yılında, Nagy Imre'nin yeniden defin töreninde⁸ Sovyet askerlerinin Macaristan'dan çekilmesi çağrısında bulunarak Macaristan ve Batı kamuoyunda geniş yankı uyandırmış, bu duruş Orbán'ı Batı yanlısı bir reformist olarak öne çıkarmıştır (Batory, 2015; Mudde, 2017).

Fidesz ve lideri Orbán'ın 1990'ların başında sergiledikleri bu liberal kimlik ve Macaristan'ın demokratikleşme sürecinde Avrupa ile entegrasyonu destekleyen tutum doksanların sonlarına doğru Fidesz'in ideolojik yapısında yaşanan belirgin bir değişimle birlikte değişmiştir. Bu değişimin kökeninde birkaç etken bulunmaktadır. İlk olarak, 1994 genel seçimlerinde alınan yenilginin ardından Fidesz, Macar siyasi sahnesinde etkili olabilmek için stratejik bir yeniden yapılanmaya gitmiştir. Parti, liberal-demokrat bir çizgiden uzaklaşarak, muhafazakâr, milliyetçi ve popülist bir çizgiye yönelmiştir (Gati, 2016). Bu çizgi üzerinden bir iktidar mücadelesi yürüten Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz, seçimlerden galip çıkarak koalisyon hükümeti kurmuş ve Orbán ilk kez başbakanlık koltuğuna oturmuştur. Bu ilk iktidar dönemi (1998-2002), Fidesz'in

⁸ Nagy Imre'nin yeniden defin töreni, Macaristan tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır ve komünizm sonrası geçişin sembolü olarak görülmektedir. 1956 Macar Devrimi'nin liderlerinden biri olarak Sovyet karşıtı bir duruş sergileyen ve daha demokratik bir yönetim için çaba gösteren bir politikacı olan Nagy, devrim Sovyet güçleri tarafından bastırıldıktan sonra tutuklanarak yargılanmış ve 1958'de idam edilmiştir. Ölümünden sonra, ismi lekelenerek sıradan bir mezara gömülen Nagy'nin kabri bu dönemde halktan uzak tutulmuştur. 1989'da, Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ve Doğu Avrupa'da demokratikleşme hareketlerinin güçlenmesiyle, Nagy'nin itibarının iade edilmesi süreci başlamış ve 16 Haziran 1989'da Nagy'nin naaşı Budapeşte'de büyük bir törenle yeniden defnedilmiştir. Bu yeniden defin töreni Macaristan'da demokratik dönüşüm sürecinin ve komünist rejime karşı halkın öfkesinin bir simgesi haline gelmiştir. Yaklaşık 250.000 kişinin katıldığı bu olay, Macaristan'ın komünizmi resmi olarak reddetmesi ve demokratik bir döneme girmesini simgelemekte, Macaristan'daki reform hareketlerine ve Sovyetlerin etkisinin sona ermesine dair güçlü bir sembolizm taşımaktadır.

muhafazakâr ve milliyetçi politikalarını pekiştirdiği, ülke içinde siyasi söylemlerini popülist bir çizgide yoğunlaştırdığı bir dönem olsa da 2002 seçimlerinde yenilgiye uğrayan Fidesz, muhalefete düşmüştür. Bu muhalefet döneminde Orbán, parti tabanını daha da güçlendirmek ve daha geniş bir seçmen kitlesine hitap etmek için popülist söylemi kuvvetlendirerek kendisini "halkın gerçek sesi" ve Macar kimliğinin koruyucusu olarak lanse etmeye başlamıştır. Fidesz'in gerçek anlamda dönüşümünü ve kalıcı iktidarını sağlayan kırılma noktası, 2010 parlamento seçimleridir. Bu seçimlerin sonucunda parti, güçlü bir zaferle iktidara dönmüş ve Orbán başbakanlık görevini yeniden üstlenmiştir. Bu dönemde Fidesz, siyasi sistemin pek çok yönünü dönüştürerek ve iktidarını daha da pekiştirerek, güçlü ve merkezîyetçi bir yönetim inşa etmiştir. Anayasa reformları, medya üzerindeki kontrollerin sıkılaştırılması, yargı sisteminin bağımsızlığına müdahaleler gibi adımlar atıldığı bu dönem ağırlıklı olmak üzere, Fidesz'in Orbán liderliğindeki yıllarını neoliberal neopopülist olarak değerlendirilmesini gerektirecek birçok neden bulunmaktadır. Orbán'ın izlediği siyasi stratejilerde neopopülizmin unsurları neoliberal ekonomi politikalarıyla birleştirmektedir. Bu dönemdeki yönetim, geleneksel popülizmin "halk" ve "elitler" arasındaki karşıtlık oluşturma, ulusal kimliği ön plana çıkarma ve dış güçlere karşı bağımsızlık vurgusu gibi söylemlerini, neoliberal ekonomik yapıların piyasa odaklı reformlarını ve küresel kapitalizmle uyum arayışını içerecek biçimde yeniden şekillendirmektedir. Bu stratejiler ve iddialar (i) Halk-elit karşıtlığı ve "biz-onlar" söylemi, (ii) Neoliberal ekonomi politikaları ile popülist uygulamaların bileşimi, (iii) Demokrasi ve hukuk devletinin yeniden şekillendirilmesi, (iv) Sosyal politikalar ve dış tehdit algısının yönetimi olmak üzere dört temel başlık üzerinden incelenebilmektedir.

(i) Halk-elit karşıtlığı ve "biz-onlar" söylemi: Orbán, Fidesz'in söylemlerinde Macar halkını bir bütün olarak temsil ettiğini iddia ederek, ulusal egemenliği tehdit eden "dış düşmanlar" (AB, uluslararası sivil toplum kuruluşları gibi) ve "iç tehditler" (liberal elitler, muhalefet) üzerinden toplumu kutuplaştırmakta ve böylece popülist bir lider olarak halkın koruyucusu rolünü üstlenmektedir. Bu söylemler, sadece bir popülist lider profili çizmekle kalmayıp, aynı zamanda kendisini Macar kimliğinin koruyucusu olarak sunmasına da hizmet etmektedir (Mudde & Kaltwasser, 2017). Viktor Orbán ve Fidesz'in liderliğindeki Macaristan'da, halk-elit karşıtlığı ve "biz-onlar" söylemi, partinin iktidardaki konumunu pekiştiren merkezi bir strateji olarak dikkat çekmektedir. Bu

söylem, sadece partinin seçim kampanyalarında değil, aynı zamanda hükümetin gündelik öylemleri ve kamu politikalarında da açıkça görülebilmektedir. Orbán ve Fidesz, "halkı" temsil ettiklerini iddia ederek, "elitler" olarak tanımladıkları belirli iç ve dış düşmanlara karşı koydukları vurgusunu sürekli bir biçimde dillendirmektedir.

İçteki Elitler ve Liberal Muhalefet

Viktor Orbán'ın liderliğinde Fidesz'in iktidarı sürecinde, içteki elitler ve liberal muhalefet, hem siyasi hedefler açısından hem de söylemsel düzlemde önemli bir odak haline gelmiştir. Orbán, siyaseti tek kutuplu bir iktidar yapısı kurmaya odaklanan bir strateji ile kurgulamış ve Macaristan'da 'yeni elit' olarak tanımlanan kişileri kendi etrafında toplamaya gayret etmiştir. Bu "yeni elitler", genellikle Orbán'ın siyasi ve ekonomik politikalarına sadık iş insanları, medya sahipleri ve bürokratik kadrolardan oluşmaktadır (Krekó&Enyedi, 2018). Bu yeni elitlerin aksine Orbán'ın siyasi söylemlerinde, Macaristan'daki muhalefet partileri sıkça "karşı elitler" ve "ulusal değerlere tehdit oluşturan aktörler" olarak hedef gösterilmektedir. Liberal muhalefetin yanı sıra Orbán'ın hedef aldığı içteki karşı elitler arasında liberal entelijansiya, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, bağımsız medya, Avrupa yanlısı hareketler ve Macar asıllı milyarder George Soros ile Orbán'ın "Soros ağı" olarak tanımladığı gruplar bulunmaktadır (Ádám, 2019; Enyedi, 2016). Orbán, muhalifleri Macar halkına "yabancılaşmış" ve "Batı'nın değerlerini körü körüne takip eden" elitler olarak nitelendirmekte, bu grupları yalnızca siyasi rakipleri olarak görmekle kalmamakta, aynı zamanda ulusal egemenliği ve geleneksel değerleri tehdit eden unsurlar olarak tanımlamaktadır (Müller, 2016).

Bu söylem, partinin seçim kampanyalarında da sıkça kullanılmaktadır. Örneğin, 2018 seçimleri öncesinde, Fidesz tarafından yürütülen propaganda, Macaristan'daki bazı sivil toplum kuruluşlarını ve muhalif siyasetçileri "Soros destekli aktörler" olarak etiketlemiş ve bunları "ulusal egemenliğe tehdit" olarak göstermiştir. Bu kampanyalarla Orbán, kendisini ve partisini Macar halkını koruyan bir kalkan olarak sunmuş ve Fidesz'in iktidarda kalmasının "ülkenin geleceği" için gerekli olduğunu öne sürmüştür. Bu süreçte, Orbán hükümeti "ulusal çıkarları" savunma söylemiyle, geleneksel elitleri ve liberal muhalefeti "yabancılaştırıcı", "yabancıların çıkarlarını savunan/ülke çıkarlarını tehdit eden elitistler" ve "vatan haini" olarak çerçevelemiş ve Macar toplumunu "içteki

ve dıştaki elitlere karşı" birleşmeye çağırmıştır (Mudde, 2017). Bu söylem, ulusal kimlik ve egemenlik söylemiyle iç içe geçmekte, liberal muhalefeti hedef alarak toplumu mobilize etme amacını gütmektedir.

Dış Düşmanlar ve Avrupa Birliği'ne Karşı Söylem

Fidesz, Macaristan'ın çıkarlarını koruma çerçevesinde dış güçleri ve uluslararası kurumları da sıkça "elit" kategorisinde göstermektedir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği, sıkça "Macar halkının çıkarlarını göz ardı eden bir elit yapı" olarak eleştirilmektedir. Orbán, Brüksel'i "bürokratik elit" ve "Macaristan'ın iç işlerine müdahale eden bir güç" olarak tanımlamakta ve 2018 yılında yaptığı bir konuşmada Orbán, "Brüksel'in dayatmalarına boyun eğmeyeceklerini" belirterek Macaristan'ın bağımsızlığını bu tür dış baskılara karşı koruma görevi üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu stratejide AB, sıklıkla "elit bir baskı gücü" olarak çerçevelenmekte, bu söylem Macaristan'da egemenlik meselelerini hem iç politika hem de Avrupa karşıtı bir söylem üzerinden manipüle etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda Orbán, Brüksel'in müdahalesini Macar egemenliğine karşı bir tehdit olarak betimleyerek ulusal çıkarları koruma iddiasında bulunmaktadır (Enyedi, 2016).

George Soros ve "Soros Planı"

Orbán'ın söyleminde George Soros, sıklıkla "Macar halkının karşısındaki elit" olarak sembolize edilmektedir. Soros, hem Fidesz'in propaganda söyleminde hem de hükümet politikalarında sıkça hedef alınmaktadır. 2017 yılında Fidesz, Macaristan'a gelen göçmenlere yönelik başlattığı kampanya çerçevesinde Soros'u, "Avrupa'ya göçmenleri yerleştirme planı" yapmakla suçlamaktadır. Bu "Soros Planı", kamuoyunda büyük bir korku yaratmış, Fidesz'in popülist ve ulusalcı politikalarına destek sağlamış ve halkın "onlar" olarak tanımlanan dış tehditlere karşı birleştirilmesine katkıda bulunmuştur (Korkut, 2012).

"Biz" Kimliği: Macar Halkının Temsili

Orbán, sıkça kendisini ve Fidesz'i Macar halkının "gerçek" temsilcisi olarak sunmakta ve "biz" söylemini güçlendirmektedir. Fidesz'in parti programlarında ve

Orbán'ın konuşmalarında, Macar halkının çıkarlarını, kimliğini ve kültürünü koruma görevinin sadece Fidesz'e düştüğü belirtilmekte; diğer partilerin ve grupların bu misyonu zayıflattığı ya da yok saydığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, "biz" ifadesi ile Macar halkı, geleneksel değerleri ve ulusal egemenliği benimseyen kesimleri temsil ederken; "onlar" ise küreselci, liberal ve dışarıdan dayatılan bir elitizmle özdeşleştirilmektedir. Bu tür bir söylem, popülist liderlerin toplumda kutuplaşmayı artırmak ve kendi tabanlarını konsolide etmek için sıkça başvurduğu bir stratejidir. Orbán ve Fidesz, "biz" ve "onlar" karşıtlığını kullanarak, toplumu mobilize etmeyi, muhalefeti zayıflatmayı ve kendi iktidarlarını pekiştirmeyi başarmaktadır. Bu strateji, özellikle de kriz dönemlerinde ve toplumda belirsizliğin arttığı dönemlerde, halk desteğini artırmak ve iktidarı korumak için etkili bir araç olarak işlev görmektedir (Mudde, 2019; Pappas, 2019).

Neoliberal popülizm 'biz halk' kavramına küçük bir değişiklik getirmektedir. Halk sadece yoksullardan (elitlere karşı) oluşmak yerine, Orbán'ın "ortadan büyüyen bir ekonomik modele ihtiyacımız var" derken yinelediği gibi orta sınıftan oluşuyormuş gibi düşünülmektedir. Bu düşünce şeklinde orta sınıf iki gruba ayrılmaktadır. Birincisi ulusun sınırlarının ötesinde, 'üstümüzde' yer alanlardan (örneğin Brüksel'deki AB yetkilileri) oluşurken, ikincisi ulus devletin sınırları içinde olmakla birlikte 'altımızda' yer alanlardan (örneğin göçmenler) oluşmaktadır. Orta sınıf perspektifinden bakıldığında, neoliberal popülizmin dışlayıcı düşmanlığı yalnızca toplumsal ölçeğin en altında yer alanlara yönelmekle kalmamakta aynı zamanda bu düşmanlığın gerekçelendirilmesi de zengin ve yoksul arasındaki neoliberal ayrımla örtüşmektedir. Örneğin Orbán, 'ekonomik mantık açısından' yaptığı bir konuşmada, küreselleşme altında refahlarını kaybetme ve aşağıya doğru sosyal hareketliliğin kurbanı olma korkusuyla yaşayan gerçek vatandaşları (bizleri) ya da zaten güvencesiz bir şekilde istihdam edilen ve işsiz olanları (göçmenler, mülteciler ve Romanlar gibi ulusal azınlıklar) (onlarla) karşı karşıya getirmektedir. Birinciler 'refah harcamalarının ve yaşam standartlarının düştüğünü görmek istemeyen' zenginler olarak görülürken, ikinciler ise insanların sahip olduğu mülklere el koymak isteyen ('sahip olduklarınızı [...] almak') 'fakir kalabalıklar' olarak görülmektedir. Neopopülist neoliberaler için bu nedenledir ki 'Üstümüzde' duranlar, kısır elitler ve 'altımızda' duranlar, asalak devlet bağımlıları ortadan kaldırılmadıkça, orta sınıfın servetini koruması ve arttırması mümkün görünmemektedir (Queiroz, 2021).

(ii) Neoliberal ekonomi politikaları ile popülist uygulamaların bileşimi: Orbán, iktidarı boyunca kamu hizmetlerinde ve devlet mülkiyetinde bulunan bazı varlıkların özelleştirilmesi gibi neoliberal ekonomi politikaları benimsemekte, ancak bu süreçleri popülist söylemlerle destekleyerek "Macar çıkarlarını" öncelediğini vurgulamaktadır. Neoliberal stratejilerle yürütülen ekonomik projeler, yerel iş insanlarına avantaj sağlayan ve küresel sermayeyi dengelemeye çalışan milliyetçi bir çerçevede sunulmaktadır. Bu durum, neoliberalizmin klasik piyasa mantığını, milliyetçilik ve popülizmle kaynaştırarak bir tür "devlet kontrollü piyasa milliyetçiliği" oluşturulmasına neden olmaktadır. Bu model, neoliberalizmin serbest piyasa yanlısı ekonomik anlayışını ve küreselleşme eğilimlerini benimserken, popülist söylemlerle milli çıkarları savunan ve elitlere karşı halkı temsil eden bir duruş sergilemektedir. Bu çelişik gibi görünen bileşim, Orbán'ın gücünü pekiştirmesine ve toplumdaki çeşitli grupları mobilize etmesine olanak tanımaktadır (Bohle& Greskovits, 2018).

Neoliberal Ekonomik Reformlar ve Yatırımcı Dostu Politikalar

Orbán hükümeti, özellikle 2010'dan sonra, Macar ekonomisini dış yatırımlar için cazip hale getirmeye yönelik neoliberal reformlar gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, düşük vergi oranları ve serbest piyasa mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi adımlar atılmıştır. Deregülasyon politikaları da bu reformların önemli bir parçasıdır. Orbán hükümeti, devletin ekonomiye müdahalesini azaltarak serbest piyasa mekanizmalarının daha etkin çalışmasını sağlamayı amaçlamıştır. Bu süreçte, iş gücü piyasasında esneklik sağlamak, iş yasalarını daha az katı hale getirmek ve yabancı şirketlerin yerleşmesi için bürokratik engelleri kaldırmak gibi adımlar atılmıştır. Ayrıca, finansal sektördeki düzenlemeler de gevşetilmiştir, bu da hem yerel hem de yabancı şirketlerin daha özgür bir şekilde faaliyet göstermesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, Macaristan'da kurumsal vergiler Avrupa'nın en düşük seviyesine çekilmiş ve uluslararası şirketlerin yatırım yapmasını kolaylaştırıcı önlemler alınmıştır. Bu politikalar, neoliberal ekonomik anlayışa uygun şekilde, piyasanın daha az devlet müdahalesi ile işletilmesini hedeflemekte ve yatırımcı dostu bir iklim yaratmaktadır (Ban, Scheiring & Vasile, 2023).

Bununla birlikte, Orbán'ın neoliberal politikalarının diğer bir yüzü, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve kamu sektörünün küçültülmesi gibi uygulamalardır. Bu süreçte, iş güvencesi ve sosyal haklar daraltılmış, sosyal devlet anlayışı yerine bireysel

sorumluluğu öne çıkaran bir yaklaşım benimsenmiştir. Özellikle eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapılan reformlar, sosyal eşitsizlikleri artıran etkiler yaratmış ve toplumsal tepkilere neden olmuştur. Bu durum, neoliberal politikaların dezavantajlarına dair eleştirileri beslerken, Orbán'ın popülist politikalarını daha da güçlendiren bir dinamik yaratmıştır (Enyedi, 2016; Buzogány&Varga, 2018). Bu reformlar, eğitim ve sağlık alanında eşitsizlikleri daha da derinleştirirken, toplumun alt kesimleri üzerinde ciddi etkiler yaratmış ve kamu hizmetleri kalitesinin azalmasına yol açmıştır. Özellikle düşük gelirli aileler, özelleştirme ve sosyal güvencelerin daraltılması sonucunda daha da dezavantajlı bir konuma itilmiştir. Bu durum, neoliberal politikaların yarattığı ekonomik eşitsizlikleri eleştiren birçok toplumsal tepki ve muhalefet hareketini de tetiklemiştir. Orbán'ın popülist söylemleri ise bu eleştirilere karşı, genellikle "Macar çıkarlarını savunma" retoriğiyle güçlendirilmiş, milliyetçi ve dış tehdit vurgusu üzerinden meşrulaştırılmıştır (Mudde, 2017; Krekó&Enyedi, 2018). Bu bağlamda, neoliberal politikaların etkisiyle zayıflayan ve sosyal devletin gerilemesinden etkilenen kesimler, Orbán'ın popülist söylemleri aracılığıyla, onu bu sorunların kaynağı olarak değil, çözüm bulma ve "elitlere" karşı durma vaadiyle mücadele eden bir lider olarak görme eğilimine girmektedirler. Özellikle göçmen karşıtı, milliyetçi ve kültürel muhafazakâr söylemler, "tehdit altında bir ulusu koruma" iddiası ile sunulduğunda, halkın bu kesimlerinin mobilize edilmesi kolaylaşabilmektedir (Mudde, 2017).

Popülist Söylem ve "Yerli Sermayeyi Koruma" Stratejisi

Neoliberal reformlarla eşzamanlı olarak Orbán, popülist söylemlerle Macar halkına ulusal sermayenin ve yerli çıkarların korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede Fidesz hükümeti, büyük uluslararası şirketlerin faaliyetlerini sınırlandırmaya yönelik bazı politikalar uygulayarak, "ulusal sermayenin güçlenmesi" gerektiğini belirtmiştir. 2014 yılında yapılan bazı müdahalelerle, enerji sektöründe dışa bağımlılığı azaltmaya ve yerli girişimleri desteklemeye yönelik adımlar atılmıştır (Enyedi, 2016). Bu tür politikalar, küresel sermayeyi eleştiren popülist bir yaklaşım sunarken, içeride "ulusal" sermaye olarak tarif edilen belirli grupların çıkarlarını koruma altına almak amacı taşımaktadır. Orbán'ın bu söylemi, hem yerel iş çevrelerini desteklemekte hem de büyük uluslararası aktörleri hedef göstererek tabanını konsolide etmektedir. Bu noktada, Orbán'ın neoliberal ekonomiyle bağdaşan serbest piyasa politikalarına rağmen, belirli stratejik sektörlerde kamu kontrolünü artırma çabası, ulusal-popülist neoliberalizmin bir

görünümü olarak değerlendirilmektedir. Macaristan'daki ulusal-popülist neoliberalizm, küreselleşmeye karşı daha kuşkucu ve otoriter bir kontrol mekanizmasına eğilimli görünmektedir. Ulusal-popülist neoliberalizmin bir diğer önemli boyutu, ulusötesi şirketler, teknokratlar ve politikacıların küresel işbirliklerini “elit uzlaşması” olarak tanımlayarak, bu grupları yerel halkın çıkarlarına aykırı olmakla suçlamasıdır. Bu söylem, popülist liderlerin siyasi desteği artırmak için kullandığı etkili bir araçtır ve Macar hükümeti, Avrupa Birliği gibi supranasyonel kurumlara ve dış güçlere karşı halkın çıkarlarını koruma iddiasıyla bu söylemi yaygınlaştırmaktadır. Bu çerçevede, Viktor Orbán liderliğinde Fidesz hükümeti, uluslararası elitlere ve dışarıdan dayatılan liberal değerlere karşı ulusal çıkarları vurgulamakta ve korumacı politikaları ön plana çıkarmaktadır. Merkez ülkelerdeki 'ilerici neoliberalizm' ve Orta Avrupa'nın yabancı yatırıma bağımlı ekonomilerindeki 'gömülü neoliberalizm' olarak adlandırılan şeye karşılık gelen bu ulusal-popülist neoliberal görünüm aslında ulusötesi şirketlerin, teknokratların ve politikacıların sınıf uzlaşmasıyla sürdürülen bir birikim stratejisinden başka bir şey değildir (Bohle&Greskovits, 2018; Enyedi, 2016). Bir başka ifade ile Orbán'ın rejimi neoliberalizmin bir devamı olup, kalkınmacılığa bir geçiş anlamına gelmemektedir. Ekonomik milliyetçilik, bilgi-iletişim, madencilik, finans ve diğer bazı hizmet sektörlerinin mülkiyet yapısında önemli değişikliklere yol açmış olmakla birlikte, yabancı yatırımcılar imalat sektöründeki konumlarını korumaya ve Macaristan'ın ihracat ve birikim stratejisine hâkim olmaya devam etmektedirler. Ekonomik milliyetçiliğin benimsenmesi neoliberalizmin özüne meydan okumamış, maliye, sosyal ve işgücü piyasası politikaları daha da neoliberal hale gelmiştir. Gürültülü milliyetçiliğe rağmen, bu politika değişiklikleri uygulamada kalkınmacılık olarak değerlendirilecek bir eşişe ulaşmamış, ekonomik milliyetçi hedefler neoliberal stratejilere eklenmemiş görünmektedir. Neoliberalizmin kurbanlarını pasifize etmek için yeniden dağıtımcı stratejileri de içeren uygulamalar mali dengeyi korumak için kemer sıkma politikalarını ve tekrar eden açıklarla borçlanma döngülerinin bir bileşimini beraberinde getirmiştir. Söylemsel olarak küreselci neoliberalizm, ekonomik modernleşmeyi, kozmopolit bir insan hakları ideolojisini, demokratikleşmeyi ve Avrupa entegrasyonunu kitlesel bir meşruiyet kaynağı olarak sunmuş ve ekonomik öfkenin siyasi seferberliğini önlemek için ekonomik sorunları depolitize etmeye çalışmıştır. Bu küreselci neoliberal birikim stratejisinin 2000'li yıllarda tükenmesi, iş dünyasının kutuplaşmasına ve milliyetçi teknokratların etkisinin artmasına yol açmıştır. Bu tarihten sonra ulusal-popülist

politikacılar tarafından güçlendirilen ulusal kapitalistler, neoliberalizmin temel yönlerini koruyarak ulusötesi sermaye ile yeni bir uzlaşmaya varmışlardır. Bu ulusal-popülist neoliberalizm, neoliberalizmin özü ile ulusal çıkarları ilerletmenin siyasi zorunlulukları arasında bir uzlaşmadır ve bir meşrulaştırma stratejisi olarak popülizme dayanmaktadır. Ekonomik milliyetçilik ulusal kapitalistleri pasifize etmeye ve bünyesine katmaya hizmet ederken, popülizm nüfusun büyük bir kesimini sistematik olarak iktidar partisinin yörüngesine çeken bir meşrulaştırma stratejisi olarak işlemektedir (Ban, Scheiring & Vasile, 2023).

Popülist Sosyal Politikalar: Sosyal Yardımlar ve Aile Destek Programları

Neoliberal ekonomi politikalarının sosyal eşitsizlikleri artırması beklenirken, Orbán hükümeti sosyal yardımlar ve aile destek programları gibi popülist sosyal politikalar uygulayarak dezavantajlı gruplara yönelik adımlar atmaktadır. Fidesz hükümeti, çocuk yardımları, konut destekleri ve işsizliğe karşı istihdam teşvikleri gibi sosyal politikalarla, Macar halkının yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu politikalar, özellikle aile yapısını destekleyen söylemlerle birleştğinde, Orbán'ın tabanını güçlendiren popülist bir araç haline gelmektedir. Hükümetin aile değerlerine vurgu yapması ve çocuklu aileleri desteklemesi, Orbán'ın muhafazakâr popülist söylemleriyle uyumlu bir politika çerçevesi sunmaktadır (Buzogány&Varga, 2018). Bu tür politikalar, uzun vadeli sosyal dönüşüm veya eşitlikten çok, hükümetin popülist tabanını güçlendirmek ve ekonomik olarak dezavantajlı kesimleri kontrol altına almak için araçsal bir nitelik taşımaktadır. Bu durum, neoliberal ekonomi politikalarının getirdiği piyasa temelli yapıyı sosyal yardımlarla maskelerken popülist araçları daha da etkinleştiren bir bağlam yaratmaktadır (Enyedi, 2016). Neopopülist neoliberalizm bağlamında bu tür stratejiler, devletin piyasa mekanizmalarına müdahalesinin sınırlı kalması gerektiği neoliberal ideolojisiyle, popülist liderliğin halkı 'elitlerden' ve 'dış güçlerden' koruma vaadi arasında bir denge kurmaktadır. Orbán'ın aile değerlerine ve çocuk desteklerine verdiği önem, toplumun geleneksel yapısına vurgu yaparak popülist tabanını güçlendirmeyi amaçlamakta ancak bunlar çoğunlukla sosyal eşitsizliğin yapısal nedenlerini çözmek yerine kısa vadeli popülist meşruiyet sağlamak için kullanılmaktadır (Buzogány & Varga, 2018). Bu bağlam, neoliberal ekonomi politikalarının dezavantajlı kesimlere karşı etkilerini hafifletmek yerine, onları siyasi bağlılık temelinde yeniden yönlendiren bir neopopülist neoliberal yönetim biçimi olarak görülmektedir.

Avrupa Birliği Karşıtı Popülizm ve Ekonomik Bağımsızlık Söylemi

Orbán hükümeti, Avrupa Birliği karşıtı bir söylemle birlikte ekonomik bağımsızlık vurgusu yapmaktadır. Bu yaklaşımda, Macaristan'ın ekonomik çıkarlarını korumak ve küresel elitlere karşı "bağımsız bir ekonomi" inşa etmek gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle AB'nin Macaristan'daki demokratik standartlara ilişkin eleştirileri karşısında, Orbán, ulusal egemenliği koruma söylemini ekonomik bağımsızlık ve yerli sermaye lehine kullanmaktadır. Bu popülist söylem, Fidesz'in tabanını daha fazla güçlendirmekte ve "Batı'nın elitlerine" karşı Macar halkını savunan bir lider imajı yaratmaktadır. Orbán'ın yönetimi, Avrupa Birliği tarafından Macaristan'a yönelik demokratik ve hukuki eleştirileri, iç siyasette ulusal egemenliği koruma bahanesiyle kullanmakta ve bunu ekonomik bağımsızlık çabalarıyla desteklemektedir. Bu bağlamda, hükümetin AB fonlarını ve projelerini yönlendirmesi, sık sık Brüksel'in Macaristan'ın iç işlerine müdahale ettiği iddialarıyla birleştirilmektedir. Özellikle yerli sermayenin güçlendirilmesi adına kamu ihale sistemlerinde yapılan değişiklikler, yerli girişimcilere ve hükümete yakın olan iş insanlarına avantaj sağlamayı amaçlayan bir ekonomik strateji olarak da değerlendirilmektedir (Ban, Scheiring & Vasile, 2023; Batory, 2015; Scheiring, 2021). Bu adımlar, "ekonomik bağımsızlık" söylemi ile popülist bir çerçevede paketlenerek, Macar halkının ekonomik ve siyasi bağımsızlık mücadelesi gibi sunulmaktadır.

Neoliberal Popülizmin Çelişkileri ve Sonuçları

Fidesz'in neoliberal ekonomi politikaları ile popülist söylemlerini birleştiren bu strateji, pek çok eleştiriyi de beraberinde getirmektedir. Bir yandan serbest piyasa ekonomisini destekleyen uygulamalar yapılırken, diğer yandan devlet müdahaleleriyle belirli sektörlerde ulusal çıkarlar savunulmaktadır. Bu çelişkili yapı, Orbán'ın siyasi başarılarının temelinde yer alırken, ekonomik eşitsizlikler, yolsuzluk iddiaları ve siyasi güç konsolidasyonu ile ilgili sorunlar yaratmaktadır. Bununla birlikte, Orbán'ın popülist söylemi, ekonomik liberalizmi milliyetçi bir çerçevede sunarak, neoliberalizmin Macaristan'daki etkisini hem destekleyen hem de dönüştüren bir yapı oluşturmaktadır. Sonuç olarak, Orbán'ın neoliberal ekonomi politikaları ve popülist söylemleri arasındaki bu çelişkili yapı, Macaristan'daki siyasi istikrarı ve ekonomik dönüşümü eş zamanlı

olarak etkileyen bir stratejiye dönüşmüş ve küresel neoliberalizmin Macaristan'da yeniden şekillenmesine yol açmıştır (Ágh, 2022).

(iii) Demokrasi ve hukuk devletinin yeniden şekillendirilmesi: Orbán, parlamentoda çoğunluğu ele geçirdikten sonra yargı bağımsızlığını zayıflatan ve medyayı devlet kontrolüne alan yasal düzenlemelere yönelmiştir. Bu adımlar, demokratik süreçleri ve liberal değerleri baltalamakta (Müller, 2016), bu yönüyle Orbán, geleneksel demokratik süreçlerden koparak daha kişiselleştirilmiş bir liderlik yapısını pekiştirmekte ve çoğulculuk yerine kendi hegemonyasını güçlendirmektedir. Yeniden seçilmeyi yasaklayan anayasal kuralların ortadan kaldırılması, muhalefetin parlamentodaki kontrolünün bölünmesi, gücün yoğunlaşması, mahkemelerin bağımsızlığına meydan okunması, basın özgürlüğünün sınırlandırılması ve halkın seçilmişleri görevden alma gücünden mahrum bırakılması gibi birçok bileşeni içinde barındıran uygulamalarla neoliberal popülizm Macaristan'da demokrasiyi, liberalizmsiz demokrasiye ya da Orbán'ın adlandırdığı gibi bir illiberal demokrasiye dönüştürmüştür (Queiroz, 2021). Orbán'ın "illiberal demokrasi" söylemi, demokrasiyi Batı liberal değerlerinin ve liberal demokrasinin klasik kurumlarının ötesinde, daha merkezîyetçi ve güçlü bir yürütme erki etrafında yapılandıran bir siyasi anlayışı ifade etmektedir. Bu kavram ilk olarak Orbán tarafından 2014 yılında yaptığı bir konuşmada açık bir şekilde dile getirilmiştir. Konuşmasında Orbán, illiberal bir demokrasiyi, ulusal çıkarları ve "Hristiyan değerlerini" önceliklendiren bir sistem olarak savunmuştur ve bunu Singapur, Rusya, Çin ve Türkiye gibi ülkelerin modellerine referansla açıklamıştır (Buzogány, 2017). "İlliberal demokrasi" modeli, demokratik seçimler ve anayasal kurumlar gibi temel demokratik unsurları muhafaza ederken, sivil toplum, medya, yargı ve diğer denge-denetleme mekanizmalarının devlet ve iktidar lehine zayıflatılması anlamına gelmektedir. Bu tür bir sistemde, hükümet, toplum üzerinde daha geniş bir kontrol sağlamak adına medya ve yargıyı denetim altına alarak, muhalefeti marjinalleştirebilmektedir (Enyedi, 2024). "İlliberal demokrasi", aynı zamanda popülist bir mantıkla "halkın gerçek iradesinin" yalnızca lider tarafından temsil edildiği ve "elitler" veya dış güçlerle çatışan bir söyleme dayanır. Orbán'ın politikalarında, Avrupa Birliği gibi supranasyonal kuruluşlara karşı eleştirel bir duruş da öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Orbán, liberal değerlerin "çok kültürlülük" ve "açık sınır politikaları" gibi unsurlarla ulusal kimliği ve güvenliği tehdit ettiğini savunarak, illiberal demokrasiyi Macaristan'ın kültürel bağımsızlığını koruma

yolu olarak sunmaktadır (Pappas, 2019; Krekó&Enyedi, 2018). Sonuç olarak, Orbán hükümeti, demokrasi ve hukuk devleti kavramlarını yeniden tanımlayarak otoriter popülist bir sistem inşa etmektedir. Bu sistemde, demokratik kurumlar güçten düşürülmekte, yargı ve medya bağımsızlığı kısıtlanmakta, sivil toplum baskı altına alınarak seçimler Fidesz'in avantajına yönlendirilmektedir. Orbán'ın demokrasi ve hukuk devletine yönelik bu yeniden şekillendirme hamleleri, Macaristan'da popülist ve otoriterleşmiş bir yönetim anlayışının inşa edilmesine yol açmaktadır.

Yasama ve Yürütme Üzerindeki Güç Konsolidasyonu

Orbán hükümeti, yasama ve yürütme erkleri üzerinde geniş çaplı bir güç konsolidasyonu gerçekleştirmiştir. İktidara geldikten kısa bir süre sonra Fidesz, anayasa değişikliği yaparak güçlü bir başkanlık sistemi yönünde adımlar atmış ve kendi politik gündemini kolayca uygulayabilmek için anayasal düzenlemelerde değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, 2011 yılında yürürlüğe giren yeni Anayasa, Fidesz'in kontrol ettiği parlamentoda oy çokluğuyla kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bu yeni anayasal düzenlemeler, yargı bağımsızlığını zayıflatan, anayasa mahkemesinin yetkilerini sınırlayan ve yürütmenin yetkilerini genişleten hükümler içermektedir (Bozóki, 2011; Gárdos-Orosz, 2024; Fleck, Chronowski& Bárd, 2022).

Yargı Bağımsızlığının Erozyonu

Hukuk devleti ilkesinin altını oyan bir diğer önemli gelişme, yargı bağımsızlığının zayıflatılması olmuştur. Orbán hükümeti, yargı sistemini kendi siyasi çıkarlarına uygun hale getirmek için yargıçların atanma usullerini değiştirmiş ve Yüksek Yargı Konseyi'nin yetkilerini yeniden düzenlemiştir. Bu adımlar, Avrupa Birliği'nin eleştirilerine de konu olmuş ve Macaristan'ın hukukun üstünlüğü alanındaki gerilemesi konusunda AB ile gerilimlere yol açmıştır. Özellikle önemli davaların siyasi müdahalelerle yönlendirildiği iddiaları, yargı organlarının bağımsızlığına duyulan güveni sarsmış ve Macar yargısının tarafsızlığı konusunda ciddi endişelere yol açmıştır (Kelemen, 2019; Gárdos-Orosz, 2024; Fleck, Chronowski& Bárd, 2022).

Medya Özgürlüğünün Sınırlanması ve Propaganda Makinesi

Orbán hükümeti, medya üzerindeki denetimi artırarak demokratik süreçlerin şeffaflığını ve tarafsızlığını baltalamıştır. Devlet kontrolündeki medya kuruluşlarının sayısının artması ve hükümete yakın medya organlarının genişlemesi, Orbán'ın popülist propagandasını yaygınlaştırmasına ve "biz ve onlar" söylemini derinleştirmesine olanak sağlamaktadır. Hükümet yanlısı medya organları, Fidesz politikalarını meşrulaştıran ve muhalefeti itibarsızlaştıran içerikler sunarak kamuoyunun manipüle edilmesine katkı sağlamaktadır. Bağımsız medya kuruluşları ise baskı, ekonomik yaptırımlar ve yasal düzenlemeler yoluyla susturulmaya çalışılmaktadır. Bu medya kontrolü, demokrasinin temel ilkelerinden olan ifade özgürlüğü ve çoğulcu tartışma ortamını ciddi şekilde kısıtlamakta ve kamuoyunun tek sesliliğe doğru evrilmesine yol açmaktadır. Propaganda araçları, Orbán'ın otoriter popülist liderliğini pekiştirirken, halkı "elitlere" karşı birleştiren söylemlerin yaygınlaşmasına da hizmet etmektedir (Bajomi-Lázár, 2013).

Sivil Toplum Üzerindeki Baskılar ve STK'ların Dönüşümü

Fidesz hükümetinin bir diğer önemli stratejisi, sivil toplum kuruluşları (STK) üzerindeki denetimi artırmak olmuştur. Orbán yönetimi, yabancı fonlarla desteklenen STK'ları "dış mihrakların ajanları" olarak göstererek kamuoyunu bu kurumlara karşı kışkırtmış ve STK'ların çalışma alanlarını daraltmak için yasal düzenlemeler getirmiştir. Bu çerçevede, "şeffaflık" adı altında getirilen düzenlemelerle, hükümet karşıtı faaliyetlerde bulunan ya da muhalif grupları destekleyen STK'lar hedef alınmıştır. STK'lara yönelik bu baskılar, hükümetin demokratik toplum üzerinde kurduğu kontrol mekanizmalarının bir uzantısıdır ve sivil toplumun, demokratik denetim işlevini zayıflatmak amacıyla işlevsiz hale getirilmesine yönelik stratejik bir hamledir. Orbán, sivil toplumun demokratik süreçlerdeki rolünü "tehdit" olarak göstermekte ve popülist söylemiyle yerel değerlere ve "ulusal kimliğe" bağlılık üzerinden kendi meşruiyetini güçlendirmektedir (Krekó& Enyedi, 2018).

Seçim Reformları ve Demokrasi Algısının Dönüşümü

Orbán liderliğindeki seçim reformları, seçim süreçlerinin adil ve rekabetçi doğasını dönüştürmekte ve Fidesz'in iktidarını konsolide etmek amacı taşımaktadır. Seçim bölgelerinin yeniden düzenlenmesi ve seçim sisteminin çoğunluk lehine revize edilmesi,

Fidesz'in lehine sonuçlanan seçim zaferlerini de beraberinde getirmiştir. Bu reformlar, seçimleri demokratik bir meşruiyet kaynağı olarak sunan ancak iktidarın güçlenmesini garanti altına alan bir araç olarak gören neopopülist söylemin uygulamadaki görünümünden başka bir şey değildir (Halmai, 2023; Fleck, Chronowski& Bárd, 2022).

(iv) Sosyal politikalar ve dış tehdit algısının yönetimi: Fidesz iktidarında, ekonomik kriz döneminde halka yönelik sosyal yardımların artırılması ve ekonomik büyümenin savunulması gibi politikalarla toplumsal rızayı elde etme stratejisi uygulanmaktadır. Orbán, uluslararası göçmen krizi döneminde Macaristan'a yönelik "dış tehdit" söylemini yoğunlaştırarak, milliyetçi-popülist bir ajanda üzerinden Avrupa Birliği'ne karşı eleştirilerini artırmakta ve "halkını" dış tehlikelere karşı savunan bir lider konumunda kendisini yeniden konumlandırmaktadır. Orbán'ın sosyal politikalar ve dış tehdit algısının yönetimi, Macaristan'daki iç ve dış politikayı şekillendirirken, popülist ve neoliberal politikaların birleştiği önemli bir alanı oluşturmaktadır (Korkut, 2012).

Popülist Sosyal Politikalar ve Milliyetçi Savunma Stratejisi

Orbán hükümetinin sosyal politikaları, neoliberal ekonomik reformlarla iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Ancak burada önemli olan, sosyal politikalarda kullanılan söylemin popülist ve milliyetçi bir çerçevede şekillenmiş olmasıdır. Hükümet, özellikle yerli halkı "koruma" söylemiyle hareket ederek, sosyal devlet anlayışını, ulusal değerlerin korunmasına hizmet eden bir araç olarak kullanmaktadır. Bu, bir yandan neoliberal ekonomik politikalarla devletin sosyal harcamaları kısmayı amaçlarken, diğer yandan halkın gözünde devletin sosyal fayda sağlama imajını korumayı amaçlamaktadır. Örneğin, Orbán hükümeti, aileyi ve geleneksel değerleri ön plana çıkararak sosyal yardımlarını ve iş gücü piyasası politikalarını, milliyetçi bir çerçevede şekillendirmiştir. Aileyi teşvik eden vergi indirimleri ve çocuklu ailelere yönelik ek yardımlar gibi sosyal politikalar, hükümetin halkla kurduğu güçlü bağların temelini atmaktadır. Ancak bu yardımlar, aynı zamanda ekonomik liberalleşme çerçevesinde minimum sosyal devlet anlayışına hizmet etmekte; devletin sosyal hizmet alanında daha az müdahaleci olması ise toplumsal eşitsizliği artıran bir durum yaratmaktadır (Krekó & Enyedi, 2018; Buzogány & Varga, 2018).

Öte yandan, Orbán'ın hükümetin sosyal hizmetlere yönelik uygulamaları, özellikle dışarıdan gelen mülteciler ve göçmenlerle ilgili politikalarla çalışmaktadır. Fidesz,

Avrupa'daki mülteci krizine karşı tavır alarak, Macaristan'ın sosyal yapısına “tehdit” olarak gören bir retorik geliştirmiştir. Bu bağlamda, sosyal politikalar sadece yerli halkın refahını savunmak için değil, aynı zamanda Avrupa'daki değişimlere ve dış tehditlere karşı bir savunma aracı olarak da kullanılmaktadır. Orbán'ın hükümeti, sosyal politikalarını neoliberal bir çerçevede şekillendirirken, dış tehdit algısı üzerinden milliyetçi ve popülist söylemlerini güçlendirmektedir. Sosyal yardımlar ve devletin toplumsal müdahale stratejileri, aynı zamanda halkı birleştirici bir araç olarak kullanılmakta ve hükümetin gücünü pekiştirmektedir. Bu tür politikalar, neoliberalizmin ekonomik anlamda daha az müdahaleci bir yaklaşımını ve sosyal refah sisteminin daralmasını savunsa da, popülist söylemlerle, halkın devletle olan ilişkisini daha derinleştirerek, toplumu kendi kontrolü altına almayı amaçlamaktadır. Ayrıca, dış tehditlere karşı güçlü bir direniş gösterme söylemi, Macar halkı için kimlik ve güvenlik duygusu oluştururken, halkın hükümetin politikalarına olan bağlılığını artırmaktadır. Bu sayede, dışa karşı bir savunma hattı kurularak içerdeki ekonomik ve sosyal eşitsizlikler daha az sorgulanabilir hale getirilmekte, hükümetin neoliberal politikalara dayalı ekonomisini destekleyecek toplumsal meşruiyet yaratılmaktadır (Krekó & Enyedi, 2018; Bohle & Greskovits, 2018).

Dış Tehdit Algısının Yönetimi: Göçmenler ve Avrupa Birliği'ne Karşı Milliyetçi Direniş

Orbán'ın hükümetinin en belirgin özelliklerinden biri, dış tehdit algısını güçlü bir şekilde yönetmesi ve bunu milliyetçi söylemle pekiştirmesidir. Özellikle 2015'teki Avrupa'daki mülteci kriziyle birlikte Orbán, göçmenleri ülke için bir tehdit olarak tanımlamış ve Macar halkını bu tehdiye karşı savunma söylemiyle mobilize etmiştir. Bu popülist yaklaşım, halkı tehditlere karşı birleştirmeyi amaçlamış ve "biz-onlar" ayrımını daha da derinleştirmiştir. Göçmenlerin Avrupa kültürünü tehdit ettiği, güvenlik sorunları oluşturduğu ve sosyal refah sistemlerini zorlayacağı gibi argümanlar, hükümetin politika yapımında önemli bir rol oynamıştır (Krekó & Enyedi, 2018).

Orbán, Avrupa Birliği'nin mülteci dağıtımı konusunda aldığı kararları reddederek, Macaristan'ın ulusal egemenliğini savunduğunu vurgulamaktadır. Bu, Avrupa ile olan ilişkilerinde ciddi bir gerilime yol açmakta ve Macaristan'ı AB'nin diğer üyelerinden ayırmaktadır. Ancak, bu yaklaşım popülist bir söylemin en güçlü araçlarından biri olarak

kullanılarak, halkın desteği kazanılmakta ve Avrupa'nın "elitist" politikalarına karşı bir direniş hareketi oluşturulmaktadır. Orbán hşkşmeti, gşçmenleri şlkenin kaynaklarını tşketen, sosyal sistemleri tehdit eden unsurlar olarak tanımlarken, yerli halkın iş gřcř piyasasında ve sosyal yardımlar konusunda öncelikli olmasını savunmaktadır. Bu durum, neoliberal ekonomik politikalarla paralel olarak, sınırlı kaynakların yerli halk lehine kullanılmasını sağlamak amacıyla kullanılan bir söylemdir. Ayrıca, dış tehditlere karşı toplumun birleştirilmesi amacıyla yapılan bu sosyal politika reformları, hem ekonomik hem de kşltşrel dşzeyde milliyetçi bir söylemi pekiştirmektedir. Hřkřmet, "Macar halkının korunması" fikrini sşrekli vurgulayarak, sadece dış tehditlere karşı değil, aynı zamanda yerel dşzeydeki toplumsal eşitsizliklere karşı da bir "savunma" pozisyonu almaktadır. Bu, neoliberalizmin yaratacağı eşitsizliğe karşı popşlist bir çşzşm önerisi sunarak, toplumu devletin politikalarına daha fazla bağımlı hale getirmektedir (Reményi, Glied&Pap, 2022).

Třm bu sşylenenlerden hareketle Fidesz'in Orbán liderliğindeki yılları, neopopşlist olarak değerlendirilmekte, modern popşlist sşylemlerle neoliberal politikaların eklemlenmesi yoluyla, demokrasiyi yeniden tanımlama ve piyasa odaklı ekonomi politikalarını ulusal çıkarları önceleleyen bir çerçevede sunma çabasını yansıtmaktadır. Bu, popşlizmin klasik yşnlerinden saparak, çağdaş bir formda daha geniş bir etki alanına sahip olduğu bir yşnetim anlayışını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Neoliberalizm ile neopopülizmin eklemlenmesi, günümüz Avrupa siyasetinin temel dinamiklerini yeniden şekillendiren ve demokratik değerler için ciddi tehditler oluşturan bir olgudur. Neopopülizm, ekonomik eşitsizliklerin, sosyal dışlanmanın ve siyasetteki temsil krizinin bir ürünü olarak ortaya çıkarken, neoliberalizmin yarattığı yapısal adaletsizlikleri popülist bir retorik ile ele almakta, ancak radikal bir dönüşüm hedeflememektedir. Bu bağlamda, neoliberalizm ile neopopülizm arasındaki ilişki, Avrupa'daki demokratik sistemler açısından son derece kritik bir noktaya ulaşmıştır.

Neopopülizm, bir yandan halkın hoşnutsuzluğunu ve ekonomik kaygılarını dile getirirken, diğer yandan bu hoşnutsuzlukları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendiren bir siyaset tarzı olarak ortaya çıkmaktadır. Neoliberal politikaların, özellikle özelleştirme, deregülasyon ve devletin sosyal hizmetlerinden çekilme gibi unsurları, toplumun geniş kesimlerinde eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, neopopülist liderler, ekonomik sorunları öne çıkaran bir söylem geliştirerek halkın desteğini kazanmış, ancak bu destek, mevcut sistemin köklü bir eleştirisi yerine, sistem içindeki belirli aktörlerin günah keçisi ilan edilmesi üzerine kurulmuştur. Bu liderler, halkı ikna etmek için elit karşıtlığını ve dışlayıcı bir milliyetçiliği öne çıkarmış, ekonomik reformlar ise neoliberal sistemin sınırları içinde şekillendirilmiştir.

İtalya'da Silvio Berlusconi, neoliberal politikaları uygularken, aynı zamanda popülist bir lider olarak halkın ekonomik kaygılarına hitap etmiş, bu kaygıları manipüle ederek iktidarını sürdürmüştür. Berlusconi'nin stratejisi, neoliberalizmin getirdiği piyasa reformlarını desteklerken, medyayı kontrol altına alarak ve siyasi kurumları zayıflatarak popülist bir liderlik kültürü inşa etmek olmuştur. Medyanın kontrolü sayesinde Berlusconi, hem neoliberal reformların olumsuz etkilerini gizleyebilmiş hem de kendi popülist liderliğini meşrulaştırmıştır. Bu durum, neoliberalizmin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirici etkisini azaltmak yerine, bu eşitsizlikleri siyasi sermaye olarak kullanma çabasını gözler önüne sermektedir.

Macaristan'da Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz hükümeti, neoliberal reformlarla popülist söylemleri birleştirerek otoriterleşme eğilimlerini güçlendirmiştir. Orbán, halkın ekonomik zorluklarını dış güçlerin ve elitlerin komplosu olarak sunarken, bu retorik kullanarak yargı bağımsızlığını zayıflatmış, medya özgürlüğünü baskı altına almış ve

kendi iktidarını pekiştirmiştir. Neoliberal ekonomik politikalar, özellikle devletin sosyal hizmetlerden çekilmesi ve kamu kaynaklarının özelleştirilmesi, Macaristan'da toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, bu süreç Orbán'ın popülist söylemleriyle birleşerek daha da otoriter bir rejimin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Orbán, neoliberalizmin ekonomik reformlarını uygulamaya devam ederken, halkın yoksullaşmasını siyasi bir araç olarak kullanarak demokratik normların aşındırılmasına yol açmıştır.

Bu iki örnek, neoliberalizmin ve neopopülizmin nasıl iç içe geçtiğini ve bu eklemlenmenin demokratik sistemler üzerinde ne gibi tehditler oluşturduğunu açıkça göstermektedir. Neoliberal politikalar, sosyal adaletin zedelenmesine, toplumsal eşitsizliklerin artmasına ve siyasi katılımın azalmasına neden olmuş; neopopülist liderler ise bu ortamı kendi iktidارlarını meşrulaştırmak için kullanmışlardır. Ancak bu süreç, liberal demokrasinin temel değerlerini aşındırarak, otoriterleşme eğilimlerinin güçlenmesine yol açmıştır.

Siyaset bilimi açısından bakıldığında, neoliberalizmin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği her kriz döneminde, neopopülist liderlerin halkın desteğini kazanmak için bu eşitsizlikleri manipüle ettikleri görülmektedir. Bu durum, neoliberalizmin popülist liderler tarafından bir tehdit olarak sunulmasına rağmen, aynı liderlerin bu sistemi kökten değiştirme hedefi gütmediklerini ve aksine onun yarattığı hoşnutsuzlukları kendi otoriter politikalarını meşrulaştırmak için kullandıklarını ortaya koymaktadır. Neopopülist hareketler, halkın ekonomik kaygılarını ele alırken, bu kaygıları neoliberal sistemin dışına taşımaktan kaçınmakta, aksine bu sistemin belirli unsurlarını desteklemektedirler.

Avrupa'da neoliberalizmin yarattığı toplumsal eşitsizlikler ve ekonomik istikrarsızlıklar, halkın siyasi düzene olan güvenini zayıflatmış, bu da neopopülist hareketlerin yükselmesine neden olmuştur. Bu hareketler, demokratik kurumların işlevselliğini zayıflatarak ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirerek otoriter yönetim modellerini güçlendirmiştir. Neopopülist liderler, demokratik süreçleri araçsallaştırarak, halkın iradesi adına hareket ettiklerini iddia ederken, aslında neoliberalizmin yarattığı eşitsizlikleri pekiştiren politikalar uygulamaktadırlar. Bu bağlamda, neoliberalizm ile neopopülizmin eklemlenmesi, Avrupa'da liberal demokrasinin geleceği açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, neoliberalizmin gölgesinde yükselen neopopülizm, demokrasiye yönelik önemli bir sınavdır. Neopopülist liderler, neoliberal ekonomik politikaları uygularken, aynı zamanda bu politikaların yarattığı toplumsal eşitsizlikleri siyasi bir araç olarak kullanmışlardır. Bu süreç, demokratik değerlerin aşınmasına, otoriterleşmenin güçlenmesine ve demokratik denetim mekanizmalarının zayıflamasına yol açmıştır. Siyaset bilimi açısından, bu eklemlenme, yalnızca popülist söylemlerin ve neoliberal politikaların birleşimi olarak değil, aynı zamanda demokrasinin temel ilkelerine yönelik bir meydan okuma olarak değerlendirilmelidir. Avrupa’da bu eğilimin sürmesi, liberal demokrasilerin geleceği açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Neopopülist hareketlerin yükselişi ve neoliberal politikaların devamlılığı, demokratik rejimlerin karşı karşıya kaldığı en büyük zorluklardan biri olarak önümüzde durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abbasov, S., & Ercan, M. (2024). Avrupa Birliği Genelinde Artmakta Olan Aşırı Sağ'ın Partilere Etkisi: İtalya'nın Kardeşleri Partisi Örneği. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 1-13.
- Ádám, Z. (2019) Explaining Orbán: A Political Transaction Cost Theory of Authoritarian Populism, *Problems of Post-Communism*, 66(6), 385-401.
- Ágh, A. (2022). The Orbán regime as the 'perfect autocracy': The emergence of the 'zombie democracy' in Hungary. *Politics in Central Europe*. 18(1), 1-25.
- Albertazzi, D. & Duncan M. (2008). "Introduction: The Sceptre and the Spectre", *Twenty-First Century Populism The Spectre of Western European Democracy*, (Ed). Daniele Albertazzi and Duncan McDonnell, *Palgrave Macmillan*, 1-14.
- Arisoy, A. G. D. A. (2010). İtalya'da Kuzey Bölgeselciliği Ve Kuzey Ligi Hareketi. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 26-44. <https://doi.org/10.18354/esam.81749>
- Armony, V. (2001). "Is There an Ideological Link Between Neopopulism and Neoliberalism?", *Brazilian Journal of Political Economy*, vol. 21, n° 2 (82), 246-262. <https://centrodeeeconomiapolitica.org/repos/index.php/journal/article/view/974/959>
- Ashcraft, K. L. (2022). Wronged And Dangerous-Viral Masculinity and the Populist Pandemic, *Bristol University Press*.
- Aslanidis, P. (2017). Populism and Social Movements, *The Oxford Handbook Of Populism*, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*.
- Bajomi-Lázár, P. (2013). The Party Colonisation of the Media: The Case of Hungary. *East European Politics and Societies*, 27(1), 69-89.
- Ban, C., G. Scheiring & M. Vasile (2023) The political economy of national-neoliberalism, *European Politics and Society*, 24:1, 96-114
- Batory, A. (2015). Populists in government? Hungary's "system of national cooperation." *Democratization*, 23(2), 283–303.

- Berlin, I. (1967). "To Define Populism", <https://berlin.wolf.ox.ac.uk/lists/bibliography/bib111bLSE.pdf>.
- Bohle, D., & Greskovits, B. (2018). Politicising embedded neoliberalism: continuity and change in Hungary's development model. *West European Politics*, 42(5), 1069–1093.
- Bonikowski, B. (2016). Three Lessons of Contemporary Populism in Europe and the United States. *Fall/Winter*, 23(1), 9-24.
- Bordignon, F., & Ceccarini, L. (2015). The Five-Star Movement: a Hybrid Actor in the Net of State Institutions. *Journal of Modern Italian Studies*, 4(20), 454-473.
- Bozóki, A. (2011). Occupy the State: The Orban regime in Hungary. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 19(3), 649-663.
- Buzogány, A. (2017). Illiberal democracy in Hungary: authoritarian diffusion or domestic causation? *Democratization*, 24(7), 1307–1325.
- Buzogány, A., & Varga, M. (2018). The ideational foundations of the illiberalbacklash in Central and Eastern Europe: the case of Hungary, *Review of International PoliticalEconomy*, 25:6, 811-828.
- Cento Bull, A. (2018). Matteo Salvini: Who is the Firebrand politician Shaking Italian Politics? <https://theconversation.com/matteo-salvini-who-is-the-firebrand-politician-shaking-up-italian-politics-99063> adresinden alındı. Erişim Tarihi:04.05.2024
- Conti, N., & Memoli, V. (2015). The Emergence of a New Party in the Italian Party System: Rise and Fortunes of the Five Star Movement. *West European Politics*, 516-520.
- Crabtree, J. (1997). Populismo Y Neopopulismo: La Experiencia Peruana, *Apuntes 40 Primer Semestre*, 12-34.
- Çelikçi, A., & Kakışım, C. (2013). İtalyan Faşizmi ve Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 83-95.

- De Costa, E. M. (2016). "Does Democracy Translate Across Borders? Participatory Democracy and the New Left in Latin America: An Experimental Approach to Democratization. *Saint Louis University Public Law Review*, 35(2), Article 5.
- Diamant, I. (2014). The 5 Star Movement: a Political Laboratory. *Contemporary Italian* , 4-15.
- Dona, A. (2022). The rise of the Radikal Pight in Italy: the case of Fratelli d'italia. *Journal of Modern Italian Studies*, 9-10, [doi:10.1080/1354571X.2022.2113216](https://doi.org/10.1080/1354571X.2022.2113216)
- Duggan, C. (2020). İtalya'nın Kısa Tarihi. (T. Erkmen, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 27-53.
- Enyedi, Z. (2016). Populist polarization and party system institutionalization: The case of Hungary. *Government and Opposition*, 51(4), 564-591.
- Enyedi, Z. (2024). Illiberal conservatism, civilisationalist ethnocentrism, and paternalist populism in Orbán's Hungary. *Contemporary Politics*, 30(4), 494–511.
- Espejo, P. O. (2017). "Populism And The Idea Of The People", The Oxford Handbook Of Populism. Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al. *Oxford University Press*.
- Fleck, Z., Chronowski, Nóra and Bárd, Petra (2022) *The Crisis of the Rule of Law, Democracy and Fundamental Rights in Hungary*. MTA Law Working Papers, (4). pp. 1-23.
- Franzosi, P., Marone, F., & Salvati, E. (2015). Populism and Euroscepticism in the Italian Five Star Movement. *The International Spectator*, 2(50), 9-18.
- Fuentes, J. F. (2020). Populism: The Timeline of a Concept. *Contributions to the History of Concepts*, 15(1), 47–68.
- Galbo, J. (2019). Making Sense of Italian Populism: The Five Star Movement and the Lega, Congress of Social Sciences and Humanities. *Vancouver*, 4(7), 51-66.
- Gárdos-Orosz, F. (2024). Confused Constitutionalism in Hungary—New Assessment Criteria for Recognising a Populist Constitutional Court. *Hague J Rule Law* **16**, 225–244.

- Gherghina, S. & Sorina S. (2013). Introduction: Populism - A Sophisticated Concept and Diverse Political Realities, in *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*. (ed) S. Gherghina, S. Mişcoiu and S. Soare. *Cambridge Scholars Publishing*, 16-30.
- Giraudi, Giorgio C.S., (2018). Populism: What Is and Why We Need A Multidimensional Approach to Understand it, *European Scientific Journal March*, 14(8), 16-29.
- Halmai G. (2023). Rule of Law Backsliding and Memory Politics in Hungary. *European Constitutional Law Review*.19(4):602-622.
- Hawkins, K. A., Read, M., & Pauwels, T. (2017). Populism and its causes. In C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo, & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford handbook of populism*. *Oxford University Press*. 267-286.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.14>
- Hofstadter, R. (1955). *The Age of Reform: From Bryan to F.D.R.. New York: Alfred A. Knopf.*
- Joppke, C. (2023). Explaining the Populist Right in the Neoliberal West, *Societies*, 13(5).
- Kaltwasser, C. R. et al. (2017). “Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art”, *The Oxford Handbook Of Populism*, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*.
- Kelemen, R. D., (2019). The European Union's Authoritarian Equilibrium Forthcoming in *Journal of European Public Policy*, Rutgers Law School Research Paper, Available at <https://ssrn.com/abstract=3450716> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3450716>
- Kırlı, D. (2021). Sağ Popülizmin Avrupa Birliği İçerisindeki Yükselişinin Kültür Odaklı İncelemesi:İtalyan Lig Partisi ve Beş Yıldız Hareketi Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi.18 Mart Üniversitesi. Çanakkale. 42-83.
- Konak, İ. (2022). İtalyan Beş Yıldız Hareketi Üzerine Bir Değerlendirme. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 424-440.
<https://doi.org/10.29029/busbed.1117977>

- Korkut, U. (2012). *Liberalization challenges in Hungary: Elitism, progressivism, and populism*. Palgrave MacMillan.
- Krastev, I. (2012). The Populist Moment, available at <https://www.eurozine.com/the-populist-moment/>
- Krekó, P. & Enyedi, Z. (2018). Explaining Eastern Europe: Orbán's Laboratory of Illiberalism, *Journal of Democracy*, 29(3), 39-51.
- Laclau, E. (2005). On Populist Reason. *Verso*, 5-13.
- Levitsky, S. & Kenneth M. R. (2011). Introduction: Latin America's "Left Turn": A Framework for Analysis, *The Resurgence of the Latin American Left*, (Ed.) Steven Levitsky and Kenneth M. Roberts. *The Johns Hopkins University Press Baltimore*, 1-30.
- Lipset, S. M. (1960). *Political Man: The Social Bases of Politics*. New York: Doubleday.
- López, R. G. (2021). Fratelli tutti and the challenges of Neo-populism, https://www.pass.va/en/publications/studiaselecta/studia_selecta_06_pass/guerra_lopez.html adresinden alındı. Erişim Tarihi:15.06.2024.
- Mişcoiu, S. (2013). From Populism to Neo-Populism? Empirical Guidelines for a Conceptual Delineation. in *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*. (ed) S. Gherghina, S. Mişcoiu and S. Soare. *Cambridge Scholars Publishing*. 16-30.
- Mişcoiu, S. (2014). Drifts and Metamorphosis On the New Paths of Populist Movements, *South-East European Journal of Political Science*, 2(1), 367-374.
- Mouffe, C. (2018). For a Left Populism. *Verso*, 42-57.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Mudde, C. (2016). Europe's Populist Surge: A Long Time in the Making. 6(95). *University of Georgia*, 296-300.
- Mudde, C. (2017). Populism: An Ideational Approach, *The Oxford Handbook Of Populism*, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*, 28.

- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2015). Vox populi or vox masculini? Populism and gender in Northern Europe and South America. *Patterns of Prejudice*, 49(1–2), 16–36.
- Mudde, C., & Kaltwasser, Cristóbal Rovira (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press. 28.
- Mueller, A. (2019). The Meaning Of Populism, Philosophy and Social Criticism. 45(9–10), 1025–1057.
- Müller, Jan-Werner (2016). What Is Populism? *Philadelphia: Pennsylvania Press University*, 87–101.
- Natale, P. (2014). The Birth, Early History And Explosive Growth Of The Five Star Movement. *Contemporary Italian Politics*, 6(1), 16–36.
- Ostiguy, P. (2017). Populism: A Socio-Cultural Approach, *The Oxford Handbook Of Populism*, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al. *Oxford University Press*.
- Osuna, J. J. O. (2021). From Chasing Populists To Deconstructing Populism: A New Multidimensional Approach To Understanding And Comparing Populism. *European Journal of Political Research*, 60: 829–853.
- Palano, D. (2022). Inventing “Populism”: Notes for the Genealogy of a Paranoid Concept. *Genealogy*, 6(1), 1–14.
- Pantelimon, R. V. (2014). Populism and Neo-populism as the Main Characteristics of the XXIst Century Politics. *South East Europam Journal Of Political Science*. Populism and its Metamorphoses Vol. II • No. 1 & 2 January-June, 121–152.
- Pantelimon, R. V. (2018). Populismo-Neoliberalismo-Democracia: Una Relación Compleja, *Annals of the Ovidius University of Constanta - Political Science Series*, 7(1), 51–64.
- Pappas, T. (2019). *Populism and liberal democracy: A comparative and theoretical analysis*. Oxford University Press.

- Petrov, J. (2022). (De-)Judicialization Of Politics In The Era Of Populism: Lessons From Central And Eastern Europe. *The International Journal of Human Rights*, 26(7), 1181–1206.
- Pirro, A. (2018). The Polyvalent Populism of the 5 Star Movement. 3(26). *Journal of Contemporary European Studies*, 443-458.
- Queiroz, R. M. da C. (2021). From The Tyranny Of The Neoliberal Individual To Neoliberal Populism. *Journal Of Political Ideologies*, 26(3), 240–261.
- Reményi, P., V. Glied & N. Pap (2022). Good and bad migrants in Hungary. The populist story and the reality in Hungarian migration policy. *Problemy Polityki Społecznej-Social Policy Issues*, 59(4): 323–344.
- Revelli, M. (2019). The New Populism Democracy Stares into the Abyss, *Verso*, U.K.
- Rivas, R. A. (1999). Populismo y neopopulismo en Venezuela [en línea]. *Sociohistórica*, (6).
- Roberts, K. M. (2015). Populism, Political Mobilizations, and Crises of Political Representation. In C. de la Torre (Ed.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*. *University Press of Kentucky*, 140-158.
- Roberts, K. M. (2017). Populism and Political Parties, *The Oxford Handbook Of Populism*. Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*.
- Rosanvallon, P. (2021). *The Populist Century History, Theory, Critique*, Trans. Catherine Porter, *Polity Press*, Cambridge.
- Rossi, N. (2023). Populism Without A People: Neoliberal Populism And The Rise Of The Italian Far Right. *Journal Of Political Ideologies*, April, 1-21.
- Rummens, S. (2017). Populism as a Threat to Liberal Democracy, *The Oxford Handbook Of Populism*, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*.
- Scheiring, G. (2021). Varieties of Dependency, Varieties of Populism: Neoliberalism and the Populist Countermovements in the Visegrád Four. *Europe-Asia Studies*, 73(9), 1569–1595.

- Sepli, A. (2022). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükselen Popülist Radikal Sağ: Meloni'nin Zaferi. *EURO Politika*, (16), 17-26.
- Shils, E. (1956). The Torment of Secrecy: The Background and Consequences of American Security Policies. Glencoe: *The Free Press*, 887-894.
- Simoncini, A. (2021). Populism and Neoliberalism. Notes on the Morphology of a 'Perverse Alliance', *Interdisciplinary Political Studies*, Issue 5(5), 7(2), 63-95.
- Slevin, J. (2004). The Internet and Society. *Polity Press*, 117-119.
- Sokullu, E. C. (2018). Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye- AB İlişkilerinin Geleceği. İstanbul: Bilgesam Yayınları. 15-73.
- Stanley, B. (2008). The Thin Ideology Of Populism. *Journal Of Political Ideologies*, 13(1), 95–110.
- Şandru, D. (2013). The Ideological Components of Populism. In Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms. (ed) S. Gherghina, S. Mişcoiu and S. Soare. *Cambridge Scholars Publishing*, 53-84.
- Tarchi, M. (2013). Populism And Political Science: How To Get Rid Of The “Cinderella Complex” in Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms. (ed) S. Gherghina, S. Mişcoiu and S. Soare. *Cambridge Scholars Publishing*. 114-139.
- Tarchi, M. (2016). “Populism: Ideology, Political Style, Mentality?”, *Politologický Časopis / Czech Journal Of Political Science*, 2, 95-109.
- Tarchi, M. (2017). Un prince et une chaussure: où est-elle la princesse? Le « complexe de Cendrillon » dans la science politique cinquante ans après, *Romanian Political Science Review*, 17(4), 493-497.
- Tarragoni, F. (2021). Populism, an ideology without history? A new genetic approach. *Journal of Political Ideologies*, 29(1), 42–63.
- Tormey, S. (2018). Populism: Democracy's Pharmakon? *Policy Studies*, 39(3), 260–273.
- Turner, E. (2013). "The 5 Star Movement and its discontents: A tale of blogging, comedy, 5(2), 178-212.

- Urbinati, N. (2019). Political Theory of Populism. *Annual Review Political Science*, (22), 111–127.
- Verbeek, B., & Zaslove, A. (2015). Italy: a case of mutating populism? *Democratization*, 23(2), 304–323.
- Wehner, L. L. (2004). El Neo-Populismo De Menem Y Fujimori: Desde La Pritnera Catnpaña Electoral Hasta La Reección En 1995. 2(2), 25-56.
- Weyland, K. (1998). Swallowing the Bitter Pill: Sources of Popular Support for Neoliberal Reform in Latin America. *Comparative Political Studies*, 31(5), 539-568.
- Weyland, K. (1999). Neoliberal populism in Latin America and eastern Europe. *Comparative Political Studies*, 31(4), 1-22.
- Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept, *Comparative Politics*, 34(1), 1–22.
- Weyland, K. (2017). Populism: A Political-Strategic Approach, The Oxford Handbook Of Populism, Ed. Cristóbal Rovira Kaltwasser et al., *Oxford University Press*, 1-27.
- Yoshikazu, N. (2018). Global Syndrome of Neopopulism: A Symptom of Authoritarian Reaction in the Era of ‘After Globalization’, *Ritsumeikan Law Review No. 36*, 75-93.
- Zankina, E. (2016). Theorizing the New Populism in Eastern Europe: A Look at Bulgaria, *Politologický Časopis /Czech Journal Of Political Science*, 2, 182-199.
- Zaric, S. (2021). İtalyan Siyasetinde Dijital Medya Destekli Sıra Dışı Bir Popülist Parti Deneyimi: Beş Yıldız Hareketi, *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 7(45), 2015-2022.